

63572

T.C.
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI
SANATTA YETERLİK TEZİ

TİRE MÜZESİ'NDE BULUNAN İŞLEMELERİN TEKNİK
VE SANATSAL AÇIDAN İNCELENMESİ VE YENİ
TASARIMLAR

OYA SİPAHİOĞLU

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. ŞERİFE SEZGİN

İZMİR

1997

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

.....Sanatta Yeterlik..... tezi olarak sunduğum*“Tire Múzesi’nde Bulunan İşlemelerin Teknik ve Sanatsal Açıdan İncelenmesi ve Yeni Tasarımlar”*....adlı çalışmanın tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

15.Haziran.1997

Oya SİPAHİOĞLU

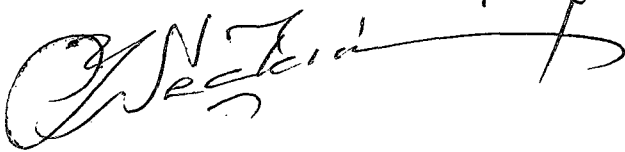
TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 18.1.6.1 1997 tarih ve ..13.....sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Yönetmeliği'nin ..21.....maddesine göreGeleneksel Türk El Sanatları....Anasanat Dalı sanatta yeterlik öğrencisi ..Oya SİPAHIOĞLU.....'nun “.....Tire Müzesi'nde Bulunan İşlemelerin Teknik ve Sanatsal Açından İncelenmesi ve Yeni Tasarımlar.....” konulu tezi incelenmiş ve aday ..3.1.7.1 1997 tarihinde, saat 9.30, da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra ..25.. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin...başarılı olduğuna oy ..birliği..... ile karar verildi.

BAŞKAN
Doç. İsmail Özfürk

ÜYE

Yrd. Doç. Yavuz SEĞKİN

ÜYE

Yrd. Doç. Serife Sezen

ÖZET

El sanatları insanoğlunun günlük yaşamı için gerekli olan ve insan için tasarlanan her şeyin elle üretildiği geleneksel bir imalat biçimidir ve başlıca özelliği anonim olmasıdır. Bu açıdan, genel olarak el sanatları, bir toplumun tarihini belirleyici unsur olabildiği gibi, yaşayış ve inançlarını, ekonomik ve toplumsal yapısını ve estetik değerlerini de ortaya koyar.

İşleme sanatı da kültürel değerlerimiz arasında önemli bir alanı kapsar. İşlemeciliğin tarihi dokumacılığın tarihi kadar eskidir. En eski dokuma merkezlerinin başında gelen Anadolu'da, buna bağlı olarak köklü bir işleme geleneği de oluşmuştur. Özellikle Bizans'ta işleme sanatı son derece gelişmiş iken, Doğu'da Türk toplulukları arasında da işlemeli eşyaların varlığı, bu bölgede yapılan araştırmalar sonucunda gün ışığına çıkarılmıştır. Türklerin Orta Asya'dan getirdikleri işleme geleneği ile Anadolu-Bizans işlemeciliği son derece üstün bir sentez sonucunda Anadolu-Türk işleme sanatını ortaya koymuşlardır. 16. yüzyıldan itibaren işlemler, sarayda teknik ve sanatsal açıdan en üst düzeye ulaşmış, halk işlemleri de bu kaynaktan beslenerek yüzyıllar boyunca üretilmiştir.

Günümüzde, müzelerimizde etnoğrafik eşyalar bölümlerinde en fazla yeri işlemeli tekstiller kaplamaktadır. Bu örnekler kültür tarihimizin bir bölümünü günümüze taşıması açısından önemlidir ve gelecek nesillere sağlıklı bir biçimde ulaşmaları gerekir. Burada en önemli görev müzelere düşmektedir. Tire Müzesi de sahip olduğu zengin işleme koleksiyonu açısından tanıtılmaya ve araştırılmaya değer bir kurumdur.

ABSTRACT

Traditional handcrafts belong to a mode of production in which, everything that is essential to the daily life of human beings are produced solely by hand and the essential nature of this mode of production is its anonymity. So, in general, handcrafts define the history of a society and also represent its economical and social structure, believes and aesthetic values.

The art of embroidery covers a huge area of activity in anonomous cultural values. The history of embroidery is as old as the history of weaving it self, there has always been a strong embroidery tradition in Anatolia, one of the oldest weaving centers of the world. In ancient Anatolia and especially during Byzantine period, the art of embroidery had been most developed. The research shows that in the East, among the Turkic tribes it was also common in the shape of embroidered objects and clothing. Anatolia-Turkish style of embroidery is a result or a synthesis between Byzantic and Turkic embroidery traditions. In this way, Turkish art of embroidery took on a new style and continued developing.

From 16. century onwards, embroideries of the palace courts reached the peak of their development in terms of aesthetics and production techniques. Embroidery craft of the common people was also influenced by these.

In our time, it is the embroidered textiles that take up much of the space in the ethnography sections of our museums. These embroidery samples are exceptionally important in terms of understanding how a slice of our cultural history was transferred to our time. It is utmost importance that these examples reach us in good shape. Museums bear responsibility in this respect. Tire Museum deserves much research and documentation in terms of its rich collection of embroidered textiles.

ÖNSÖZ

Yüzyıllar boyunca Türk toplumunun her kesiminde geniş kullanım alanı bulmuş olan işleme sanatımızın günümüze ulaşan örneklerinin önemli bir kısmı müzelerimizde yer almaktadır. Tire Müzesi de bunlardan birisidir ve çok zengin ve değerli bir işleme koleksiyonuna sahiptir.

Günümüzde de geçerliliğini sürdüren işleme sanatımızın bu eski örneklerini tanıtmak, gerektiği gibi korumak ve gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarabilmek, kültürümüzün sürekliliği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu durumda araştırmacılara ve müzelere önemli görevler düşmektedir. Tire Müzesi de sahip olduğu işleme koleksiyonu ve koleksiyonun geleceği açısından dikkatle ilgilenilmesi gereken bir konumdadır. Bu bağlamda tezin konusu “Tire Müzesinde bulunan işlemeli Tekstillerin Teknik ve Sanatsal Açıdan İncelenmesi ve Yeni Tasarımlar” olarak seçilmiştir.

Tez konumun seçilmesinde ve düzenlenmesinde büyük yardımlarını gördüğüm tez danışmanım Yard. Doç. Şerife Sezgin'e ve Bölüm Başkanım Doç. İsmail Öztürk'e, Tire Müzesindeki çalışmalarım sırasında her türlü imkanı sağlayan Müze Müdürü Arkeolog Orhan Armağan'a, Arkeolog Durmuş Acar'a, Arkeolog Mustafa Baysal'a, Memur Hasan Özhan'a, kaynak araştırmamda yardımcı olan Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi öğretmenlerine, fotoğrafların çekiminde yardımcı olan uzman Ahmet Özkan'a, Dr. Gökhan Birinci'ye, ve değerli çalışma arkadaşlarım Yard.Doç. Öznur Aydın'a, Öğ.Gör. Nuray Yılmaz'a, Arş.Gör.Elvan Anmaç'a ve eşim Doç.Dr.Ahmet Sipahioğlu'na teşekkür ederim.

Oya Sipahioğlu

Mayıs 1997-İZMİR

İÇİNDEKİLER**Sayfa No**

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
KISALTMALAR.....	IV
RESİMLERİN LİSTESİ.....	V
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	VII
TABLoların LİSTESİ.....	VII
TASARIMLARIN LİSTESİ.....	VII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**TİRE’NİN TARİHÇESİ VE TİRE MÜZESİ, TÜRK İŞLEME SANATI,
TÜRK İŞLEMELERİNİN TEKNİK VE SANATSAL ÖZELLİKLERİ VE
KULLANIM ALANLARI**

1.1. Tire İlçesinin Tarihçesi ve Tire Müzesi.....	5
1.1.1 Tire İlçesinin Tarihçesi.....	5
1.1.2 Tire Müzesi.....	8
1.2. Türk İşleme Sanatı, Teknik ve Sanatsal Özellikleri, Kullanım Alanları	
1.2.1. Türk İşleme Sanatı.....	24
1.2.2. Türk İşlemelerinin Teknik Özellikleri.....	43
1.2.3. Türk İşlemelerinin Sanatsal Özellikleri.....	68
1.2.4. Türk İşlemelerinin Kullanım Alanları.....	89

2. BÖLÜM

TİRE MÜZESİ'NDE YER ALAN İŞLEMELERİN TEKNİK VE SANATSAL ÖZELLİKLERİ, İŞLEMELERİN KATALOGLANMASI, ETNOĞRAFYA MÜZELERİNİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU, İŞLEMELİ TEKSTİLLERİN KORUNMA SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.1. Tire Müzesi'nde Bulunan İşlemelerin Teknik ve Sanatsal Özellikleri.....	95
2.1.1. Tire Müzesi'nde Bulunan İşlemelerin Teknik Özellikleri.....	95
2.1.2. Tire Müzesi'nde Bulunan İşlemelerin Sanatsal Özellikleri.....	95
2.2. Tire Müzesi'nde Bulunan İşlemelerin Kataloglanması ve Türlerine Göre Sınıflandırılması.....	102
2.2.1. Çevreler.....	102
2.2.2. Peşkirler.....	113
2.2.3. Uçkurlar.....	135
2.2.4. Çarşafklar.....	155
2.2.5. Giysiler.....	160
2.2.6. Tire Müzesi'nde İncelenen İşlemelerin Türlerine Göre Sınıflandırılması.....	166
2.3. Türkiye'de Etnoğrafya Müzelerini Günümüzdeki Durumu.....	172
2.4. Tire Müzesi'nde Bulunan İşlemeli Tekstillerin Korunma Sorunu ve Çözüm Önerileri.....	178

3. BÖLÜM

MÜZEDE YER ALAN İŞLEME DESENLERİNDEN YOLA ÇIKARAK OLUŞTURULAN YENİ TASARIMLAR

3.1. Tire Müzesinde Bulunan İşleme Desenlerinden Yola Çıkararak Oluşturulan Yeni Tasarımlar.....	187
SONUÇ.....	206
KAYNAKÇA.....	208

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

A.Ş.: Anonim Şirketi

Ar. Gör.: Araştırma Görevlisi

b.e.y.: Basımevi yok

bkz.: Bakınız

cm: Santimetre

Çev.: Çeviren

Doç.: Doçent

Doç.Dr.: Doçent Doktor

Dr.: Doktor

HAGEM: Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü

km: Kilometre

LTD.: Limited

M.Ö.: Milattan Önce

M.S.: Milattan Sonra

No: Numara

ODTÜ: Ortadoğu Teknik Üniversitesi

Öğ. Gör.: Öğretim Görevlisi

S., s.: Sayfa

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

T.T.K.: Türk Tarih Kurumu

t.y.: Tarih yok

TL.: Türk Lirası

Yrd.Doç.: Yardımcı Doçent

yy.: Yüzyıl

RESİMLERİN LİSTESİ

- Resim 1: Tire Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi Giriş Kapısı
- Resim 2: Tire Müzesi etnoğrafik eşyalarla yapılan iç mekan düzenlemesi
- Resim 3: Etnoğrafik giysilerin sergilendiği vitrin
- Resim 4: Hamam takımlarının sergilendiği vitrin
- Resim 5: Çeşitli kemer, para keseleri ve mutfak eşyalarının sergilendiği vitrin
- Resim 6: El yazması Kuran-ı Kerimlerin sergilendiği vitrin
- Resim 7: Osmanlı dönemi tasavvuf eşyaları ve silahların sergilendiği vitrin
- Resim 8: Osmanlı dönemi cam ve porselen eşyaların sergilendiği vitrin
- Resim 9: Çin porselenlerinin sergilendiği vitrin
- Resim 10: Arkeolojik eserlerin sergilendiği salon
- Resim 11: Müze bahçesinde bulunan Roma ve Bizans dönemi arkeolojik eserler.
- Resim 12: Müze bahçesinde bulunan İslami dönem mezar taşları ve kitabeler
- Resim 13: Hun Dönemi keçe üzerine applike işleme
- Resim 14: 9. yüzyıl Uygur işlemesi duvar resmi
- Resim 15: İnci ve altın işlemeli yastık yüzü
- Resim 16: 18. yüzyıl sonu atölye işi yağlık
- Resim 17: 18. yüzyıl sonu ayna örtüsü, atölye işi
- Resim 18: İstanbul işlemesi (şehirli işlemesi)
- Resim 19: 19. yüzyıl sonu yağlık, köylü işi
- Resim 20: Halk işlemesi, Tire Müzesi
- Resim 21: Serili çeyizlerin önünde kız minyatürü
- Resim 22: Masa biçimli gergef
- Resim 23: Düz hesap iğnesi tekniği
- Resim 24: Verev hesap iğnesi tekniği
- Resim 25: Muşabak tekniği
- Resim 26: Mürver tekniği
- Resim 27: Düz pesent tekniği
- Resim 28: Verev pesent tekniği
- Resim 29: Susma (hasır iğne) tekniği

- Resim 30: Kesme tekniği
- Resim 31: Cıvan nakış tekniği
- Resim 32: Sarma tekniği
- Resim 33: Tel kırma tekniği
- Resim 34: Kanaviçe tekniği
- Resim 35: Kasnak işi tekniği
- Resim 36: Çin iğnesi tekniği
- Resim 37: Balıksırtı tekniği
- Resim 38: Dival işi tekniği
- Resim 39: Yağlık, köylü işi, Batı Anadolu 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başı
- Resim 40: Kuşlu işleme, Köylü işlemesi, 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başı
- Resim 41: 17.-18. yüzyıl Osmanlı işlemeleri, bohça ve yastık rnekleri
- Resim 42: 17. yüzyıl sonlarından kalma kutnu bohça, İstanbul işlemesi
- Resim 43: 16-17. yüzyıl kadife yastık
- Resim 44: 17. yüzyıl kavuk rts
- Resim 45: 16. yüzyıldan kalma çintemani motifli kavuk örtüsünden detay
- Resim 46: 16. yüzyıldan kalma hesap işi, tel kakma ss mendili
- Resim 47: 18. yüzyıldan kalma başörtüsü (şehirli veya atölye işi)
- Resim 48: 17. yüzyıl ortası, keten üstüne ipek işleme
- Resim 49: 17. yüzyıl, lale motifli yastık yüzü
- Resim 50: 19. yüzyıl, işlemeli havlu
- Resim 51: 18. yüzyıl, ipek işlemeli havlu
- Resim 52: 18. yüzyıl, ipek işlemeli şalvar parçası
- Resim 53: Düz pesent tekniği ile işlenmiş uçkurdan detay
- Resim 54: Muşabak tekniği ile işlenmiş uçkurdan detay
- Resim 55: Tel kırma ve balıksırtı tekniği ile işlenmiş çevreden detay
- Resim 56: Tel ile sarma tekniği ile işlenmiş peşkirden detay
- Resim 57-67: Tire Müzesi'nde bulunan çevrelerden rnekler
- Resim 68-89: Tire Müzesi'nde bulunan peşkirlere rnekler
- Resim 90-109: Tire Müzesi'nde bulunan uçkurlardan rnekler
- Resim 110-111: Tire Müzesi'nde bulunan çarşaflardan rnekler

- Resim 112: Tire Müzesi'nde bulunan karyola eteği örneği
 Resim 113: Tire Müzesi'nde bulunan çarşaf örneği
 Resim 114: Tire Müzesi'nde bulunan bebek yorganı örneği
 Resim 115-116: Tire Müzesi'nde bulunan şalvar örnekleri
 Resim 117: Tire Müzesi'nde bulunan bindallı entari örneği
 Resim 118-119: Tire Müzesi'nde bulunan cepken örnekleri
 Resim 120: Tire Müzesi'nde bulunan bindallı etek ve cepken örneği
 Resim 121-123: Tire Müzesi etnoğrafik eşya deposu

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

- Şekil 1: Tire ilçe planı
 Şekil 2: Masa biçimli gergef
 Şekil 3: Yuvarlak kasnak

TABLULARIN LİSTESİ

- Tablo 1: Tire Müzesi'nde İncelenen Çevrelerin Özellikleri
 Tablo 2: Tire Müzesi'nde İncelenen Peşkirlerin Özellikleri
 Tablo 3: Tire Müzesi'nde İncelenen Uçkurların Özellikleri
 Tablo 4: Tire Müzesi'nde İncelenen Diğer İşlemeli Örneklerin Özellikleri

TASARIMLARIN LİSTESİ

- Tasarım 1: Döşemelik kumaş tasarımı
 Tasarım 2: Döşemelik kumaş tasarımı
 Tasarım 3: Yastık tasarımı
 Tasarım 4: Masa örtüsü tasarımı

Tasarım 5: Çocuk yatak takımı için çarşaf tasarımı

Tasarım 6: Çocuk yatak takımı için yastık tasarımı

Tasarım 7: Çocuk odası için perdelik tasarımı

Tasarım 8: Döşemelik kumaş tasarımı

Tasarım 9: Döşemelik kumaş tasarımı

Tasarım 10: Döşemelik kumaş tasarımı

Tasarım 11: Döşemelik kumaş tasarımı

Tasarım 12: Döşemelik kumaş tasarımı

Tasarım 13: Döşemelik kumaş tasarımı

Tasarım 14: Döşemelik kumaş tasarımı

Tasarım 15: Döşemelik kumaş tasarımı

GİRİŞ

Geleneksel Türk tekstil sanatları tarihinde, köklü bir geçmişin tarihi uzantısı olma niteliğini taşıyan işlemler estetik değerlerinin yanı sıra, toplumun yaşama biçimini, duyuş ve düşünüş sistemini de yansıtmaktadır (1). Tarihi, Orta Asya, İslam ve Anadolu gibi güçlü uygarlıklara dayanan, Doğu ve Batı kültürlerinin etkileri ile gelişen Türk işleme sanatı geçmiş yüzyıllardan günümüze kadar ulaşmıştır.

Türk işlemeciliğinin Orta Asya'ya uzanan geçmişi bu bölgede yapılan kazılarla gün ışığına çıkartılmıştır. Bunlar M.Ö. 1 ve 3. yüzyıllarda Altay bölgesinde göçebe olarak yaşayan Hunlar'a aittir. Pazırık ve Noin Ula'daki kurganlarda halılar, keçeler, kumaş ve işlemler bulunmuştur (2). Bu, dokumanın o dönemde yaşamlarını göçebe olarak sürdüren Türk topluluklarının önemli sanat dallarından biri olduğunu göstermektedir.

11. Yüzyıldan itibaren Türkler'in Anadolu'ya yerleşmeye başlamalarıyla birlikte tekstil sanatları büyük bir gelişme göstermiş, ve bunda Bizans dokuma atelyelerinin de etkisi olmuştur. Tekstil sanatları özellikle hükümdarların saray atelyelerinde gelişmiş ve kendine özgü bir üslup ortaya çıkmıştır. 11 ve 13. yüzyıllar arasında Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar Selçuklu devletinin egemenliği altında bulunan tüm bölgelerde benzer üsluplarla yapılmış ipek ve altın sırma işlemeli kumaşların örnekleri arasında Lyon Müzesi'nde, Selçuklu Sultanı Keykubat'ın adını taşıyan altın sırma işlemeli brokar önemli bir örnektir (3).

Bütün kültürler tarihi boyunca görüldüğü gibi günlük kullanıma dönük eşyaların işçilik, teknik, malzeme ve estetik açıdan zenginleşmesi egemen sınıfın tüketimine dönüktür ve genelde modeller saraydan halk kesimine doğru yayılmıştır (4). Buna paralel olarak değişik çevrelerden gelen ve getirilen yerli ve yabancı sanatçıların

(1) Örcün Barışta, *Türk İşleme Sanatı Tarihi*, Ankara 1984, 3.s.

(2) Geniş bilgi için bkz. Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı I-II*, İstanbul 1984, 255 s.

(3) Doğan Kuban, *Batı'ya Göçün Sanatsal Evreleri*, İstanbul 1993, 173.s.

(4) Doğan Kuban, *Batı'ya Göçün Sanatsal Evreleri* İstanbul 1983, 170.s.

çalıştığı Osmanlı Sarayı, ülke içinde metropol olmakla bereaber kültürler arasında karşılıklı geçişi sağlayan bir köprü olmuş, aynı zamanda barındırdığı değişik kültürlerin usta ve sanatçılarıyla bir eğitim merkezi niteliği de taşımıştır (5).

Türk işleme sanatınının maddi örneklerle dayalı incelenmesi, Sultan ve Şehzadelerin kullanım eşyalarının saklanması geleneği sayesinde mümkün olmaktadır ve geçmişten günümüze ulaşan bu örnekler Topkapı Sarayı Müzesi'nde yer almaktadır.

Osmanlı dönemi Türk işlemleri, saray ve halk işlemleri olarak iki ayrı çevrede üretilmiştir. Her dönemde Saray sadece kendi halkının değil, bütün hakim olduğu halkların verdiklerine alıcı olmuş, böylece kültürlerin kaynaşması sağlanmıştır. Bu açıdan sarayın eğilimleri ulusal sanat karakterini belirlemesi açısından çok önemlidir. Saray sanatı ulusal geleneği değil, karışmayı, evrenseli ve heterojeni desteklemiştir. Bu destek karşısında gelenekler birbirine karışarak yeni sentezlere ulaşmıştır (6).

Böylece Saray'da şekillenip halka doğru yayılan bir sanat anlayışı içinde, işleme sanatı da benzer yapı özelliklerini taşımaktadır. Örneğin; saray kumaşlarını süsleyen desenler ile halk işleme desenleri arasında yakın bir benzerlik vardır. Saray işlemleri yüksek bir sınıfın kendi aralarında kabullendikleri bazı esaslara dayanır. Bunların desenleri günün modasına ya da gerekliliklerine göre çizilip hazırlanır, buradan da kent atölyelerine ve dolayısıyla halka yayılırdı. Oysa tüm bu çerçevenin dışında kırsal kesimde yapılan işlemler bu sistemden uzak kendi görenek ve dilekleri çerçevesinde şekillenmiştir(7).

Türk halkı yaşamının her döneminde işlemeli eşyalara büyük önem vermiş ve ona sosyolojik ve psikolojik bir takım değerler yüklemiştir. Bu nedenledir ki, günümüz müzelerinde ve özel koleksiyonlarda yer alan etnografik eşyaların büyük bir bölümünü işlemeli tekstiller oluşturmaktadır. Giyim kuşamdan, günlük hayatın tüm

(5) Örcün Barışta, *Türk İşleme Sanatı Tarihi*, 17.s.

(6) Doğan Kuban, *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, İstanbul 1982, 42-43.s.

(7) Geniş bilgi için bkz, Ayten Sürür, "Türk İşlemlerinde Bölge Özellikleri", *Türkiyemiz*, Yıl:5, Sayı: 14, Ekim 1974, 26.-29.s.

araç gereçlerine kadar her eşya, ait olduğu toplumun değer sistemini, inanç ve kaygılarını yansıtan örneklerdir. Bu örnekler sosyal hayatın sürekliliğini sağlarken, genç nesilleri de yönlendirir. Dolayısıyla kültürel kimliği belgeleyen bu eşyaların, bilimsel çalışmalara ve halkın görüşüne sunulması gereklidir.

Yakın tarihimizde günlük kullanım eşyasının, bir başka deyişle kültürümüzün maddi ürünlerinin ve işlevlerinin, Türk toplumuna neyi kazandırıp neyi kaybettirdiğinin belirlenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılmak üzere müzelere kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Günümüzde sanayileşme sürecinde, toplumsal kültürümüzü etkileyen pek çok köklü değişimler yaşanmakta ve bunlar eski ile yeni arasındaki bağların çabuk kopmasında etkili olmaktadır. Bu değişim sürecini izleme olanağını veren kültür ürünlerinin, bilgi ve becerilerin başarılı biçimde sergilenmesi halinde bu kopukluğun bilincine kolayca varılabilecektir. Bu anlamda müze, kültürel değer taşıyan elemanları toplamak, incelemek, korumak, değerlendirmek için gerekli hatta zorunlu bir kurum olarak değerlendirilmelidir(8).

Tire Müzesi de, müzelere verilen bu görev ve sorumluluğu yerine getirmek üzere kurulmuş, oldukça zengin bir işleme koleksiyonuna sahip bir müzedir. Bu müzede yöre için karakteristik olan işleme tipinde çok sayıda örnek sergilenmektedir.

Bu nedenle müzelerimizde yer alan işlemeli tekstillerimizin incelenmesi, tanıtılması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için tezin konusu, “ Tire Müzesinde Bulunan İşlemeli Tekstillerin Teknik ve Sanatsal Açıdan İncelenmesi ve Yeni Tasarımlar” olarak seçilmiştir.

Tezin başlangıç aşamasında, yapılacak olan çalışmanın planı hazırlanarak İzmir Milli Kütüphanesi’nde, Tire Müzesi Kitaplığında ve Tire Halk Kütüphanesi’nde konu ile ilgili kaynak taraması yapılmıştır. Kültür Bakanlığı’ndan alınan izin belgesi ile Tire

(8) İsmail Öztürk. “Etnografya Müzesinin Önemi”. *Art Decor*. Yıl:4. Sayı: 43. Ekim 1996. 196-200.s.

Müzesi etnografik eşya deposunda yer alan işlemeli tekstillerin büyük çoğunluğu gözden geçirilmiş, seçilen karakteristik örnekler fotograflanarak belgelenmiş ve bu örneklerin envanter defterlerinde yer alan bilgileri çıkarılmıştır. İşleme tekniklerinin uygulamalı örneklerini belgelemek amacıyla İzmir Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü'nde araştırma yapılarak belirlenen örneklerin fotoğrafları çekilmiştir.

Bu çalışmalar doğrultusunda tez üç bölümden oluşmaktadır. Tezin Birinci bölümünde Tire ilçesinin tarihçesi, Tire Müzesi ve Türk işleme sanatının teknik ve sanatsal özellikleri ile kullanım alanları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Tire Müzesi'nde yer alan işlemeli tekstillerin teknik ve sanatsal özellikleri anlatılarak katologlama yapılmış, günümüzde etnografya müzelerinin durumuna değinilerek Tire Müzesi'nde yer alan işlemeli tekstillerin korunma sorunu ve çözüm önerileri verilmiştir. Üçüncü bölümde ise katologda yer alan işleme örneklerinden üç tanesi kaynak alınarak , tekstil alanında kullanılmak üzere 15 adet tasarım yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TİRE’NİN TARİHÇESİ, TİRE MÜZESİ, TÜRK İŞLEME SANATI, TÜRK İŞLEMELERİNİN TEKNİK VE SANATSAL ÖZELLİKLERİ

1.1. TİRE İLÇESİNİN TARİHÇESİ VE TİRE MÜZESİ

1.1.1. Tire'nin Tarihi

İzmir'in en büyük ilçelerinden biri olan Tire, Eski adıyla Thyraion, yeşillikler içinde sırtını Güme Dağı'nın eteklerine dayamış olarak kuzeydeki bereketli Küçük Menderes ovasına bakar. Tire, Türk İslam kültür mirasına ait zengin belgeleri ve Osmanlı öncesi uygarlıkların izlerini bünyesinde barındıran, İzmir ilinin kazalarından biridir. Tire, tarihte yalnızca Anadolu içlerine giden yolların kilit noktası ve canlı bir ticaret merkezi olarak değil, aynı zamanda özellikle Beylikler ve Osmanlı devirlerinde bu bölgenin bilim, kültür, ve dini merkezi olarak da tanınmış bir beldedir(9). Aydınoğulları Beyliği zamanında Güney tepelerindeki enine yerleşmenin yanı sıra düzlükte de merkezler oluşmuş, zamanla Osmanlılar devrinde kent kuzeydeki az eğimli Küçük Menderes ovasına doğru kaymıştır. Bugün büyüme gene bu yönde olmaktadır. Tire'nin batısında Torbalı, doğusunda Ödemiş ve Kuşadası, kuzeyinde Bayındır ilçeleri ile güneyinde Aydın ili yer almaktadır.

M.Ö.2000'de Batı Anadolu'yu egemenlikleri altına alan Hititler, bu bölgede Tırhanlar, Pelesgesler, Karlar gibi çeşitli kabilelerin kurduğu şehirlerle karşılaştılar. Tire'yi bu kabilelerden Tirhenler'in kurduğu, adının da bu kelimedenden geldiği kabul edilmektedir.

(9) Necmi Ülker. "Tire Müzesi'ndeki İslami Kitabeler". *III. Araştırma Sonuçları Toplantısı*. Ankara. 20-24 Mayıs 1985. 5.s.

Büyük Hitit uygarlığının parçalanması ile Frigya'da büyük bir devlet kurulmuştur. Sınırları Ege kıyısından Fırat vadisine genişleyen alanı kaplayan Frigya devletinin M.Ö.7.yüzyılda Tirha Prensi Giges'in (GYGES) son Frig hükümdarı olan Kandavull'u (CANDAULE) öldürmesiyle, Lidyalılar idareyi ele almış ve Tirha (TİRE) tarihi 7.yüzyılda Lidya devleti ile başlamıştır(10). Lidya'nın bilinen tarihi, Mermnad veya Şahin krallar denilen sülale ile başlar. Milattan önceki 700 tarihlerine doğru belirttiği anlaşılan bu sülale Tirha Beyi Giges tarafından kurulmuştur (11). Bu dönemde prenslik merkezi olan Tire en parlak dönemini yaşamıştır. Ancak bu parlak dönem, İskit Türklerinden olan Kimmerler'in Anadolu'yu istila etmeleri ile birlikte alt üst olmuş, Kimmerler'in başında bulunan Toktamış ile yapılan savaş sırasında Giges ölmüş ve Lidyalılar yenilmişlerdir. Daha sonra Kimmerler, Asurlular'la yaptıkları savaşta Toktamış'ın ölmesi üzerine (M.Ö. 650) bozulup dağılmaya başlamışlardır. Kimmerler'in çekilmesi ile Lidyalılar yeniden toparlanmaya başlamışlar ve son Lidya kralı Krezüs zamanında en yüksek dönemlerini yaşamışlardır (M.Ö.650-546).

Lidyalılar'ın İranlılar'la yaptıkları bir savaş sonunda Krezüs'ün esir düşmesi ile Batı Anadolu Bölgesi Tire ile birlikte İranlılar'ın egemenlikleri altına girmiştir (M.Ö.546). Daha sonra Makedonya Kralı İskender'in Pers egemenliğini ortadan kaldırmak amacıyla Batı Anadolu'ya saldırması ve Sardes şehrinin teslim olması ile diğer Batı Anadolu şehirleri de kendiliğinden teslim olmuştur (M.Ö.334).

Büyük İskender'in Babil'de ölümü üzerine ülkesi 34 parçaya ayrılmış, 20 yıl sonra ülkesi üç devlet arasında kalmış, Tire bu devletlerden Selevkuslar'ın egemenliğine girmiştir (M.Ö.108). Bergama Krallığı süresince barış içinde yaşayan Tire, zengin ve bayındır bir yer haline gelmiştir. Son Bergama Kralı III.Attaloş'un ölümü üzerine

(10) Geniş bilgi için bkz. Himmet Akın. *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, İstanbul 1946. 15-16.s.

(11) Geniş bilgi için bkz. Şemseddin Günaltay. *Yakın Şark II. Anadolu En Eski Çağlardan Ahenislerin İstilasına Kadar*, Ankara 1946. s.352.

ülkesi Romalılar'a kalmış, Romalılar'ın ikiye bölünmesi ile Anadolu tamamen Bizanslılar'ın egemenliğine girmiştir (12).

14.yüzyıl başlarında, Bizans devletinde başgösteren karışıklıklardan yararlanan Türkmen beylerinin Anadolu'da fetihlere giriştikleri görülür. Bunlardan Aydınoğulları Batı Anadolu'ya yerleşen Türkmen beyliklerindedir. 1300-1390 arasında önce doksan yıl, 1402' den 1425' e kadar da yirmüç yıl beyliklerini sürdürmüşlerdir.

Ege kıyılarının bir başka önemli kuvveti de, bir ara Aydınoğulları ile işbirliği halinde bulunan Menteşeoğulları'dır. Aydın ilinin ilk fatihleri arasında Menteşeoğulları'ndan Emir Menteşe'yi ve sonra damadı Sasa Bey'i saymak gerekir. Sasa Bey Tire'yi 1305'de kuşatmış, fakat, Katalanlar'ın Bizanslılar'a yardım etmesi sonucunda başarılı olamamıştır.

Aydın Bey'in oğlu Mubarizeddin Gazi Mehmet Bey (hükümdarlığı 1307-1334) 1307 de Birgi'yi, sonra da Sakız adasını almış, bu sırada Bizanslılar'ın Katalanlar ile anlaşmazlıklarından yararlanan Sasa Bey, Mehmet Beyle birleşerek 1308'de önce Tire'yi, sonra Ayasuluğ'u (Selçuk) ele geçirmiş, Böylece Tire, 1308'den itibaren Aydınoğulları'nın yönetimine geçerek bu beyliğin önemli kentlerinden biri olmuştur.

Mehmet Bey, ölümünden önce 1333'te ülkesini oğulları arasında pay ederken Tire'de Süleyman Şah'a düşmüştür. Bu bey, 1349'a kadar burada valilik yapmış, aynı yıl ölmüş ve Tire'de İbn-i Melek Medresesi'nin avlusundaki türbeye gömülmüştür.

1390 yılında Tire, Yıldırım Beyazıt'ın işgali ile Osmanoğulları'na geçti. O sırada Aydınoğulları'nın başında bulunan İsa Bey, Beyazıt'a karşı duramayacağını anlayınca hiç karşı koymadan ülkesini Osmanlı Sultanına bıraktı. Kendisi de mal ve vakıflarını idare etmek üzere Tire'ye çekilmiş ve orada ölmüştür.

(12) Himmet Akın. *a.g.e.* ..15-16. s.

1402'de Ankara Savaşı'ndan sonra Tire'ye gelen Timur, İzmir'i de alarak Aydınoğulları'na geri verip, İsa Bey'in oğlu Musa Bey'i beyliğin başına geçirmiştir. Tire, Timur'un ayrılmasından bir süre sonra Çelebi Mehmet'in eline geçti. 1403 yılında tekrar Osmanlı hakimiyeti başladı. Aydınoğulları'nın son yöneticisi İzmiroğlu Gazi Cüneyt Bey devrinde bazen Osmanlılara bağımlı oldu, bazen de başkaldırmış. Tire'nin tam olarak Osmanlılara geçişi 1425 yılında II. Murat devrinde olmuştur.

Osmanlı işgalinde İsa Bey'e başkentlik eden Tire, Fatih Sultan Mehmet devrinde önemli kentler arasına girmiş ve bir ilim merkezi olmuştur. Osmanlılar zamanında sancak merkezi, 18.yüzyıldan sonra İzmir'e bağlanana kadar da Aydın Güzelhisar'ına ait bir ilçe şeklinde yönetilmiştir (13).

1.1.2 Tire Müzesi

Müze, II.Murat'ın kumandanlarından Yahşi Halil Bey'in yaptırmış olduğu, Yahşi Bey camii içinde 1935 yılında Tire Halkevi'nin müzecilik kolu tarafından kurulmuştur. Eski eserlere karşı büyük ilgisi bulunan, o yılların nüfus memuru Faik Tokluoğlu bu kolun başına geçmiştir. 1946 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce tescil edilerek devlet müzesi olarak hizmete açılmıştır. Fahri olarak çalışan nüfus memuru Faik Tokluoğlu, Müze Memuru olarak atanmış.1946 yılından 1971 yılına kadar Yahşi Bey Camii müze olarak hizmet görmüştür. 1971 yılında şimdiki modern binasında hizmete açılır (Resim 1). Müzenin bina durumu ve özellikleri şöyledir:

- A- Ada 464 - Parsel 9 - Pafta 3.
- B- Müze binası: Kendi malı.
- C- Yapı tipi: Betonarme.
- D- Kullanıma açıldığı tarih: 1971.
- E- Bina iç kullanma alanı: 600 metre kare.

(13) İnci Aslanoğlu, *Tire'de Camiler ve Üç Mescit*. Ankara 1978, s.3.

F- Bahçe alanı: 2730 metre kare.

G- Binanın yapım tarihi: 1968.

H- Maliyeti: 850.000.--- T.L

I- Büro alanı: 150 metre kare.

K- Sergi alanı: 450 metre kare.

Müzedede Eser Teşhiri: Müzedede Arkeolojik ve Etnografik eserler bulunmaktadır. Tüm eserler aynı bina içinde korunmakta ve sergilenmektedir. Etnografik eserlerin çokluğu ve zengin bir koleksiyona sahip olması nedeniyle müze, bir Etnografya Müzesi görünümündedir. Müzenin üç salonunda etnografik, bir salonunda arkeolojik eserler sergilenmektedir.

Müzenin Eser ve Sergi Durumu: Birinci salonda, Anadolu halk giyimleri ve bölgenin esas giyim karakterini yansıtan giysiler etnografik eşyalarla birlikte ait oldukları dönemin kompozisyonu içerisinde sunulmaktadır (Resim 2). İkinci salonda kadife üzerine ipek ve simle işlenmiş üç etek bindallı giysiler, işlemeli ve oyalı krep ve yemeniler, işlemeli peşkir, uçkur, yatak takımları, yağlık ve çevreler, ağaç oyma, tel ve sedef kakmalı nalınlar, çeşitli madenlerden yapılmış ağızlıklar, yazı takımları ve çeşitli etnografik eşyalar yer almaktadır Selçuklu ve Osmanlı dönemi bakır işçiliğini yansıtan mutfak eşyaları, kadınların kullandığı çeşitli süs takıları, gümüş ve benafon kemerler, tepelikler, gerdanlıklar ve diğer takı malzemeleri, ayrıca ağaçtan yapılmış kahve değirmeni ve soğutucuları yine aynı salonda yer alan dört ayrı vitrinde sergilenmektedir (Resim 3,4,5). Bunların yanında, yazılarının mükemmelliği ve tezhiplerinin güzelliği ile dikkati çeken el yazma Kuran-ı Kerim'ler bulunmaktadır (Resim 6)

Üçüncü salonda, Tasavvuf ve tarikatlara mensup tekke eşyaları (zarflar, tesbihler, zilli maşalar, çalpara ve teberler) ayrıca Osmanlı devrine ait ateşli, kesici ve yarıcı çeşitli silah örnekleri (Resim 7), çeşitli aydınlatma araçları, çinili porselen takımları, camdan koku kapları, şerbetlikler ve gülabdan örnekleri, salonun diğer bir kısmında da cam ve madeni çeşitli yazı takımları da teşhir edilmektedir (Resim 8,9).

Dördüncü salonda, Tire ve çevresinden derlenen arkeolojik eserler bu salonda teşhir edilmektedir. Helenistik, Roma, Bizans ve erken dönemlere ait pişmiş topraktan lahitler, yağ kandilleri, camdan yapılmış değişik şişeler, koku kapları, mermerden yapılmış steller ve heykel parçaları, ayrı bir vitrinde ise çeşitli madenlerden yapılmış sikkeleri kronolojik sıraya göre sergilenmektedir (Resim 10) (14).

Bu salonların dışında müzenin ön ve arka bahçesinde açık teşhir kısımları bulunmaktadır. Ön kısımda Roma-Bizans-Yunan ve Helenistik devirlerden kalma mermerden yapılmış sütun başlıkları, lahit parçaları (Resim 11), pişmiş topraktan yapılmış büyük küpler sergilenmektedir. Arka bahçede İslami dönemlere ait tanınmış kişilerin mezar taşları, çeşme ve külliye kitabeleri yer almaktadır (Resim 12).

1984 yılı sonuna göre müzede;

Arkeolojik; 1409,

Etnografik; 3192,

Sikke; 3962,

El yazmaları; 76,

Şer-i mahkeme sicilleri 178 olmak üzere toplam 9719 eser bulunmakta iken, bugün ise Tire Müzesi'nde yaklaşık 22000 eser vardır. Bunların 16000'i sikkelerdir.

Müze kaydında bulunan gayri menkul tescilli eserler; 37 camii, 9 türbe, 7 han, 4 hamam, 6 mescit, 1 bedesten, 2 çarşı, 2 çeşme, 1 kütüphanedir. Bu gayrimenkul eserlerin 17.1.1974 tarih ve 764/152 sayılı Bakanlık Genelgesi doğrultusunda tescilleri tamamlanmış ve ilan edilmiştir(14).

(14) Tire Müzesi kayıtlarından

Şekil-1

- 1- Müze
- 2- Süleyman Şah ve İbni Melek Türbesi
- 3- Necip Paşa Kütüphanesi
- 4- Görgülü Kafe
- 5- Kaplan Restoran
- 6- Yeşil İmaret zaviyesi
- 7- Bakırhan
- 8- Kapan Kervansarayı
- 9- Kutuhane
- 10-Fatih Sultan Mehmet Parkı
- 11-Santral Garajı
- 12-Eski-Yeni Hamam
- 13-Terziler Hamamı
- 14-Tahtakale Hamamı
- 15-Karakadı Camii
- 16-Balım Sultan Türbesi
- 17-Yeni Camii
- 18-Tren İstasyonu (15).

Resim 1: Tire Arkeoloji Ve Etnografya Müzesi Giriş Kapısı
Fotoğraf: Ahmet Özkan, 1996

Resim 2: Tire Müzesi, etnografik eşyalarla yapılan iç mekan düzenlemesi.
Fotoğraf: Ahmet Özkan, 1996.

Resim 3: Etnografik Eserler Seksiyonundan bindalı giyisi.
Fotoğraf: Ahmet Özkan, 1996

Resim 4: Tire Müzesi Etnografik Eserler Seksiyonu'nda peşkir(havlu) ve çarşafların sergilendiği bölüm.

Fotoğraf: Ahmet Özkan, 1996.

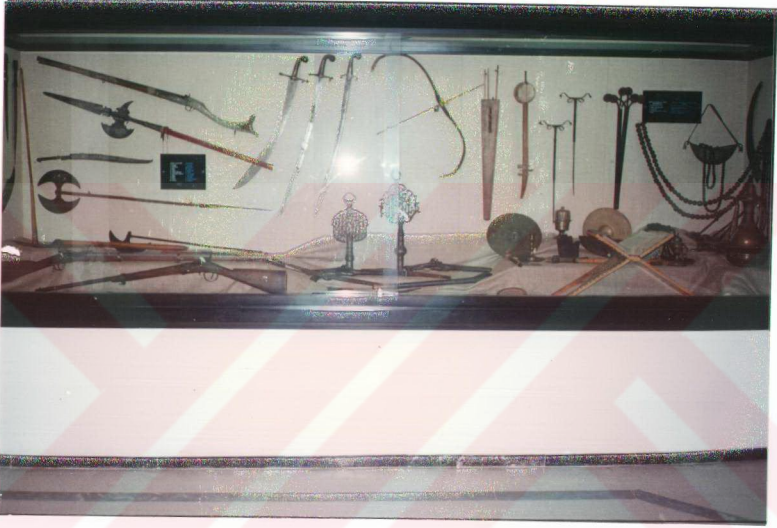
Resim 5: Tire Müzesi etnografik eserler Seksiyonu'nda çeşitli kemer, para keseleri ve mutfak eşyalarının sergilendiği bölüm.

Fotoğraf: Oya Sipahioğlu 1997

Resim 6: Tire Müzesi etnografik eserler Seksiyonu'nda el yazması Kuran-ı Kerim'lerin sergilendiği bölüm.

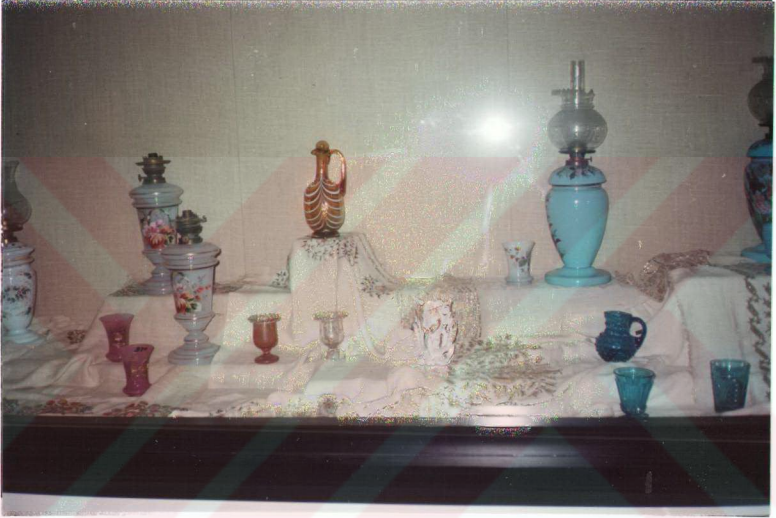
Fotoğraf: Oya Sipahioğlu 1997

Resim 7: Tire Müzesi etnografik eserler Seksiyonu'nda Osmanlı dönemi

Tasavvuf eşyaları ve silahların sergilendiği bölüm.

Fotoğraf: Oya Sipahioğlu.1997

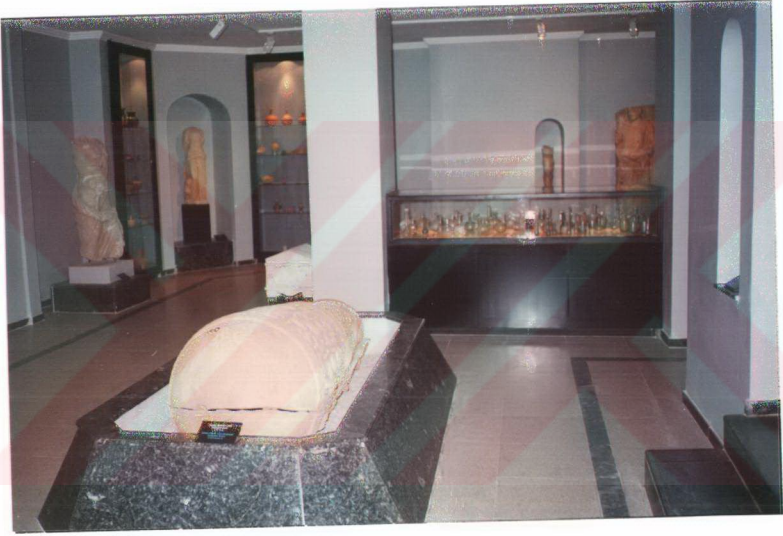
Resim 8: Tire Müzesi etnografik eserler Seksiyonu'nda Osmanlı dönemi çeşitli cam ve porselen eşyaların sergilendiği bölüm.

Fotoğraf: Oya Sipahioğlu 1997

Resim 9: Tire Müzesi etnografik eserler Seksiyonu'nda çeşitli Çin porselenlerinin sergilendiği bölüm.

Fotoğraf: Oya Sipahioğlu 1997

Resim 10: Tire Müzesinde arkeolojik eserlerin sergilendiği salon.

Fotoğraf: Oya Sipahioğlu, 1997

Resim 11: Tire Müzesi bahçesinde yer alan Roma ve Bizans dönemi arkeolojik eserler.

Fotoğraf: Oya Sipahioğlu 1997

Resim 12: Tire Müzesi bahçesinde yer alan İslami dönem mezar taşları ve kitabeler.

Fotoğraf: Oya Sipahioğlu 1997

1.2 TÜRK İŞLEME SANATI, TEKNİK VE SANATSAL ÖZELLİKLERİ, KULLANIM ALANLARI

1.2.1. Türk İşleme Sanatı

Tarihsel süreçte, insanın önüne gelen hemen her kullanım nesnesini motiflerle süslediği bilinmektedir. Bunun yanında, insan psikolojisinde yer alan boş yüzeyleri doldurma tutkusu da süsleme olgusunun ortaya çıkmasında en önemli unsur olmuştur(16). Giyilen ve kullanılan eşyanın çeşitli yollarla süslenerek güzelleştirilmesi de insanoğlunun kendisini süsleme yoluyla ifade etme isteğinin bir sonucudur.

İşleme sanatında hala en önemli alet olan iğnenin bir çok arkeolojik kazılarda meydana çıkması ve özellikle de Mersin'in kuzey doğusunda Yümüktepe'de ve Alişar'da 1930-32 yılları arasında yapılan kazılarda ortaya çıkan iğne buluntuları, işlecilik tarihi açısından önemli örneklerdir (17).

Anadolu'da işleme sanatının geçmişi M.Ö 2000'lere dayanır. Hititler'e ait kadın elbiselerine ve elbise üstüne giyilen tunikalara altın, gümüş simle bezemeler yapıldığını anlatan bazı belgeler bulunmuştur. Goetz, "Hittite Dress" adlı makalesinde kadın giysisi parçalarından bahsederken tören elbisesinin ve şeffaf baş örtüsünün işlemeli olduğunu ve altın gümüş gibi metallerin süslemede kullanıldığını yazmaktadır (18).

Hititler'den sonra M.Ö.1000 ve 700 yılları arasında ortaya çıkan Frigler, tarihe bir çok sanat dalının yaratıcısı olarak geçmişlerdir. Bu kültürde maden işçiliği, dokumacılık, dantel örücülüğü gibi el sanatları da oldukça gelişmiş durumdaydı. Bu nedenle eski Yunanlılar, Frigyalılar'ı madenlere su verme tekniği ve dantel örme sanatının yaratıcısı olarak kabul etmişlerdir(19). Heredotos, Frig piyade askerlerinin giyisilerini anlatırken

(16) Füsün Özpulat, "Kaybolmakta Olan Geleneksel Giyim Kuşamımızda Doğal Objelerin Süs Amaçlı Kullanımı", *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*, 18-20 Kasım 1992 İzmir, Ankara 1994, 359.s.

(17) Macide Gönül *Türk El İşleri Sanatı (16.-19.Yüzyıl)*, Ankara 1973, 13.s.

(18) Nurhayat Berker, *İşlemeler*, İstanbul 1981, 3.s

(19) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, İstanbul 1976, 10.s.

“Frig askerleri çoğu kez dizlere kadar çıkan uzun çorap ve uçları işlemeli kısa etek giyerlerdi “ demiştir.Bunun yanında altın sim ile kumaş üzerine nakış işlemenin bir Frig buluşu olduğu söylenir. Her halde bu nedenle Latince’de nakış işleyen sözcüğünün karşılığı “Phrygio”dur. İ.Ö. 8.yy’a ait yapılarda bulunan binlerce ağırşak, Frigya’da tekstilin ne denli gelişmiş olduğunu gösterir (20) Anadolu’da eski Frig yerleşim bölgelerindeki köylerden toplanan çorap, dantel, elişleri motifleri ile Frig-Hatti kültürüne ait motiflerdeki benzerlikler son derece dikkat çekicidir (21)

Frigler’den sonra Lidyalılar da (M.Ö. 668-587), boyanmış kumaş, deri, maden işlerinden örnekler bırakmışlardır. Sard’da yapılan kazılar sonucu bu örnekler ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bu günkü Tire (Tyrha) ilçesini de içine alan Lidya Uygarlığı, battaniye, işlemeli yastık, elişleri ve halılarıyla da ünlüydü (22). Anadolu topraklarında Lidyalılar’dan sonra daha birçok farklı uygarlıklar kurulmuşsa da bunlar Anadolu kültürünü çok fazla etkileyememişlerdir. Bu durum Roma, dolayısıyla Bizans’a gelinceye dek sürmüştür.

Türk işleme sanatının Orta Asya’daki kökenleri ise M.Ö. III.yüzyılda Altay dağlarında yaşayan Hunlar’a kadar uzanır. Moğolistan’da Urga civarında, Noyun-Ula’da açılan kurganlarda, buzlar arasında, günümüze kadar bozulmadan kalmış elbiseler ve kumaşlar bulunmuştur. Bunlar içerisinde keçe parçası üzerine işlenmiş bir geyik resmi bulunmaktadır ve M.Ö. 100.yıla tarihlendirilmiştir(23) (Resim13). Hunlar işlemlerinde genellikle ince keçe ve deri kullanmışlardır. Figürlerin bazıları yapıştırma tekniği ile, bazıları da renkli yünle dikilmiştir. M.S. 518’de Çinli Yong Song, Akhunlar’ın hakan çadırını anlatan belgesinde, çadırın iç döşemesini ve hakanın elbisesindeki işlemleri anlatmıştır (24).

(20) *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*. Cilt:2, İstanbul 1982, 258-271.s.

(21) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 10.s.

(22) *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*. Cilt:2, 277.s.

(23)Tahsin Öz, “Türk Dokumacılığı ve Selçuklular Devrine Ait Bazı Kumaşlar”, *Atatürk Konferansları I*. Ankara 1964, 159.s.

(24) Nurhayat Berker, *İşlemler*, 4.s.

Ayrıca Asya Türk çadır medeniyetinin getirdiği her çeşit eşya ve örtüde, atların kolanlarında yün iplik ve ipekle yapılmış işlemler olduğu yine konu ile ilgili kaynaklarda yer almaktadır (25).

Orta Asya'da yaşayan göçebe halklardan biri olan Uygurlar (8-9.y.y) günümüze kadar ulaşan pek çok etnografik eser bırakmışlardır. Uygur duvar resimleri, bu halkın sanat ve kültür anlayışındaki değişmeyi göstermesi açısından çok önemlidir. Duvar resimlerinde yer alan Uygur soylularının giysilerinde zengin işlemler görülmektedir (Resim 14). Daha çok aplike tarzında olan bu işlemlerin pamuklu kumaşlar üzerine yapıldığı o dönemden günümüze kalan kumaş parçalarından anlaşılmaktadır (26).

Anadolu topraklarına tekrar döndüğümüzde, karşımızda 6.yüzyıldan başlayarak gelişen ve ünü tüm dünyaya yayılan Bizans işleme sanatını görürüz. Bizans işleme üretim merkezleri Teselya, Kıbrıs, bütün Yunanistan ve Konstantiniye (İstanbul) idi. Özellikle Konstantiniye'de bazı kumaşların işleme yoluyla dekorasyonu resmi atelyelerin denetimindeydi. Bizans dönemi, Anadolu'da dokumacılık ve işlemecilik açısından oldukça hareketli bir dönemdir. İşlemecilik Doğu ülkelerinde gelişmekle birlikte en mükemmel örnekleri yüzyıllar boyunca Bizanslılar tarafından verilmiştir. Avrupa'ya da işlemecilik Bizans yoluyla yayılmıştır(27).

Türk toplumu tarih boyunca el işleri yolu ile güzeli arama yolunda çeşitli dallarda verdiği eserlerle zengin bir geçmişe sahiptir. Türkler'in yüzyıllar boyunca yaptıkları ve geliştirdikleri halk sanatları, geleneksel, sosyal ve ekonomik şartlarla birleşerek bu konuda verilen eserlerin en güzelini meydana getirmiştir. Kişi emeği ile başlayıp, daha sonra toplu bir faaliyet haline gelen halk sanatları içinde işlemler geniş bir yer tutar.

11. yüzyıldan itibaren Anadolu topraklarına yoğun olarak yerleşmeye başlayan Selçuklu Türkler'i her ne kadar Müslüman görünümünde gelmiş olsalar da, Orta

(25) Geniş bilgi için bkz., Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı I-II*, İstanbul 1984, 255 s.

(26) Nurhayat Berker, *İşlemler*, 5.s.

(27) Geniş bilgi için bkz.Pretextat Lacomte,*Türkiye'de Sanatlar ve Zenaatler 19.yüzyıl sonu*, İstanbul t.y., 63-78 .s.

Asya-Şaman, Çin-Tao, Budist, İran-Mani ve Zerdüşî fikirleri temelinde bir kültür getirmişlerdir (28). Bu bağlamda Selçuklu dönemi, Anadolu'da ikiyüz yıldan kısa olan ömrüne rağmen Türk kökenli ilk büyük göçebe kültürü dalgasının Anadolu'ya ayak basma ve kendisinden sonraki Osmanlı kültürünün kaynağı ve öncüsü olması açısından büyük önem taşır. Selçuklular'la, Antik çağdan bu yana süzülüp gelen, daha sonra ise Hristiyanlıkla yoğurulan Yakınoğu ve Anadolu sanatına Orta ve Doğu Asya kökenli yeni boyutlar eklenmektedir. Selçuklular'ın uzak yurtlarındaki göçebe kültüründen izler taşıyan bu sanat, damgasını mimari ve mimari bezemeye olduğu kadar küçük el sanatlarına da vurmuştur (29).

Bunun yanında Türkler, geldikleri bu yeni topraklarda Hitit, Frig, Lidya, Asur, Yunan kültürlerince geliştirilen, daha sonra da Bizanslılar ve Ermeniler tarafından başarıyla sürdürölen bir Anadolu işleme sanatının varlığını görmüşler ve bu zengin işleme ortamına girmişlerdir. Yerleşik hayata geçen Türk toplulukları, geldikleri bu yeni çevrede Rum, Ermeni, Arap ve Acem ustalarla beraber çalışmış, hem kendi hem de Anadolu kültürünün bu daldaki ürünlerinden yararlanmışlar ve yeni katkılarla Anadolu ve çevresi işlemeciliğini geliştirerek yepyeni boyutlara ulaştırmışlardır (30).

16.yüzyıl önceki dönemlere ait işlemlerle ilgili bilgileri ancak yabancı gezginlerin seyahatnamelerinden öğrenebiliyoruz. Bu bağlamda Marco Polo, İbni Batuta gibi gezginlerin anılarında ve Aşık Paşaoğlu Tarihi gibi kaynaklarda Anadolu'daki yaşayış biçimi, kültür düzeyi, gelenek ve göreneklerle ilgili bilgiler verilmekte ve işlemenin varlığından söz edilmektedir.

Türkler'in işlemeyi yoğun biçimde süs ve gösteriş amaçlı kullanımı, Osmanlılar'ın Anadolu'da yerleşik düzene geçmesiyle birlikte başlar. Orhan Bey (1281-1361) zamanından itibaren saray hayatının başlaması, süslü ve gösterişli giysiler kullanma isteğini uyandırmıştır. Bu isteğin doğmasında Bizans'a komşu olmasının büyük etkisi

(28) Aydın Uğurlu, "Orta Çağ Anadolu Dokuma Sanatı", *İlgi*, Yıl: 21, Sayı: 48, 1987, s. 3.

(29) Filiz Çağman, "Anadolu Selçuklu Sanatı", *Avrupa Konseyi 18.Sanat Sergisi Kataloğu, Anadolu Medeniyetleri III*, İstanbul 1983, 88. s.

(30) Örcün Barışta, *Türk İşleme Sanatı Tarihi*, 3. s.

Asya-Şaman, Çin-Tao, Budist, İran-Mani ve Zerdüş fikirleri temelinde bir kültür getirmişlerdir (28). Bu bağlamda Selçuklu dönemi, Anadolu'da ikiyüz yıldan kısa olan ömrüne rağmen Türk kökenli ilk büyük göçebe kültürü dalgasının Anadolu'ya ayak basma ve kendisinden sonraki Osmanlı kültürünün kaynağı ve öncüsü olması açısından büyük önem taşır. Selçuklular, Antik çağdan bu yana süzülüp gelen, daha sonra ise Hristiyanlıkla yoğurulan Yakındoğu ve Anadolu sanatına Orta ve Doğu Asya kökenli yeni boyutlar eklenmektedir. Selçuklular'ın uzak yurtlarındaki göçebe kültüründen izler taşıyan bu sanat, damgasını mimari ve mimari bezemeye olduğu kadar küçük el sanatlarına da vurmuştur (29).

Bunun yanında Türkler, geldikleri bu yeni topraklarda Hitit, Frig, Lidya, Asur, Yunan kültürlerince geliştirilen, daha sonra da Bizanslılar ve Ermeniler tarafından başarıyla sürdürülen bir Anadolu işleme sanatının varlığını görmüşler ve bu zengin işleme ortamına girmişlerdir. Yerleşik hayata geçen Türk toplulukları, geldikleri bu yeni çevrede Rum, Ermeni, Arap ve Acem ustalarla beraber çalışmış, hem kendi hem de Anadolu kültürünün bu daldaki ürünlerinden yararlanmışlar ve yeni katkılarla Anadolu ve çevresi işlemeciliğini geliştirerek yepyeni boyutlara ulaştırmışlardır (30).

16.yüzyıl önceki dönemlere ait işlemlerle ilgili bilgileri ancak yabancı gezginlerin seyahatnamelerinden öğrenebiliyoruz. Bu bağlamda Marco Polo, İbni Batuta gibi gezginlerin anılarında ve Aşık Paşaoğlu Tarihi gibi kaynaklarda Anadolu'daki yaşayış biçimi, kültür düzeyi, gelenek ve göreneklerle ilgili bilgiler verilmekte ve işlemin varlığından sözedilmektedir.

Türkler'in işlemeyi yoğun biçimde süs ve gösteriş amaçlı kullanımı, Osmanlılar'ın Anadolu'da yerleşik düzene geçmesiyle birlikte başlar. Orhan Bey (1281-1361) zamanından itibaren saray hayatının başlaması, süslü ve gösterişli giysiler kullanma isteğini uyandırmıştır. Bu isteğin doğmasında Bizans'a komşu olmasının büyük etkisi

(28) Aydın Uğurlu, "Orta Çağ Anadolu Dokuma Sanatı", *İlgi*, Yıl: 21, Sayı: 48, 1987, s. 3.

(29) Filiz Çağman, "Anadolu Selçuklu Sanatı", *Avrupa Konseyi 18.Sanat Sergisi Kataloğu, Anadolu Medeniyetleri III*, İstanbul 1983, 88. s.

(30) Örcün Barışta, *Türk İşleme Sanatı Tarihi*, 5.s.

olmuştur. Osmanlılar'ın kuruluş tarihini yazan İngiliz tarihçisi H.A.Gibson, ilk Osmanlı Şeflerinin kendi göreneklerini bırakarak Bizans adetlerini aldıklarını şöyle anlatmaktadır;

" Germiyan Beyinin kızı ve Beyazid'in izdivacı ile Bursa'da ilk kez Osmanlılar'ın, saray ve safahat komusunda ilgili olduklarını görüyoruz. Köy meclisinden ve kır ateşinden başka bir şey bilmeyen savaş adamları, Yunan şehirlerinin çok şekilci ve karışık yaşamına alışmaya başlamışlardı. Osmanlı sarayı tarafından yapılan merasim, Bizans sarayında yapılanların aynısı idi. Kadınlarm örtünmelerine kadar Bizansvari olmuştu"(31).

Osmanlı Beylerinin ve daha sonra padişahların aynı çağda yaşayan diğer toplum yöneticilerinden daha sade yaşamış olabilecekleri düşünülemez. Tersine bu dönem süslemelerindeki özellikler gösterişli bir yaşantının sürdürüldüğünü göstermektedir(32).

Osmanlı saraylısı ve yöneticisi, kullandıkları günlük merasim giysileri, mefruşatları, pahalı malzemeleri ve gösterişli süsleri ile halktan farklıydı. Yöneticilerin gösterişli, renkli, işlemeli, parıltılı, süslü, marifetli gibi sıfatlar ile anlatılan dokuma ve giyisilerine karşılık halk, ait olduğu sınıfın özelliğine göre düz, rahat, yalın ve işlevsel olanı kullanırdı. Osmanlı Padişahlarının Fatih'e kadar işlemeli tennure* giydikleri bilinmektedir. 1359-1389 yılları arasında Bursa'da devleti yöneten Birinci Murat Bey'in elbiseleri, o dönemde gösterişe ne kadar önem verildiğini göstermesi açısından çok önemlidir (33). Hünername'de**yer alan bir minyatürde Murat Bey'in üzerinde kırmızı üzerine sırma işlemeli, göğsü kapalı kaftan, belinde altın kuşak, siyah yakalı mavi zemin üzerine işlemeli üstlük, başında da altın işlemeli başlık görülmektedir (34)

*Tennure; Geniş etekli elbise, eteklik.

**Hünername: XVI yy.da Murad III devrinde düzenlenen minyatür albümü. Bkz: Meydan Larousse 6.Cilt, 79.s.

(31) Fahri Dalsar, *Türk Sanayi ve Ticaret Tarihinde Bursa'da İpekçilik*, İstanbul 1960, 21.s.

(32) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 13.s.

(33) Aydın Uğurlu, "Osmanlı Dokumalarında Süs ve İhtişam", *İlgi*, Kış 1994, Sayı 76, 10.s.

(34) Selma Delibaş, "Türk İşlemeleri", *Sanat*, Sayı: 7, Nisan 1982, 141.s.

Türk el işlemleri 16.yüzyıldan 19.yüzyılın ikinci yarısına kadar tarihinin en parlak dönemini yaşamıştır. İşlemler bu dönemde saray ve saray dışı olmak üzere iki ana çevrede üretiliyordu. Saray işlemleri genellikle saray atelyelerinde hazırlanmıştır. Kaynaklarda yer alan bilgilere göre bu işlemleri yapanların profesyonel erkek işleyiciler olduğu anlaşılmaktadır. Genellikle altın ve gümüş tellerle yapılan saray işlemleri bir ekip çalışmasının ürünüdür(Resim 15).

Saray işlemleri, bazen saray dışındaki atelyelerde de sipariş üzerine yaptırılırdı. Bu durumda desenleri saraydaki sanatçılar tarafından çizilir, renkleri tesbit edilirdi. Saray dışında özellikle kadınların işledikleri bu eserler, ibrişimle çalışılan ince işlerdi. Değişik çevrelerden gelen ve getirilen yerli ve yabancı sanatçıların çalıştığı saray, ülke içinde metropol olmakla beraber kültürler arasında karşılıklı geçişi sağlayan bir köprüydü. Aynı zamanda barındırdığı değişik kültürlerin usta ve sanatçıları ile eğitim merkezi niteliğini de taşımaktaydı. Hükümdarların ekonomik desteğiyle işletilen imparatorluk atelyeleri Topkapı Sarayı birinci avlusunda yer almaktaydı.(35)

Saray işleme atelyelerinin ünü bu yüzyılda komşu ülkelere de ulaşmış ve bu dönemde Türk işlemleri, tüm Balkanlar'da alınıp satılan değerli bir meta olmuştur. En iyi örnekler ısmarlama olarak İstanbul'da yapılmış, ayrıca değerli işlemeli kumaş ve eşyalar, önemli günleri kutlamak üzere Türkler tarafından hediye olarak Batılı ülkelere sunulmuştur (36).

Saraydaki motif geleneğini oluşturan ve etkileyen kaynaklar, İran ipeklileri, Çin porselenleri, İtalyan kadifeleri ve Damaskolar idi. Osmanlı sarayı için üretilen kadifeler, damasko denen döşemelik kumaşlar ve işlemler yoluyla evlerde işlenen Türk el işlemlerine motif sağlanmıştır. İşleme tekniklerinin ve motiflerinin saraydan köye doğru bir yol izlediğini kabul düşünebiliriz. Yüksek rütbeli bir memurla evlenip taşraya giderken, yanlarında kendi elleri ile işlemiş oldukları çeyizlerini de

(35) Örcün Barışta. *Türk İşleme Sanatı Tarihi*. 17.s.

(36) Veronica Gervers. *History of Technology and Art (The Influence of Ottoman Turkish Textiles and Costumes in Eastern Europe with Particular Reference to Hungary)*. Royal Ontario Museum 1982. 19-22.s.

götüren saraylı hanımlar, bu işlemlerin yaygınlaşmasında katkıda bulunmuşlardır (37). Saray haremde yaşayan bu kadınlar vakitlerinin çoğunu işleme yaparak geçirirlerdi.. Haremde ve üst sınıf şehirli kadınları son derece süslü, zarif giysiler kullanırlardı. Özellikle sırma işlemeli entariler, nakışlı eldivenler, sırmalı terliklerden kaynaklarda sıkça söz edilmektedir (38).

İşlemlerin toplum yaşantısındaki yerini ve önemini anlatması açısından yabancı gezginlerin seyahatnameleri önemli birer kaynak niteliği taşımaktadırlar. Gezginler, Anadolu'da konuk edildikleri evlerde ve Sarayda gördükleri çevreyi anlatırken işlemler hakkında da önemli bilgiler vermişlerdir. Özellikle haremde yaşayan ve üst sınıf şehirli kadınların süsü giysileri ve kullanım eşyaları bu seyahatnamelerde sıkça yer almıştır. Üçüncü Ahmet Dönemi kadın giysilerinin ihtişam ve zenginliğini Lady Montague mektuplarında özenle anlatarak, kendisinin de bu giysileri severek giydiğini anlatmıştır.

“ Evvela bacaklarımı örterek topuklarıma kadar inen gayet ince, pembe renkli ve kenarı gümüş işlemeli çok geniş bir şalvarım var. Şalvarımın üzerine kısa ve geniş kollu, beyaz ipekten mamul ve her taraftı işlenmiş, tül gibi bir gömlek giyiyorum. Gömleğim o kadar incedir ki, göğsümün rengi ve bütün şekli olduğu gibi gözükmetedir. Entarime gelince; çiçek nakışlı ve Şam kumaşı deseninde olup altın sırma ile işlenmiştir. Düğmeleri ve etraftı elmas ve incilerle süslüdür. Kürküm yeşil renkli ve sırma işlemelidir..... ” (39)

İngiliz gezgin Charles White “Three Years in Constantinople or Domestic Manners of the Turks in 1844” adlı eserinde Türkler’in yaşamından canlı kesitler sunmuştur. Defalarca işlemlerden söz etmiş, koku satıcıları, ayakkabıcılar ve işlemecileri anlattığı bölümde “yağlıkcılar çarşısını” anlatmış ve bu çarşıda işleme tüccarlarının iş işlemek üzere köylerde ve boğaziçinde kadın tuttuklarını belirtmiştir (40) 17. yüzyılda kaleme

(37)Ulla Ther, *Türk İşlemleri*, Bremen 1993, 8.s.

(38)Geniş Bilgi için bkz. Emin Cenkmn, *Osmanlı Sarayı ve Kıyafetleri*, İstanbul 1943

(39)Aydın Uğurlu, A.g.m, 13.s.

(40)Ulla Ther, “16-20.Yüzyıl Gezi Edebiyatında Yerli Türk İşlemleri”, *Türkiyemiz*, Yıl: 24, Sayı:72 , Mayıs 1994, 18.s.

alınmış Pietro Della Valle'nin seyahatnamesinde ise Türk işleme sanatı hakkında şu bilgileri verilmektedir;

".....kadınların ketenlerle ya da başka şeylerle çalışmaları, rengarenk ipeklerle, gümüşle ve altınla, incecik, narin, içlerini gösteren kumaşlara işlemeler yapmaları, hem bir yüzde hem de öteki yüzde aynı resmin ortaya çıkması; hele o altınla her türlü kumaş üzerine yarattıkları gölgeler..... inanın ki dünyada bu güzelliğin eşi emsali yoktur" (41).

Yine Anadolu'yu gezen seyyahlardan Braun Weisbaden, politika ile ilgili olduğu halde şu tesbiti yapmadan geçememiştir:

"Türk kadınları, bazı konularda gerçekten çok büyük beceri gösterirler. Mesela çok güzel işlemeler yaparlar. Haremlerde yapılan işlemlerin figürleri, renk kompozisyonu, her Avrupalının hayranlığını uyandırır; Bu yeteneğin sadece kuşaktan kuşağa aktarılan bir içgüdüden kaynaklandığı iddiasına asla katılmıyorum; Türk kadınlarının işlemleri öylesine büyük çeşitlilik ve anlamlı yeniliklerle doludur ki, bunların herhangi bir sanat duygusu olmaksızın yaratıldığı düşünülemez. ." (42)

Ancak seyyahların genellikle üst sınıfa ait şahısların evlerinde ve sarayda konuk edildiklerini düşünecek olursak, aktardıkları bilgiler de doğal olarak bu sınıfa ait olacaktır. Saray, saray dışı ve çarşı işlemeciliğinin yanı sıra kırsal kesimde ve evlerde de yoğun olarak işleme yapılıyordu. Halk sanatlarından biri olan işlemin sürekliliği, genç kızların çeyiz hazırlama geleneği sayesinde sağlanmıştır. Bu iş konakta yaşayan kız için de, Yörük ve Türkmen kızı için de vazgeçilmez bir gerekliliktir. Birisi kilim dokuyorsa diğeri gergefnde nakış işler.

Şehir ve saray işlemleri yüksek bir sınıfın kendi aralarında kabullendikleri bazı esaslara dayanır. Bu işlemlerin desenleri, günün modasına ya da gerekliliklerine göre

(41) Ulla Ther, *Türk İşlemleri*, 31.s.

(42) Ulla Ther, *Türk İşlemleri*, 8.s.

çizilip hazırlanırken, halk işlemleri bundan uzak, kendi gelenek, görenek ve dileklerinin çevresinde şekillenmiştir. Halk işlemleri bu nedenle kendi geleneksel ölçülerinin dışına çıkmamışlardır. (43).Osmanlı saray ve şehirli işlemleri çok çeşitli eşyaya ve giysiye uygulanmıştır.Oysa kırsal kesimde yaşayan halkın bu tür eşyaları yoktu. Onların evleri ve giyimleri süssüz ve sade idi. Bir saray ve şehirli işlemesiyle (Resim 16) bir köy işlemesi (Resim 19-20) arasında gerek malzeme, gerek görgü ve duyuruş açısından büyük farklar vardır ve bu farkları işlemlerin yapıldığı bölgelerdeki yaşayış özellikleri ortaya koyar. Etnolojik nedenler bu işlemleri yaşanan hayata daha doğrudan doğruya bağlamaktadır. Okuması yazması olmayan halk, duygu ve düşüncelerini bu işlemler yoluyla aktarmış ve yaptığı her işlemeyi bir dilek tesbiti olarak kullanmışlardır (44)

Bir kızın yedi ya da sekiz yaşına basmasıyla işleme sanatıyla ilişkisi başlardı. Fakir, zengin, köylü, şehirli her sınıf halkın evinde bu öğretim evin büyük kadınları veya bu işte tanınmış usta kadınlar tarafından yapılırdı (45). Eski devirlerde işlemeciliğin gelişmesinde en önemli etken evlerde yapılan kız çeyiz sergileri olmuştur. Bu gelenek birçok yerde günümüzde de sürdürülmektedir. İşlemeciler, ileri gelen halkın kızlarının çeyizlerini hazırladıkları için daima teşvik edilmiş ve korunmuşlardır. Tecrübesi fazla olan yaşlı kadınlara da işlemecibaşı, boyacıbaşı, dokumacıbaşı, ipekleri hazırlayanlara da ipeççibaşı gibi isimler verilmiştir (46). Bir genç kızın çeyizi için işlediği parçaların sayısı bir çok yerde kırkı bulurdu . Resim 21’de görülen minyatürde işleme ve çeyiz serme geleneğinin önemi vurgulanmıştır. Dışarıya çıkmayan köylü ve şehirli kadını, ev işinden arta kalan zamanlarda vaktini halı ve kumaş dokumakla ve kullandıkları gerekli eşyayı işleme yoluyla süslemekle geçirir. Özellikle genç kızlar çamaşır, elbise, yatak ve oda takımlarını kendileri hazırlarlardı (47). Her dönemde işlemeli eşyalar ve giysiler kadının yaşamının vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Bursa Şer-i Mahkeme sicilinde yeralan, bir kadına ait miras tutanağında yeralan şahsi

(43) Örcün Barışta, *Türk İşleme Sanatı Tarihi*, 64.s.

(44) Ayten Sürür, "Türk İşlemlerinde Bölge Özellikleri", *Türkiyemiz*, Yıl 5, Sayı 14, 10-1971, 26.s.

(45) Kenan Özel, *Eski El İşlemleri*, El Sanatları IV, Ankara 1949, 26.s

(46) Semiha Başbuğ, *Türk İşlemleri*, İstanbul 1964, 9.s.

(47) Kenan Özel, *a.g.e.*, 26.s.

eşyalar, konu açısından aydınlatıcıdır.

".....Bir elmaslı altın çiçek, bir altın salkım küpe, bir cevheri şeir kut'a, çaprast altın kemer, bir altın kol zirhi, bir altınlı kadife, iki seraser kaftan, onbeş adet altınlı yastık, bir nakışlı sofrta, dört altınlı yorgan, sekiz tane altınlı döşek, dört tane altınlı minder, dört nakışlı peşkir....."(48)

Bu liste, Osmanlı toplumunda kadınların işlemeye verdikleri önemi açıkça ortaya koymaktadır.

Sonuçta Osmanlı toplumunda her sınıf insanın köklü bir işleme geleneği vardı. İşlemeler toplum yaşamında sanat gereksinimini karşılayan önemli bir araçtı. Ancak 19.yüzyıldan sonra, özellikle Avrupa sanatını etkisinin ağır basması, makina nakışlarının yaygınlaşması, kullanılan hammaddelerin doğallıktan uzaklaşması ile işleme sanatında da her sanat alanında olduğu gibi değer kaybı olmuştur. Buna rağmen insanların işleme yoluyla çevreyi güzelleştirme alışkanlığı günümüze kadar devam etmiştir.

Resim 13: Hun dönemi keçe üzerine applike işleme.

Fotoğraf: Ahmet Özkan 1997

Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, İstanbul 1976, 45.s.

Resim 14: IX.yüzyıl Uygur işleme duvar resmi. Berlin Devlet Müzesi.

Fotoğraf: Ahmet Özkan 1997

Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, İstanbul 1976, 11.s.

Resim 15: İnci ve altın işlemeli yastık yüzü, 18. yüzyıl, Topkapı Sarayı.

Fotoğraf: Ahmet Özkan 1997

Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, İstanbul 1976, 44.s.

Resim 16 : 18.yüzyıl sonu atölye işi yağlık.

Fotoğraf : Ahmet Özkan 1997

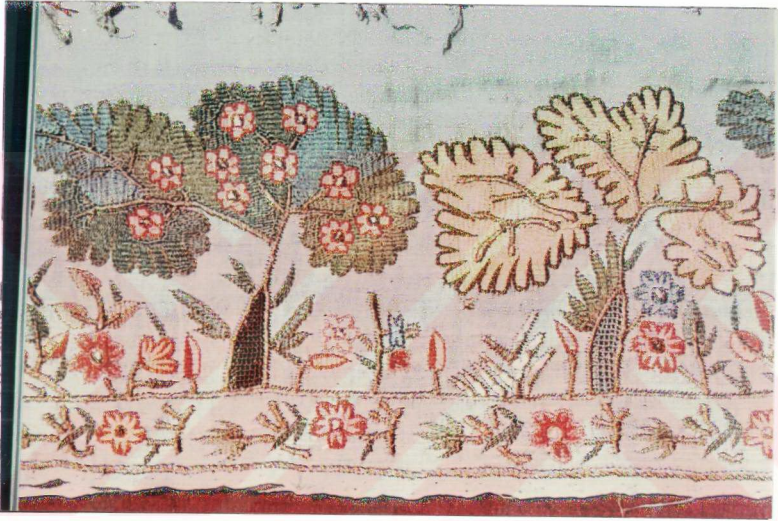
Ulla Ther, *Türk İşlemeleri*, Bremen 1993, 165.s.

Resim 17 : 18. Yüzyıl sonu ayna örtüsü, atölye işi.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Ulla Ther, *a.g.e.*, 65.s.

Resim 18 : İstanbul işi (şehirli işlemesi)

Fotoğraf : Ahmet Özkan 1997

Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, İstanbul 1976, 28.s.

Resim 19 : 19.yüzyıl sonu yağlık, köylü işi.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

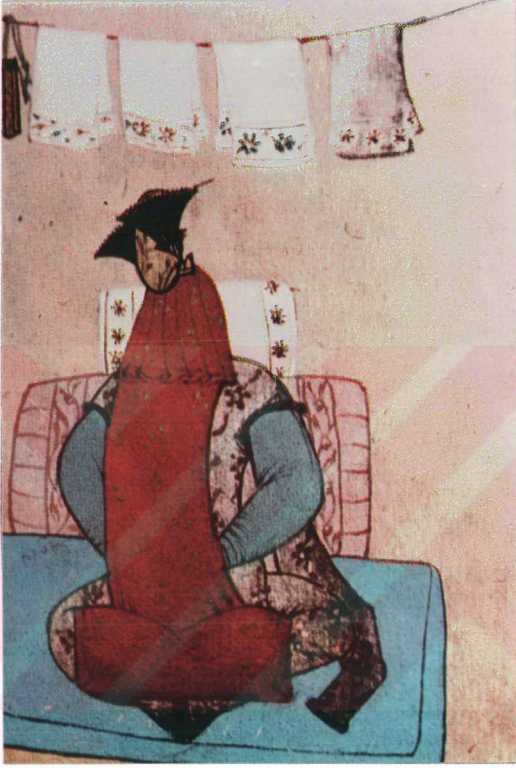
Ulla Ther, *a.g.e.*,214.s.

Resim 20 : Halk İşlemesi.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Tire Müzesi işleme koleksiyonu.

Resim 21 : Serili çeyizlerinin önünde kız minyatürü.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Ulla Ther, *a.g.e.*

1.2.2 Türk İşlemelerinin Teknik Özellikleri

İşleme, halen geçerliliğini sürdüren, iğne ve iplik ile yüzey süsleme tekniği olarak, başlangıçta tabaklanmış deri veya parşömen gibi malzemeler üzerine uygulanmışsa da daha sonra , genellikle dokunmuş kumaşlar üzerine uygulanmıştır. İşlemeler 19.yüzyıla kadar el ile yapılmış, bu yüzyıldan sonra makina ile yapılan işlemler de geniş bir kullanım ve uygulama alanı bulmuştur. İğne ile yapılan işleme, dantel, örgü ve dikiş gibi tekniklerden farklıdır (49).

İşleme ile ilgili araç ve gereçler, daha 16.yüzyılda bile Türk kadınının değerli demirbaş eşyası arasındaydı. Miras tutanakları da bunu doğrulamaktadır. Bunların başlıcası gergeftir ki, Türk işlemelerinin yapımında iki tür gergef kullanılmıştır. Masa biçimli gergef (Şekil: 1) dikdörtgen olup, dört kısa ayak üzerinde dururdu. İşlenecek kumaş iplerin yardımıyla gergefe gerilirdi (50). İşlemeyi yapanlar, sağ ellerini üstte sol ellerini kumaşın altında tutarak iğneyi aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı batırmak suretiyle çalışırlar (Resim:22). Diğer gergef türü yuvarlak el kasnağıdır (Şekil: 2). Kasnak değişik boylarda olabilmektedir.Kumaşlar önceleri büyük kasnaklara geriliyordu. Yakın zamanlara doğru ise iç içe geçen iki kasnak kumaşı germek için kullanılmıştır (51).

Türk işleme teknikleri çok çeşitlilik gösterir.Evde çeyiz işleyen kızların elinde olsun, işlemelerini satan profesyonel ustaların elinde olsun Türk işleme teknikleri, olağanüstü yüksek bir düzeye erişmiştir. İşlemlere kalitesini veren sadece işin inceliği ve dakikliği değil, aynı zamanda el alışkanlığı ve deneyim sayesinde iğnenin ritmik bir akıcılıkla kumaşa batıp çıkmasının sağladığı görüntüdür (52).

16.yüzyıldan 20.yüzyıla kadar Türk işlemlerinde çok çeşitli teknikler kullanılmıştır. Bunlar hesap işleri, yazma işleri, dival işleri ve beyaz işler olmak üzere başlıca dört

(49) Jennifer Harris, *5000 Years of Textiles*, London 1993, 320.s.

(50) Ulla Ther, *Türk İşlemleri*, 18.s.

(51) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 33.s.

(52) Ulla Ther, *a.g.e.*, 19.s.

grupta incelenebilir. Tire Müzesi'nde bulunan işlemler hakkında daha sağlıklı bilgi verebilmek için Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü'nde işleme tekniklerinin uygulamaları incelenmiş ve bu bilgiler doğrultusunda Tire Müzesi'ndeki işlemlerin teknikleri tanımlanmaya çalışılmıştır.

Hesap işleri: Bu teknikle yapılan işlemler, bir ve iki yüzlü olmak üzere ikiye ayrılır. Bunlar eşyanın kullanılma biçimine göre uygulandıklarından, kumaşın altını da üstünü de biçimlendiren bu tür işlemler genellikle her iki yüzü de kullanılan çevre, havlu, uçkur, hamam takımları, örtü ve peşkir gibi eşyalarda uygulanmıştır. Burada yapılan işlem, çıkarılacak örneğin sayı ile kumaşa nakledilmesidir. Bu nedenle, hesap işi uygulanacak kumaşların atkı ve çözgü iplikleri sayılabilecek seyreklikte ve bezayağı dokulu olmalıdır (53). Kumaş cinsi olarak da düzenli ve seyrek dokunmuş keten, pamuklu, yünlü ve ipeklî el dokumalarının seçildiği bu tür işlemlerde; ipek, pamuk, yün, mat ve yumuşak bükümlü ipliklerin yanısıra sim veya tel sim (sırma) metal iplikler kullanılır (54). Genellikle bu iş ile yapılan motiflerin daha belirgin olabilmeleri için çevrelerine sırma, sim veya koyu renk iplikle çerçeve yapılır ki, buna "gözeme" denir (55).

Hesap işlerinin birçok tekniği bulunmakla beraber, eski Türk işlemlerinde en çok kullanılmış olanlar; düz hesap işi, verev hesap işi, Türk işi, muşabbak, mürver, susma, kesme, pesent, cıvan kaşı, sarma, tel kırma teknikleridir. Bu işleme tekniklerinden mürver ve tel kırma dışında tümünün, kumaşın hem yüzü hem de arka kısmından görünüşü aynıdır (56).

*Düz hesap işi, Düz iğne de denilen bu teknik en basit işleme şeklidir (Resim: 23) İğne, kumaşın üzerinde soldan sağa veya sağdan sola ilerleyecek şekilde işlenir. Bir noktadan itibaren üç tel sola ve üç tel de yukarı doğru sayıldıktan sonra, iğne verev

(53) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 36.s.; Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 26-27.s.

(54) Örcün Barışta, *Türk İşlemlerinde Teknikler*, Ankara 1978, 21.s.

(55) Semiha Başbuğ, *Türk İşlemleri*, 16.s.

(56) Örcün Barışta, *Türk İşlemlerinde Teknikler*, 21.s.

olarak batırılır ve ilk başlanılan nokta üzerinden sola doğru üç iplik sayılarak kumaşın altından birinci ipliğe paralel olmak üzere üste çıkarılır. Buradan itibaren yine sola ve yukarı doğru üç tel sayılıp verevine batırılır. Bu işlem aynı şekilde tekrarlanarak devam eder (57).

* Verev hesap işi, Verev İğne (Resim:24) düz iğne tekniğine benzer ve aynı şekilde başlar. İğne çıktığı yerden yukarıya üç iplik sayılarak batırılır ve alttan aynı hizayı izleyerek sola doğru üç iplik sayılır. Oradan üste çıkarılır. Üste çıkan iğne tekrar yukarı doğru üç iplik sayılarak batırılır. İğne aynı hizadan sola doğru üç iplik sayılarak üste çıkarılır ve işlemeye devam edilir (58).

* Muşabak, Muşabak tekniğinde (Resim 25) işleme doğrudan doğruya verev (çapraz) hareketle başlar. İğnenin ilk üste çıktığı yerden itibaren üç iplik sola ve üç iplik yukarı sayılarak bu noktadan sola doğru batırılır ve alttan üç iplik sayılarak iğne üste çıkarılır. Böylece birinci çapraz iplik oluşur. İğne üste çıktığı noktadan tekrar üç iplik sola ve üç iplik yukarı sayılarak bu noktadan aşağı doğru batırılır ve aşağıya üç iplik sayılarak üste çıkarılır. İğnenin çıktığı bu nokta, birinci çapraz ipliği oluşturmak için batırıldığı ilk noktadır. İğne bu noktadan çıkarıldıktan sonra birinci çıkışta olduğu gibi tekrar çapraz üzerine sola doğru batırılır ve diğer işlemler sırasıyla tekrarlanarak işlemeye devam edilir (59). Sonuçta ortaya delikli bir işleme türü çıkar. Muşabbak ve mürver gibi delikli işleme tekniklerinde , kumaşın yüzeyinde oluşan gözler iplik çekerek değil, iplikleri toplayarak yapılır (60).

* Mürver, (Resim 26) Muşabbak gibi kafesli olan bir işleme türüdür ve sayma esasına dayanır. Kare, üçgen ve dörtgen biçiminde yapılır. Soldan sağa doğru altı iplik sayılarak iğne batırılır. Bunun tam ortasından üç iplik yukarıya çekilir ve enine atılan yatık iplik içeriye alınarak ortasına batırılır. Aynı iplikten aşağı üç iplik inilerek iğne

(57) Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 27-28.s.

(58) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 37.s.

(59) Tefik Eşberk, *Köylü El Sanatlarının Mahiyeti ve Ehemmiyeti*, Ankara 1939, 121.s

(60) Ulla Ther, *Türk İşlemeleri*, 19.s.

çıkarılır. Tekrar altı iplik sağa batırılarak işlemeye devam edilir. İkinci sırayı oluşturmak için yatık olan ipliğin sağından sola doğru iğne yeniden batırılır. Böylece yan yana sıralar doldurularak örnek meydana getirilir (61).

* Pesent, Türk işlemlerinde en çok kullanılan işleme tekniklerinden biridir. Bu teknik de hesap işine dayanır (Resim 27-28). Atkı ve çözüğü ipliklerinin sayılmasıyla yapılır (62). Üç iplik alttan, üç iplik üstten saymak suretiyle işlenir. Dönüşte üstten gidilen yerler alttan, alttan gidilen yerler üstten olmak üzere doldurulur (63). Verev olarak işlenecekse teknik değişmez, sadece sayılar verevine sayılır. Bu işleme tekniğinde genellikle değişik renkte ipek veya bükülmüş iplik kullanılır ve buna "tahrirli pesent" denir. Bu teknikte renkler çok iyi belirlendiğinden çiçek motiflerinin işlenmesi için çok uygundur (64).

* Susma, Arada bir tel bırakılmak üzere bir sayı arttırılmak veya eksiltilemek yoluyla yapılan bir işleme tekniğidir (Resim 29). İğne önce modelin gerektirdiği şekle göre sayılan ipliğe batırılır ve alttan dolaştırılıp ilk batış noktasından bir sayı üste alınır. Böylece ipliklerin arasında yalnız bir iplik bulunan şekiller meydana gelir (65).

* Kesme, (Resim 30) Kumaşın atkı, ya da çözüğü ipliklerinden belirli miktarı çekilerek çıkartılır. Daha sonra paralel çizgiler halinde duran atkı veya çözüğü ipliklerinden birkaçı işlenmesi istenen örneğe göre bir araya toplanarak renkli ipliklerle işlenir. Bu teknik daha çok bordürlere uygulanmıştır(66).

*Cıvankaşı, (Resim 31) Verev olarak sağa ve sola doğru işlenir. İplik sayıları işlenecek örneklerin şekillerine göre üç iplik ile başlar ve artarak devam eder. Cıvankaşı, ince sarmanın zikzaklı şekilde ve 2-5 sırasının aynı deliklere batırılarak üst üste yapılmasıdır. Hesap işi ve Türk işinde desen içi doldurmada veya kenar suları

(61) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 37.s.

(62) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 38.s.

(63) Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 33.s.

(64) Kenan Özbel, *a.g.e.*, 13.s.

(65) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 38.s.

(66) Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 35.s.

yapmada, Antep işinde desen yapmada kullanılır. Uygun renkler, bir rengin tonları veya sim ile çalışılır (67)

* Sarma, (Resim 32) Belli tel adedi sarılarak yapılan işleme türüdür. Genellikle hesap işi ile birlikte kullanılır. Geleneksel olarak Türk işlemlerinde bu işleme, çiçeklerin dalları veya yaprakları gibi tamamlayıcı üniteler üzerinde uygulanmıştır (68)

* Tel Kıрма, (Resim 33) Tel kırma teknik ve malzeme açısından diğer işlemlerden farklıdır. Kumaş kasnağa gerilerek çalışılır. İşleme yaparken tel, makas kullanılmadan kıvrılarak koparıldığı için bu ismi almıştır. Bu işlemin diğer bir adı da Bartın işidir. Altın, gümüş telle işlenir. Genellikle işlemleri süslemek ve zenginleştirmek için uygulanmıştır. 16 ve 17.yüzyıllarda altın ve gümüş telden başka bakır tel de kullanılmıştır. Özel başlı basık gümüşten bir iğne ile işlenir, iğnenin kumaştan çıktığı yerden 6 iplik sayılarak yukarıya batırılır. Böylece alttan çapraz, üstten bir N harfi meydana getirilerek “tel kırma” tekniği ile işleme yapılır (69).

Yazma İşi İşlemler: Hesap işi işlemlerin daha çeşitleri olmakla birlikte, eski Türk işlemlerinde en fazla kullanılanlar bunlardır. Hesap işlerinin dışında çok yaygın olan diğer bir teknik de “yazma işi” işlemlerdir. Bunlar çizilmiş örnekler veya kanaviçe etamin gibi işler için kullanılan delikli malzeme üzerine ipek veya ipliklerle işlenmişlerdir. Çok çeşitleri olmakla birlikte en önemlileri kanaviçe, sap işi, kasnak işi, çin iğnesi, balıksırtı, zerdüz ve dival işi olarak bilinen tekniklerdir.

* Kanaviçe, (Resim 34) Aynı ismi taşıyan, küçük kareli deliklerden oluşan bir kumaşın üzerine yapılacak örneğin sayılarak çıkartılmasıyla oluşturulan bir tekniktir. Bunun için kanaviçe önce kumaşa teyellenir. Sonra üzerine istenilen örnek sayılarak renkli iplikle işlenir. İşleme bittikten sonra teyellenen malzeme sökülür. Kanaviçe eski bir iş olmakla birlikte günümüzde de kullanılır. Benzer bir teknik de etamin işidir.

(67) Süheyla Korkusuz, *Nakış Temel Ders Kitabı*, İstanbul 1980, 313.s.

(68) Örcün Barışta, *Türk İşlemlerinde Teknikler*, 12.s.

(69) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 39.s

* Kasnak İşi, (Resim 35) Bu teknik, adından da anlaşılacağı gibi kasnak veya gergefe gerilerek kullanıldığından bu ismi almıştır. Zincire benzediği için “zincir işi” de denmektedir. Teknik basit olmakla birlikte diziliş sıralarının sık olabilmesi için dikkat ister. Önce iğne kumaşın tersinden batırılarak yüze alınır. Bundan sonra iplik sola doğru atılarak kıvrılır ve kumaşın altından küçük bir kısım alındıktan sonra iğne çıkarılır. Sonuçta iplik bir büküm oluşturan ipliğin arasında kalır ve çekilince ipliğin birleşmesinden oluşan bir zincir meydana gelir. İğne çıkarıldığı yerden aynı şekilde batırılmak üzere işlemeye devam edilir. Bu teknikle işlenen herhangi bir motifi dairesel olarak işlemek gerekir (70)

* Çiniğnesi, (Resim 36) Görünüşü pesent işine benzer ama, işleme tekniği değişiktir. Aynı renkte fakat aynı tonlarda üç veya dört renk bir seri olarak değişir. Bir çiçek çiniğnesiyle işlenirken, çiçeğin dış kenarından açık renkle başlanır ve örnek izlenerek çiçeğin ortasına doğru gelinir. Düzenli olarak biri uzun, diğeri kısa atılır, ikinci renkte birinci renkle uygun olacak şekilde iğnenin batış ve çıkış tellerini belli etmemek şartıyla renklerin uyumu sağlanır. Üçüncü renk çiçeğin ortasını ve damarlarını belirler. Koyudan açığa doğru renkler birbirine kaynaşmış görünür (71).

* Balık Sırtı, (Resim 37) Sağa ve sola doğru ipliklerin verevine sarılması yoluyla yapılan kolay ve çok kullanılan bir işleme tekniğidir (72). Balık sırtı desenin şekline göre de yapılabilir. Çiçek sapı, yaprak ve çiçek çevresi genellikle bu teknikle yapılır. İplik saymadan şekle uygun olarak çalışılır (73).

Dival İşleri: Dival işlemler genellikle kadife ve ipek kumaşlar üzerine uygulanmıştır. Kadifeler fon olarak bu tür işlemeye en uygun kumaş çeşididir. En gösterişli, görkemli elbiseler örneğin bindallı üç etek gibi giyisilerde kadife kumaşlar tercih edilmiştir (Resim 38). Dival işlemlerinde metal ipliklerin kullanıldığı yüzey, işleme

(70) Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 19.s.

(71) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 40.s.

(72) Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 20.s.

(73) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 40.s.

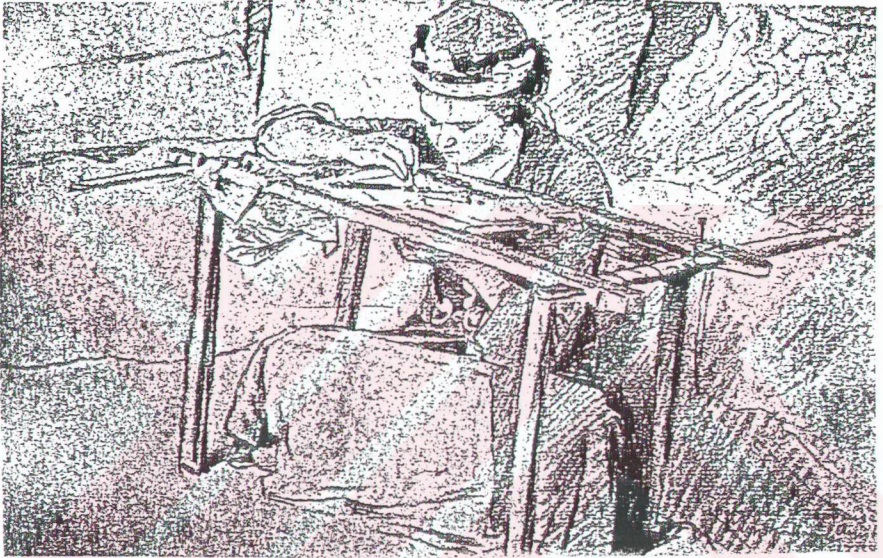
tekniki nedeni ile rölyefli bir görünümündedir. Bu teknikte işlemenin yapılabilmesi için kalıp hazırlanması gerekir. Kalıp mukavvadan hazırlanır. İşlenecek motif önce ince bir kağıda çizilir ve mukavva üzerine yapıştırılır ve mukavva kalıbın şekline göre kesilir. İşlenecek kumaş üzerine arkadan sağlam bir iplikle tutturulur. İşleme yapılırken kumaşın belli bir ölçüde gerilmesi gerektiğinden gergef kullanılır.

Dival işinde biri kumaşın ön yüzeyinden görünen klabdan veya sırma, diğeri ise kumaşın alt yüzeyinden yürütülen ve ön yüzeyinden görünmeyen iki ayrı iplik kullanılır. İkinci iplik işlemeyi meydana getiren metal ipliklerin kumaşa tutturulması işleminde kullanılır. Bu teknikte kullanılan metal ipliklerin ince olması, istenilen kalınlığın elde edilebilmesi, iplik sayısını arttırmakla mümkündür. Böylece birden fazla makaralardan gelen iplikler kumaş üzerine önceden tesbit edilmiş kalıp kenarlarından sağdan sola ve soldan sağa doğru yürütülerek ikinci sağlam iplik ile alttan kumaşa tutturularak işlem tamamlanır(74). Dival işlemleri Maraş ilinde çok yapıldığı için "Maraş işi" olarak da adlandırılmıştır.

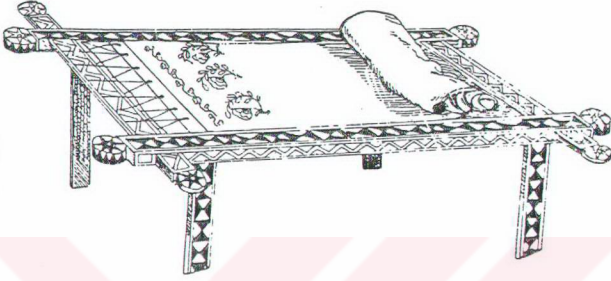
Beyaz İşler: İnce veya kalın beyaz kumaş üzerine beyaz iplikle işlendikleri için bu ismi almışlardır ve kendi içinde çok çeşitli işleme teknikleri bulunmaktadır. Daha çok son yüzyıllarda görüldüğü için eski Türk işlemleri kapsamına girmezler. Antika, Antep işi, ajurlu veya delikli, sarma işlemler olarak bilinenler, bu gruba giren işlemlerdir (75).

(74) Reyhan Kaya, "Dival Nakış İşleri", *Türkiyemiz*, Yıl: 12, Sayı: 33, Şubat 1981, 20-23.s.

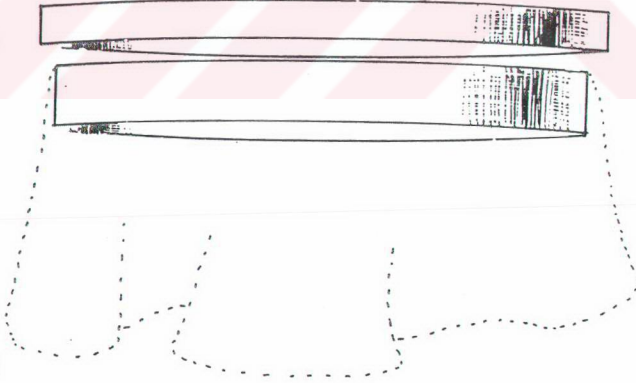
(75) Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 15.s.

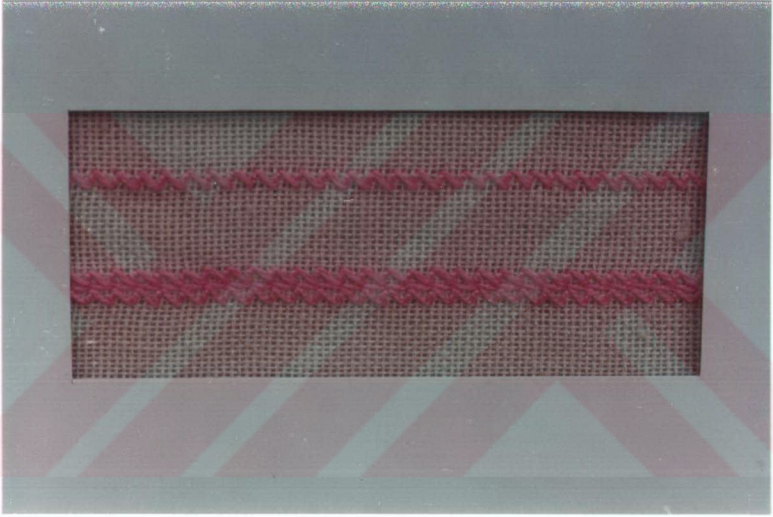
Resim: 22: Masa biçimli gergef.
Ulla Ther, *a.g.e.*, 19.s.

Şekil 2 : Masa biçimli gergef
Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 33.s.

Şekil 3 : Yuvarlak kasnak.
Ayten Sürür, *a.g.e.*, 33.s.

Resim 23: Düz hesap işi tekniği.

Fotoğraf : Gökhan Birinci. 1997

Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü.

Resim 24: Verev hesap işi tekniği.

Fotoğraf : Gökhan Birinci. 1997

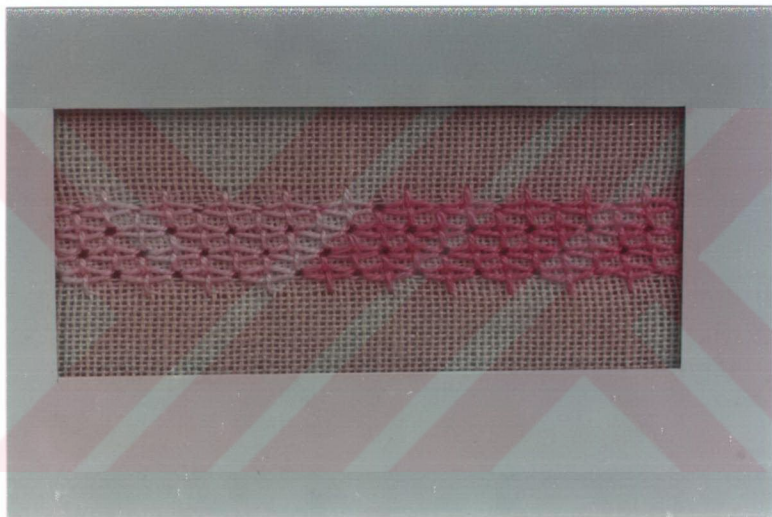
Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü.

Resim 25: Muşabak tekniği.

Fotoğraf : Gökhan Birinci. 1997

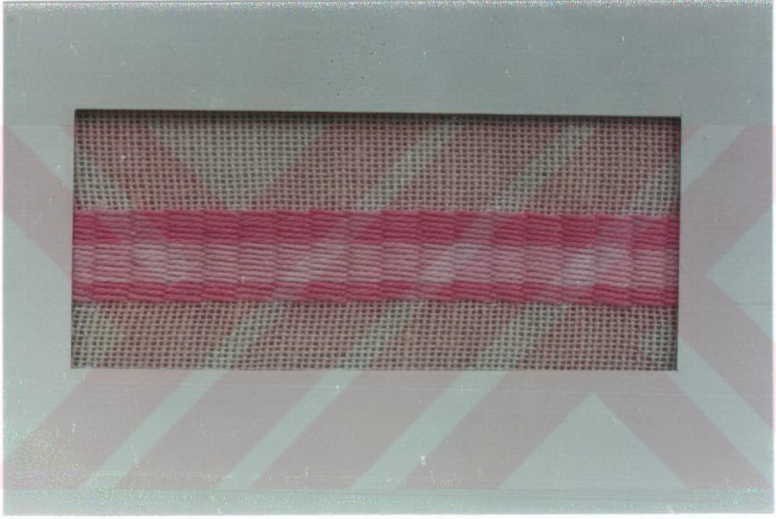
Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü.

Resim 26: Mürver tekniği.

Fotoğraf: Gökhan Birinci 1997

Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü.

Resim 27: Düz pesent tekniği.

Fotoğraf: Gökhan Birinci, 1997

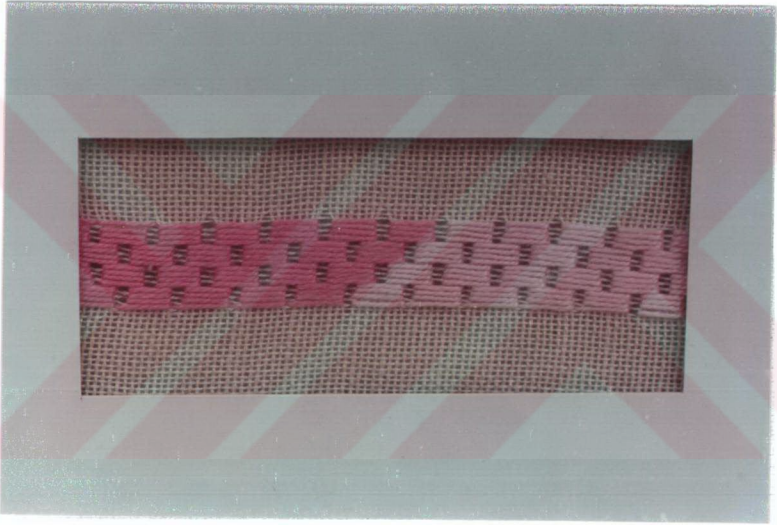
Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü.

Resim 28: Verev pesent tekniği.

Fotoğraf :Gökhan Birinci. 1997

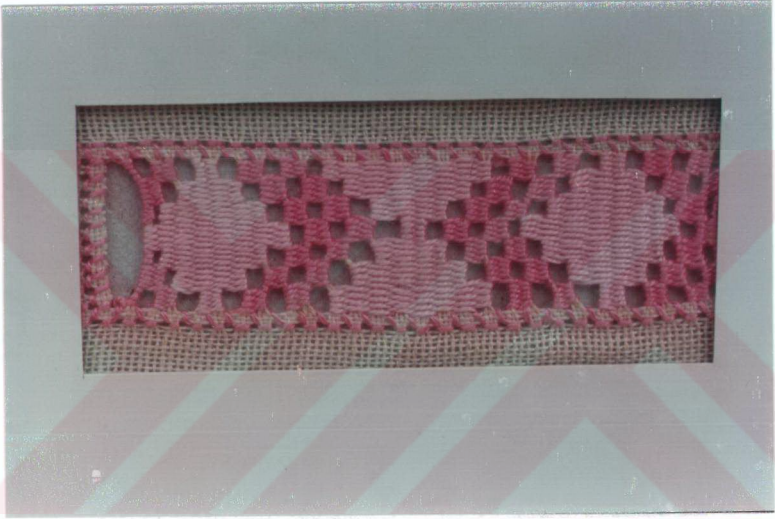
Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü.

Resim 29: Susma (hasır iğne) tekniği.

Fotoğraf : Gökhan Birinci. 1997

Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü.

Resim 30: Kesme tekniği.

Fotoğraf : Gökhan Birinci. 1997

Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü.

Resim 31: Cıvan kaşı tekniği.

Fotoğraf : Gökhan Birinci. 1997

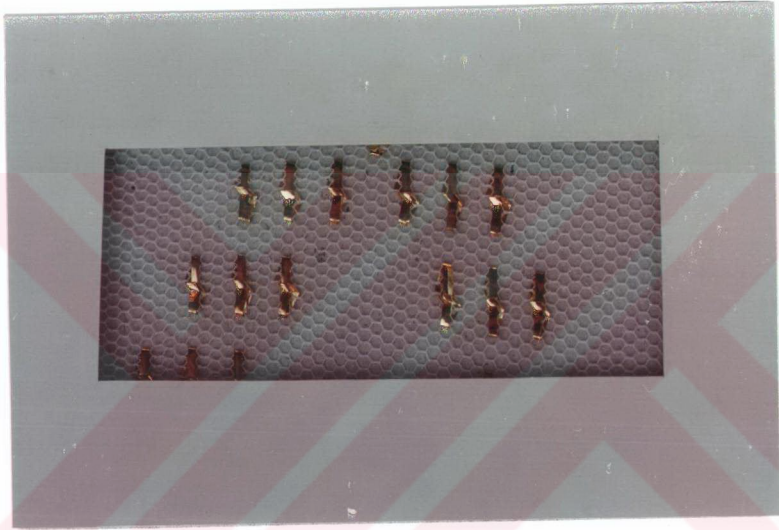
Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü.

Resim 32: Sarma tekniği.

Fotoğraf: Ahmet zkan. 1997

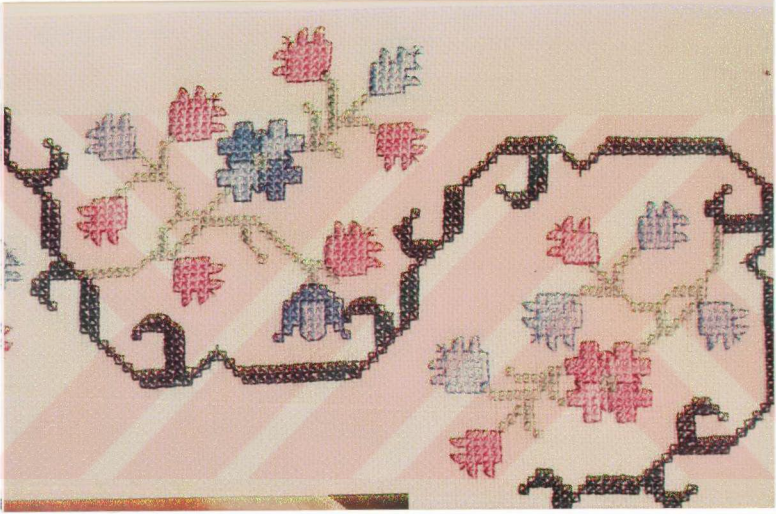
Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 39.s.

Resim 33: Tel kırma tekniği.

Fotoğraf : Gökhan Birinci. 1997

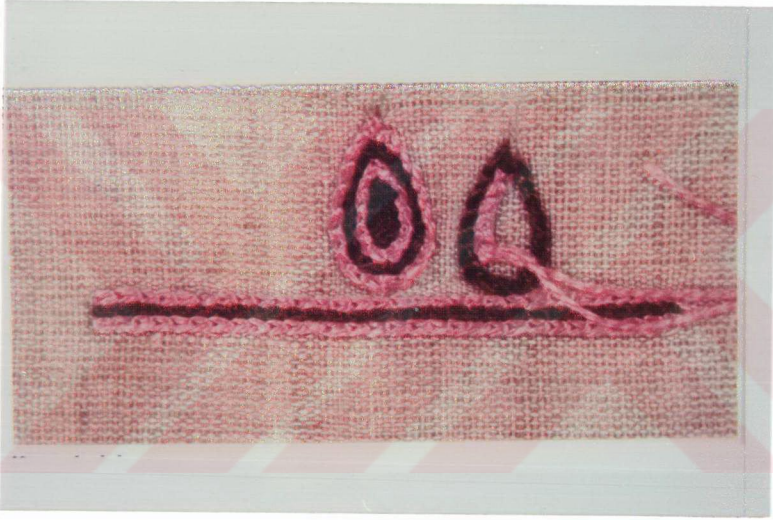
Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü.

Resim 34: Kanaviçe (etamin) tekniği.

Fotoğraf :Ahmet zkan. 1997

Antik 69, Coats Firması Dergisi.

Resim 35: Kasnak işi tekniği.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 40.s.

Resim 36: Çinignesi tekniği.

Fotoğraf :Ahmet zkan. 1997

Antik 69, Coats Firması Dergisi.

Resim 37: Balık sırtı tekniği.

Fotoğraf : Gökhan Birinci. 1997

Cumhuriyet Kız Meslek Lisesi Nakış Bölümü.

Resim 38: Dival işi tekniği.
Fotoğraf: Ahmet Özkan. 1997
Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 41.s.

1.2.3 Türk İşlemelerinin Sanatsal Özellikleri

Selçuklular'la başlayan Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma olgusu 16. yüzyılda tamamlanmış ve İmparatorluk güçlü ve zengin bir düzeye ulaşmıştır. Çeşitli ırk ve dinden insanların yaşadığı Cezayir, Mısır, Suriye, Arabistan, Bulgaristan ve Macaristan Osmanlı İmparatorluğu sınırları içine alınmıştır. Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman gibi ünlü padişahların yetiştiği bu dönemde İmparatorluğa dahil edilen ülkelerin kültürlerinin birleşmesinden oluşan ve Anadolu'nun antik sanatlarının etkilerinin Asya'dan getirilen eski Türk kültürü içinde eritilerek sindirilmesi sonucu kendine özgü bir sanat anlayışı ortaya çıkmıştır (76).

İşleme sanatı Osmanlı Türkleri devrinde büyük değer kazanmış ve sözü geçen etkenlerin ışığında gelişmesini sürdürmüştür. Osmanlı halkının büyük çoğunluğu, özellikle de şehirlerde yaşayan halk bu devirde belirli bir refah seviyesine ulaşmış, bu da sanata ve sanataçıya verilen önemin artmasına neden olmuştur.

Bu dönemde işleme için gerekli olan tüm malzeme dünyanın çeşitli ülkelerinden kolayca sağlanabilmekteydi. Fetihlerle başlayan yayılma, diğer ülkelerle karşılıklı etkileşim olanağı sağlamıştır. Bu yolla daha da gelişen Türk el sanatlarından işlemecilik, Balkanlar, Orta Avrupa, Macaristan ve Kuzey Afrika işlemeciliği üzerinde de önemli etkiler bırakmıştır. Günümüze kadar gelen Tetuan ve Macar işlemleri bu konuda önemli örneklerdir (77).

Türk el işlemlerinin en verimli ve en özgün dönemi 16. ve 19.yüzyıllar arasındır. Motifler, zarif bir tasarım duygusuyla birleştirilmiş, stilize süslemeler içinde egzotik çiçek kompozisyonları, değişik yerleştirme biçimleriyle muhteşem bir denge oluşturmuştur (78). Türk işlemlerinde kullanılan motifler diğer sanat dallarında

(76) Nevber Gürsu, *Türk Dokumacılık Sanatı (Çağlar Boyu Desenler)*, İstanbul 1988, 41.s.

(77) Nurhayat Berker, "Türk İşlemleri". *Sanat Dünyamız*, Yıl:1, Sayı: 2, 9/1974, 2-11.s.

(78) Veronica Gervers, *a.g.e.*, 19-22.s.

kullanılanlardan daha çeşitlidir. Özellikle saray işlemleri dışında kalan işlemlerde sanatkar hiç bir kurala bağlı olmadığından çevresinden aldığı ilhamla sayısız motif yaratmış, gördüğü, duyduğu ve hissettiğini gergefi başında kumaş üzerine çizmiş ve işlemiştir. Sanat dallarını birbirinden ayıran esas süslenen malzemenin çeşididir. Taş, tahta, kumaş ve halıda, işlemede görülen lale aynı laledir. Ancak sanatkar işleme dalında bulduğu özgürlüğü diğerlerinde bulamamış, tezgah veya atölyeye bağlı kalmıştır (79).

İşleme ustaları, motifin doğal rengine ve desenin gerçek formuna genellikle uymamışlardır. Sonuçta ortaya, mavi ağaçlar, kırmızı yapraklar, yeşil güller, çizgili develer çıkmıştır (Resim 39). Renk seçiminde de belirli olan tek şey resmin bütün olarak uyumudur. Aynı yaklaşımın perspektif ve büyüklük oranları için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz (80). Türk işlemlerinde perspektif yoktur (81). Minicik evlerin tepesinden bakan dev çiçekler, kuşun boyutundan çok daha küçük olan havuz veya ağaçla, iri çiçek göbeklerini çevreleyen taç yaprakları, bir çiçek buketinin yanında kocaman bir servi... bunun gibi daha bir çok kompozisyon perspektif konusundaki bakış açısının farklılığını ortaya koymaktadır. Ancak bu durum gözü hiç bir şekilde rahatsız etmez. Renklerin kullanımında da belirli kurallar yoktur. Bazan kuşun kanadı mor, ayağı da yeşil olabilir (Resim 40).

Türk işlemlerinde ulaşabileceğimiz en erken devir olarak 16.yüzyılı görmekteyiz (82). Bugün Türkiye’de ve yurtdışındaki müzelerde 16.yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar üretilmiş binlerce işleme örneği segilenmektedir. Giyim kuşam ve diğer kullanım eşyalarını süsleyen bu işlemler desen ve kompozisyon açısından son derece çeşitli ve zengindir .

(79) İsmail Ünal, "Türk İşlemleri -1", *Türk Etnografya Dergisi*, Yıl:1, Sayı:1, 1956, 84.s.

(80) Ulla Ther, *Türk İşlemleri*, 20.s.

(81) Neriman Köylüoğlu, "Edirne Müzesindeki Hayvan Motifli İşlemler", *Türk Etnografya Dergisi*, Sayı:14, Ankara 1974, 128.s.

(82) Nurhayat Berker, *İşlemler*, 6.s.

16.yüzyıldan kalan işleme örnekleriyle, dönemin kumaş örnekleri arasında desen benzerliği açısından sıkı bir bağ göze çarpmaktadır (Resim 41)(83). Çünkü saray kökenli olan bu işlemlerin motif kaynağı saray dokuma atelyeleri ve saray nakkaşhanesidir. Bu dönemde motifler daha çok meyve ve çiçeklerden oluşmuştur. Sanatçı doğadaki şekilleri kendi dünya görüşü çerçevesinde şekillendirerek eserlerine aktarmıştır.

16 yüzyılın başlıca işleme motifleri; bitkisel olanlar gül, narçiçeği, sümbül, lale, karanfil ve çarkıfelektir (Resim 41). Meyvalar; nar ve kozalaktır. Çeşitli çiçek yaprakları, sembol olarak da üç benek, çin bulutu, çintemani (Resim 45) hatayi ve rumidir. İşlemlerde kompozisyonlar çok basit ve iddiasızdır ve simetri hakimdir. Ana motif dört köşe ve orta olarak dağıtılmıştır. Araları ikinci derece motiflerle bezenmiştir. Görülen bir ikinci motif dağılımı ise birbiri ardına dizilen motif sıralamasıdır. Karanfil motifi bu yüzyılda büyümüş yelpaze görünümünü almıştır. Bazen de bir motif işleme yapılan eşyanın bütün yüzeyini kaplamaktadır (Resim 43)(84).

Dönemin kompozisyon düzeninde büyük bir uyum göze çarpmaktadır. Özellikle motifler işlenecek eşyanın şekline uygun tarzda düzenlenmiştir. Örneğin 16. yüzyıla ait kavuk örtülerinde çiçek motifleri geniş dallı olduktan başka, köşelerden başlayıp ortaya doğru uzanmakta ve bütün yüzeyi kaplamaktadır. (Resim 44) Çoğunda da bir daire içinde çiçekli bir göbek, buna karşılık mendil veya kuşak gibi yalnız bordür süsü gerektiren parçalarda ise birbirlerinin aynı olan geometrik veya çiçekli motifler kullanılmıştır (85). Bunların dışında yıldız, altıgen, madalyon, geçmeli örgü gibi geometrik biçimler ile kufi, nesih yazı türleri de kullanılmıştır. Ayrıca güllü ejderler, çiçeklerle bezenmiş üç top motifleri (çintemani) ve rumilerle donatılmış çiçekler bulunmaktadır (86).

16.yüzyılda kullanılan renkler çok çeşitlidir. Çoğu kez bir parçada kullanılan renk

(83) Macide Gönül. *Türk El İşleri Sanatı*. 48. s.

(84) Nurhayat Berker. *İşlemler*, 8. s.

(85) Macide Gönül *Türk El İşleri Sanatı*. 51. s.

(86) Örcün Barışta. *Türk İşleme Sanatı Tarihi*. 22. s.

sayısı üç veya dördü geçmez. En fazla kırmızı, yeşil, mavi ve bazen de krem veya sarı renkler kullanılmıştır (87). Bunların yanında altın ve gümüş sim de yer almaktadır.

Türk sanatında 17.yüzyıldan itibaren Batı etkileri yavaş yavaş kendini göstermeye başlar. Süsleme sanatında bir yandan geleneksel klasik motifler, bir yandan da Avrupa sanatının da etkisi ile oluşan yeni motifler ve biçimlendirmeler kullanılır. Bu ikili eğilim birçok sanat eserinde kendini gösterir. Dönemin en sevilen süsleme motifi çiçek buketleridir. Gül, lale ve diğer çiçeklerden oluşan buketlerin düzenlenişi Türk üslubundadır. Buna karşılık yer yer gölgeli renklendirmeyle çiçeklere boyut kazandırma eğilimi bu dönemdeki Batı etkilerini yansıtır (Resim 47). Dönemin beğenisini yansıtan bu çiçek buketleri kitap sanatından ahşap işçiliğine kadar her türlü sanat dalına uygulanmıştır. Kumaşlara küçük serpmeye buketler, işlemlere gölgeli izlenimi veren renk tonlamalarıyla yansıyan bu çiçek zevkinin yanısıra Batı sanatının etkisiyle üçüncü boyutun verilmeye çalışıldığı manzaralar, meyva dolu tabaklar dönemin diğer sevilen temaları olmuştur (88). 17.yüzyıl işlemlerinde değişik çiçek motifleri kullanılmakla beraber, lale motifi daha da azalmış, buna karşılık karanfil motifi yaygınlaşmıştır. Nar ve enginar motifleri ile oluşturulmuş oval şekiller çok beğenilmiştir. Bunlardan içi yaprak ve çiçek şekilleriyle doldurulmuş olanları bulunduğu gibi bazen çiçek motifleri arasına karışmış olanları da vardır. Bu dönemde serbest motif olarak en çok lale, karanfil, sümbül ve gül kullanılmıştır (89). (Resim 48)

17.yüzyılda bitkisel bezemelerin yanısıra doğa tasvirleri ve natürmortlar da görülmeye başlamıştır. Bu dönemde 16.yüzyıl sanat anlayışından belirgin bir şekilde uzaklaşma görülür. Geometrik figürlerin, yazılı ve figürsüz süslemelerin giderek azaldığı bu yüzyıl, gerçekçi denebilecek bir üslupla natürmort ve manzara ressamlığına ilk adımların atıldığı dönemdir. Bitkilerde gözlenen gerçekçi motif oluşturma eğiliminin özellikle vazo, kandil, sütun, kemer gibi nesneli bezeme türlerinde daha da

(87) Macide Gönül. *Türk El İşleri Sanatı*. 52.s.

(88) Filiz Çağman. *a.g.e.*, 103.s.

(89) Macide Gönül. *Türk El İşleri Sanatı*. 55-60.s.

güçlendiği görülmektedir(90). Dönemin kompozisyon düzenlemelerinde de yine esyanın şekline uymak esası göz önüne alınmıştır. Örneğin yastık ve bohçalarda, bu parçalara yakışacak tüm yüzey süslemesi uygulanmıştır. Mendil ve kuşak gibi küçük parçalarda daima hafif şekiller ve çiçekler seçilmiştir (91). Motifler örtülerde gereken yerlere dengeli ve uyumlu bir şekilde yerleştirilmişlerdir. Örtünün bazen bütün bir kenarında sular halinde, bazen de bütün yüzeye aralıklarla serpiştirilmişlerdir. Bu tarz yerleştirme Türk süsleme sanatının bir özelliği olarak işlemeli örtülerde sürdürülmüştür. Bu ölçülü yerleştirme düzeninde süslemeyi meydana getiren motif topluluğu kadar, gözü dinlendiren boşluklara da önem verilmiştir (92).

İşlemeler, bu yüzyılda tek renkli ve çok renkli olmak üzere iki ana düzende renklendirilmişlerdir. Tek renk sarı ve beyaz sim, başka deyişle metal bükümlü ipek ipliklerle yapılan renklendirmelerde doğaya ve nesneye gerçekdışı bir yaklaşım gözlenmektedir (93). Çok renkli süslemelerde ise en çok seçilen renkler , başta kırmızı olmak üzere yeşil ve mavidir (Resim 49). Özellikle kırmızı, işlemlerde çok yer tutar. Lale, karanfil, sümbül ve gül için de kırmızı tercih edilmiş, bunların yanında sarı ve krem de kullanılmıştır . Ayrıca bu renklerin çok çeşitli tonları da aynı parçalarda yer almıştır (94).

18.yüzyıla geldiğinde işleme örneklerinde geleneksel üslupların yanısıra izlenimci ve romantik denilebilecek yeni yorumlar görülür (Resim 50-51). 18.yüzyılın başlarına ait olan işlemlerin (Resim 52) Osmanlı kumaşlarıyla olan büyük benzerliği açıkça görülür. Bu işlemler ince, desensiz keten kumaşlar üzerine uygulanmıştır. Kullanılan renk sayısı az, ancak renkler berrak ve ferahtır. Kullanılan motifler, stilize edilmiş çiçekler, büyük boy yapraklar ve kıvrımlardır. Bunlar çoğunlukla lale, karanfil, çam kozalağı ya da enginar, nar, büyük tırtıllı yapraklar ve çarkı felek formlarıdır. Kumaşın işlemeli kısmı daha fazla yer tutar.

(90) Geniş bilgi için bkz. Örcün Barışta, *Türk İşleme Sanatı Tarihi*, 38-40 s. ; Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 54-56.s.

(91) Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 58.s.

(92) Sevim Fenercioğlu, *Türk İşlemlerinde Motifler*, Ankara 1973, 29.s.

(93) Örcün Barışta, *Türk İşleme Sanatı Tarihi*, 42.s.

(94) Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 58-59.s.

18.yüzyılın ikinci yarısında eskinin sert ve yalın üslubu daha yumuşak bir görünüm alır. Motifler küçülür, parçalanır, kullanılan renk sayısı artar. Tek bir işleme üzerinde 13-16 değişik renk görülebilir. Gittikçe daha çok pastel ton kullanılır. Aynı rengin çeşitli tonları kullanılarak ebruli etkisi oluşturulmuştur. Aynı etki, 18.yüzyılın son çeyreğine ait çiçek tasvirlerinde ve minyatürlerde de görülmektedir (95).

Bu yüzyılda da önceki yüzyılın işleme tarzı ve şekli fazla değişiklik göstermemiştir. Bitkisel bezemelerin yanı sıra, boru çiçeği gibi yeni motiflerle birlikte sümbül ve bahar dalları ile zenginleştirilmiş gül dallarının kullanıldığı görülmektedir. Selvi gibi uzun gövdeli ağaçlarla birlikte yuvarlak gövdeli ve çiçek açmış ağaç türlerinin seçildiği de dikkati çekmektedir. Bunların yanında fiyonklarla bağlanmış çiçek buketleri, vazoda çiçeklerin yanısıra tabakta meyvalardan oluşan natüromortlar, Batıdan gelen işleme kataloglarının etkili olduğunu düşündürmektedir (96).

Türk işlemlerinin büyük bir çoğunluğunu 18 ve 19. yüzyıldan kalan örnekler oluşturur. Bu döneme ait işlemlerde Batı etkileri görülmeye başlar. Batı sanatının etkisiyle değişen beğeniler, gerek motif ve gerekse renk üzerinde açıkça görülür. Batıya açılmanın sonucu olarak manzara ve renk nüanslarının artması, el işlemlerine de yansımıştır. Aynı rengin çeşitli tonlarıyla işlemeye gölge ışık ve derinlik girmiştir. Kompozisyonlarla ayrıca natüralist çiçekler, meyvalar barok sanatın etkisiyle oluşan kartuşlar, zengin kıvrımlar, madalyonlar, armalar görülür. Bu devrin bir özelliği de işlemlerde yazının kullanılmış olmasıdır.(97) 18. yüzyıl işlemlerinde kullanılan renkler mercan rengi, kiremit rengi, pembe, güvez, mavi, lacivert, yeşil, sarı, kavuniçi, kahverengi ve bunların tonları ile sarı sim ve beyaz simdir. Özellikle sarı ve beyaz simin kullanımı bu dönemde artmıştır. Kompozisyon düzeninde bütün yüzeyi kaplayan işlemeli desenler azalmıştır. Tek motiften oluşan kompozisyonlar uçkur ve yastıklarda kullanılırken, tek motifin yanyana sıralanarak tekrarından oluşan kompozisyonlar da peşkir, havlu, uçkur, traş önlükleri, ayna örtüleri üzerinde yer

(95) Ulla Ther. *Türk İşlemleri*. 32.s.

(96) Örcün Barışta. *Türk İşleme Sanatı Tarihi*. 53-55.s.

(97) Selma Delibaş. *a.g.m.*, 143s.

almıştır. 16 ve 17. yüzyılda olduğu gibi bu dönemde de kompozisyon düzeninde en önemli unsur harekettir. Yerleştirme düzeni yanısıra dinamizm, biçimlendirme ve renk aracılığıyla pekiştirilmiştir. Renklendirme tonlamalı ve tonlamasız seçilen bütün karşı değerler yüzeye hareket sağlayacak niteliktedir (98).

19.yüzyıl işleme sanatı bir önceki dönemin devamı niteliğindedir. Desen, kompozisyon ve renk açısından önemli bir fark görülmez. Yalnızca 1864 yılında Mithat Paşa'nın açtığı ve Ahmet Vefik Paşa'nın geliştirdiği Pratik Kız Sanat okullarıyla işlemeciliğin özgün eğitim programına alınması, önceleri "bulyalar"*(aşına kadınlar) tarafından öğretilen işleme tekniklerinin belli bir sistem içinde ele alınmasını sağlamıştır** (99).

* Bulya: Şehirlerde konaklara ve evlere giderek işleme öğreten usta kadın.

** " Geleneksel bir eğitim sistemi içinde bu dalın ustası aşına kadınlar tarafından bu yüzyılda verilen eğitim biçimini yansıtan örnek bezleri bu konuda bilgilerimize ışık tutmaktadır. Londra Victoria and Albert Müzesi'nde bulunan bu bezler uygulanan tekniği göstermelerinin yanı sıra motif kataloğu olma önemini de taşımaktadır." Bkz. Örcün Barışta, *Türk İşleme Sanatı Tarihi*, 66.s.

(98) Örcün Barışta, *Türk İşleme Sanatı Tarihi* , 60-62.s.

(99) Örcün Barışta, *Türk İşleme Sanatı Tarihi* , 65.s.

Resim 39: Yağlık, köylü işi, Batı Anadolu

Yüzyılı :19.yüzyıl sonu, 20. yüzyıl başı.

Fotoğraf : Gökhan Birinci. 1997

Ulla Ther, *Türk İşlemeleri*, 216.s.

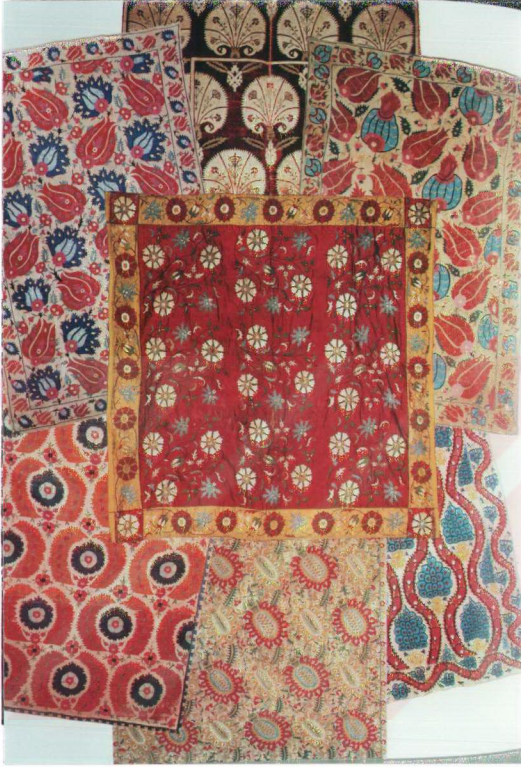

Resim 40 : Kuşlu işleme, halk işleme, Antalya Etnoğrafya Müzesi.

Yüzyılı : 19.yüzyıl sonu, 20. yüzyıl başı

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Türk El Sanatları, Ankara 1993, 178.s.

Resim 41 : Osmanlı işlemleri, yastık ve bohça örnekleri.

Yüzyılı : 17-18. yüzyıl.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Philippa Scott, *The Book of Silk*, London 1993, 128.s.

Resim 42 : Kutnu bohça, İstanbul işleme.

Yüzyılı : 17. yüzyıl sonu

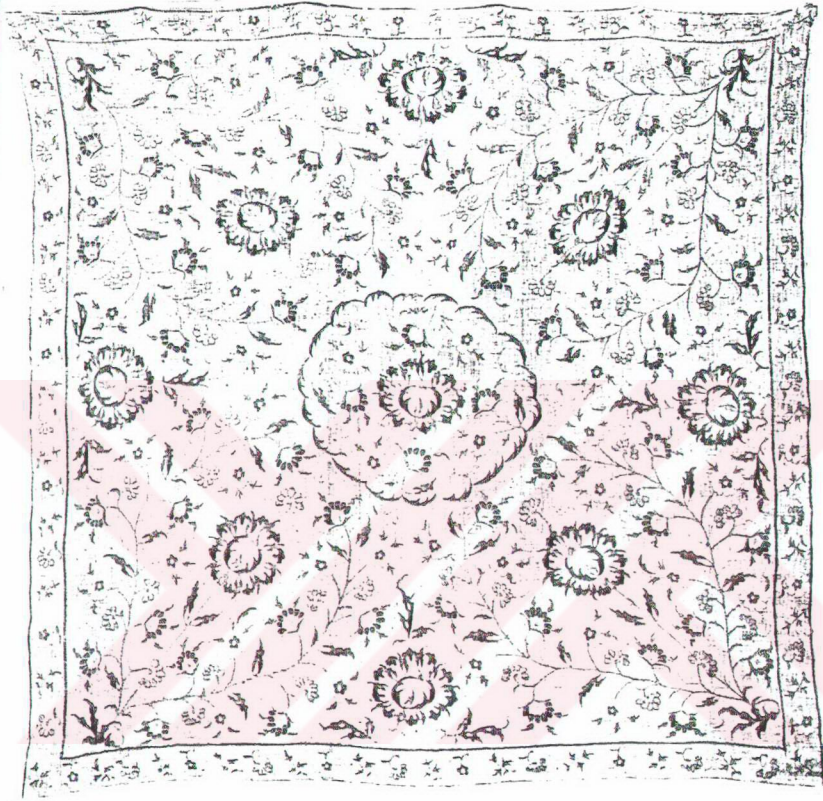
Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 52.s.

Resim 43 : Kadife yastık
Yüzyılı : 16.-17. yüzyıl

Philippa Scott, *a.g.e.* , 123.s.

Resim 44 : Kavuk örtüsü.

Yüzyılı : 17. yüzyıl.

Nurhayat Berker, "İşlemeli Kavuk Örtüleri", *Sanat Dünyamız*, 1977, 5.s.

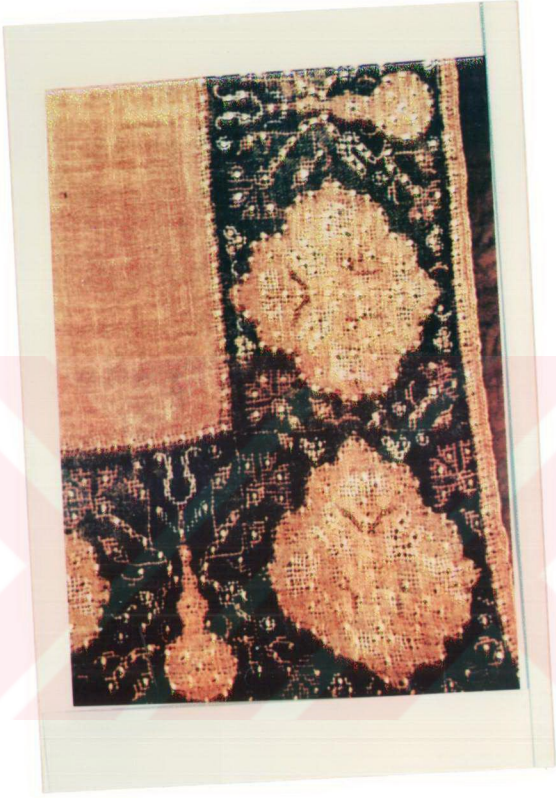

Resim 45 : Çintemani motifli kavuk örtüsünden detay, Topkapı Sarayı.

Yüzyılı : 16. yüzyıl

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 46.s.

Resim 46 : Şehzade Mehmet'in türbesinden gelme, tel kırma süs mendili.

Yüzyılı : 16. yüzyıl

Fotoğraf : Ahmet Özkan 1997

Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 24.s.

Resim 47 : Şehirli işi baş örtüsü

Yüzyılı : 18. yüzyıl

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 21.s.

Resim 48 : Keten üzerine ipek işlemeden detay.

Yüzyılı : 17. yüzyıl ortası

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Jennifer Harris, *5000 Years of Textiles*, London 1993, 89.s.

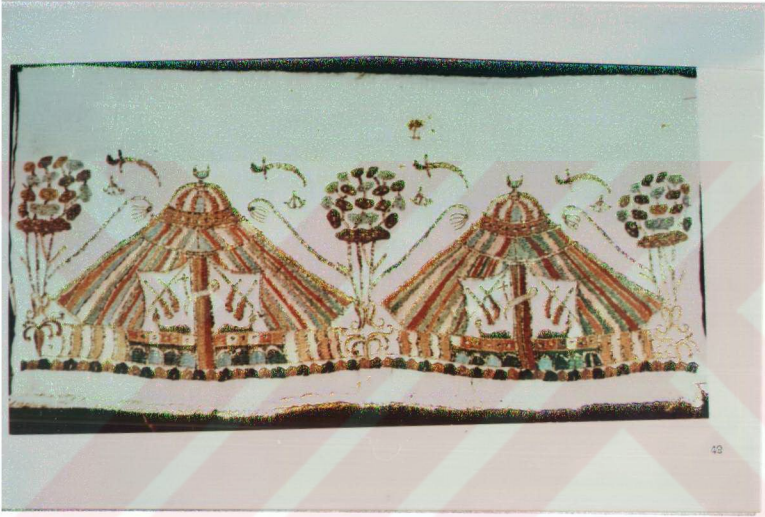

Resim 49 : Lale motifli yastık yüzü, Topkapı Sarayı.

Yüzyılı : 17. yüzyıl

Fotoğraf : Ahmet Özkan 1997

Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 47.s.

Resim 50 : İşlemeli havlu, Topkapı Sarayı.

Yüzyılı : 19. yüzyıl

Fotoğraf : Ahmet Özkan 1997

Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 49.s.

II A SURVEY OF WORLD TEXTILES

ABOVE 97 Towel end, silk

wor
thre
croc
pille
(hav
end
Clot
trad
cloth
gifts
en's
(uck
The
whi
The
favo
their
on s
eries
Gree

Resim 51 : İpek işlemeli havlu.

Yüzyılı : 18. yüzyıl

Fotoğraf : Ahmet Özkan 1997

Jennifer Harris, *a.g.e.*, 90.s.

Resim 52: İpek işlemeli kumaş.

Yüzyılı : 18.yüzyıl

Fotoğraf : Ahmet Özkan 1997

Jennifer Harris, *a.g.e.*, 90.s.

İşleme sanatımız en yaygın uygulama alanını günlük kullanım eşyaları içerisinde bulmuştur. Hatta onlar için “ev işlemleri” deyimini kullanmak yerinde olur (100). Ayrıca bu gün müzelerde ve özel koleksiyonlarda yer alan işlemlerin büyük bölümü, profesyonel atölyelerde ticari amaçla işlenmiş olanlar değil de, genellikle evlerde çeyiz olarak hazırlanmış parçalardır (101). Bu parçalar kullanım alanlarına göre farklılıklar gösterirler. Genellikle ev eşyaları, giysi ve giysinin tamamlayıcı parçaları daima işleme yaparak süslenmiştir.

Anadolu’da Türk toplumunu anlatan seyahatnamelerin bir çoğunda kadınlarımızın işleme sanatına olan düşkünlükleri ve bu daldaki yetenekleri sıkça yer almıştır. M.D’Ohhson, “18.yüzyıl Türkiye’sinde Örf ve Adetler” adlı kitabında, Türk kadınlarının işleme konusundaki tavırlarını şöyle aktarır:

“Hemen hemen bütün kadınlar sadece tuvaletlerinde kullandıkları eşyada değil, evlerinin alelade işlerinde kullandıklarında da işlemeye geniş ölçüde önem verirler. Mendiller, havlular, peşkirler, peçeteler... kısacası don veya şalvarlarının uçkuruna varıncaya kadar böyledir....” (102).

İşlemeli eşyaları kullanım alanlarına göre ev, giyim ve giyimın tamamlayıcı parçaları olarak başlıca iki grupta toplayabiliriz.

Ev İşlemleri: Türk ev işlemleri, dikişle bir biçime sokulmuş olmayan düz dokuma parçalarıdır. Ağartılmamış ketenden, ipek ya da pamukludan dokunan bu bezlerin dar kenarları bir bordür şeklinde işlenmiştir. Kullanılan motifler çoğunlukla çiçekler ve

(100) Yusuf Durul, “İşleme Sanatında Uçkur ve Makramalar”, *Sanat Dünyamız*, Yıl:5, sayı: 15, I/1979, 13.s.

(101) Ulla Ther, “16 ve 20. Yüzyıl Gezi Edebiyatında Yerli Türk İşlemleri”, 22.s.

(102) “Osmanlı Toplum Yaşayışıyla İlgili Belgeler, Bilgiler.Kadın I”, *Tarih ve Toplum*, I.cilt, 195.s.

yapraklardan oluşan bitkisel bezemelerdir (103). Bu tür işlemler, havlular, yastık ve minder örtüleri, yorgan yüzleri ve yatak örtüleri, perdeler, ayna örtüleri gibi çeşitli parçalardan ibarettir.

Havlular: Yaklaşık bir metre uzunluğunda ve kırk santim genişliğinde olan iki ucu işlemeli, keten ya da pamukludan dokunmuş tek bir parçadır. Kullanıldığı yere göre (el, yüz, ayak, hamam havlusu gibi) ölçüleri değişebilir (104). Türk hamamının geleneksel donanımı arasında bel, omuz ve baş havlusu olmak üzere üç parça bulunurdu. 1890 yılında Lucy Garnett isimli bir İngiliz kadın sekiz yıl İzmir, İstanbul ve Selanik'te yaşamış ve anılarında konu ile ilgili şunları yazmıştır:

“Bir hafta süren düğün şenliklerinin önemli bir parçası da, kadınların hamam töreni idi. İlgili ailelere mensup kadınların hepsi hamama giderlerdi. Bu vesileyle hem eğlenilir, hem gelin meraklı gözlerle incelenir, hem de aileler gösteriş yapabiliirdi. Hamamda kullanılan dokumalar, özellikle de işlemeli havlular büyük önem taşırdı...”(105).

Havlular, renkli işleme ve sırma işleme ile desenlendirilmiştir. En çok uçlarına kıvrık bazan da düz küçük çiçek dalları sıralanır (Resim 85) (106).

Yastık ve Minder Örtüleri: Minder örtüleri, üzerine oturulmak için, ot, pamuk ve yün doldurulan kalın şiltelerin üzerine örtülen örtü veya kılıflardır. Sedirliklerle beraber kullanılan yastıkların üzerine örtülenlere ise yastık örtüsü denir (107). Yastıklar çeşitli boyutlarda olabilirler, küçükleri beyaz ince keten bezden, atlastan veya kadifeden kare, büyükleri de kadifeden veya atlastan uzun dikdörtgen şeklindedir. Yastık ve minder örtüleri takım olarak yapılırdı ve bütün odanın döşemesi buna uygun olarak düzenlenirdi. İşleme genellikle yastık yüzünün tüm yüzeyini kaplar. Motifler her bitkisel yüzyılda değişmekle beraber en çok kullanılan süsleme unsuru bezemeler

(103) Ulla Ther., “16 ve 20. Yüzyıl Gezi Edebiyatında Yerli Türk İşlemleri”, 10.s.

(104) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 54-55.s.

(105) Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 64.s.

(106) Nurhayat Berker, *İşlemler*, 25.s.

(107) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 55.s.

olmuştur. Özellikle lale ve karanfil motifi çok kullanılmıştır (Resim 41-49) (108).

Yorgan Yüzleri ve Yatak Örtüleri: Yorgan yüzleri genellikle ince keten bezler üzerine renkli ipek işlenmiş çiçek desenlerinin bütün yüzeyi süslediği parçalardır. Kumaştaki motiften yüzeyin dört kenarına bir bordür yapılıp, içi bu motiflerin tekrarlanmasıyla süslenir. Genellikle yapraklar ve çiçekler büyük boydadır. İçleri ise küçük çiçek motifleriyle doldurulur. Lale, sümbül ve karanfil motifleri yüzeyde esas konuyu meydana getiren büyük motiflerin içine yerleştirilmiştir. 18 ve 19.yüzyılda yapılan yorgan yüzleri ve yatak takımları ise kadife, atlas ve daha ince ipeklili kumaşlar üzerine renkli ipek ya da sırmayla işlenmiştir (109).

Perdeler: Bir Osmanlı evinde kullanılmış olan perdeler için standart bir ölçü yoktur. Perdeler sabittir. Bunlar kalın kumaştan yapılır ya odaları birbirinden ayırmak ya da güneşlik olarak kullanılırdı (110). Genellikle keten kadife ve atlas gibi kalın kumaşlardan yapılan perdelerin işlemeli kısımları, etekleri ve bazen de bütün kenarları idi. Desen olarak çoğunlukla bitkisel bezemeler kullanılmıştır (111)

Ayna Örtüleri : Dikdörtgen şeklinde ve genellikle 60x30 ölçüsünde yapılmaktaydı. İşlemeli kısım, örtünün kenarlarında bir bordür içerisindeydi. Eski Türk evlerinde görülen büyük aynaları gündüz süslemek gece örtmek için kullanılan bir örtüdür. İnce keten, atlas ve pamuklu kumaştan yapılmıştır (112).

Kavuk Örtüleri: İşlemeli örtüler arasında kavuk örtüleri çok özel bir yere sahiptir. Bu örtülere verilen değer kullandıkları yerden dolayıdır. Çünkü Osmanlı toplumunda bir insanın toplumsal statüsünü tanıtmaya ve göstermeye yarayan unsur kavuktur.

(108) Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 68.s.

(109) Ayten Sürür, *Türk İşleme Sanatı*, 55.s.

(110) Roderick R.Taylor, "Quilt Facings&Mirror Covers", *Halk*, Issue:51, Volume:12, Number:3, 6/1990, 118.-125.s.

(111) Ayten Sürür, *a.g.e.*, 55.s.

(112) Nurhayat Berker, *İşlemeler*, 27.s.

Bu nedenle örtüsünün de değerli olması gerekir(113). Çok ince beyaz bezden yapılmış, kare şeklinde olan bir örtüdür. Genellikle lale, karanfil, sümbül ve gül gibi karakteristik motiflerin kullanıldığı bu parçaların ortalarında çok defa içi çiçekli bir daire yer alır (Resim: 44-45).

Bohçalar: İnce beyaz keten bezinden veya atlastan yapılan dört köşeli parçalardır. Bohçalarda bütün yüzü kaplayan çiçek motiflerinden başka, çarkıfelek, penç, üç benek motifleri de yer alır (114). Kullanıldıkları yerlerin çokluğundan dolayı boyutları değişiktir (Resim: 41-42).

Giyim ve giyimin tamamlayıcı parçaları: Kadın giyim parçaları dönem, bölge ve iklim şartlarına göre farklılık gösterirler. Yakın zamandan başlayarak geriye doğru yapılacak araştırmalarda en dikkat çekici olanları Bindallı adı verilen elbiselerdir. Bunların kumaşları genellikle kadife veya atlastır. Üzerleri geniş bir yüzeyi kaplayacak şekilde dival işi tekniği ve sırma-sim ile işlenmiştir. Hem köy hem de şehir kadınları arasında yaygın olarak kullanılmıştır(Resim 117-120).

Diğer bir giysi de şalvar, salta, ve iç gömlekleriyle birlikte üç parçadan ibarettir. Bunların da bölgelere göre biçimleri ve işlemleri farklılık gösterir. Bu takımlar genellikle jakarlı kumaşlardan dikildiği için daha ziyade üstlerine giyilen fermene veya fermene adı verilen cepkenler işlemelidir (Resim 120). Erkek halk giyimini oluşturan bir takımın içinde de yine en süslü olanlar cepkenlerdir (Resim 118-119). Bunların işlemlerinde genellikle aşırıya kaçılarak tüm yüzey süslenmiştir. Erkek elbiselerinde sırmalı işlemeye ancak özel günler için olanlarda rastlanır. Günlük giysilerde tamamiyle renkli ibrişim, gaytan veya şerit kullanılmıştır (115).

Giyim eşyalarıyla birlikte kullanılan mendil, çevre, uçkur, kuşak, yağlık gibi parçalar giysileri tamamlayan son derece süslü parçalar olarak göze çarpmaktadır.

(113) Nurhayat Berker, "İşlemeli Kavuk Örtüleri" , 10.s.

(114) Macide Göntül. *Türk El İşleri Sanatı*. 67.s.

(115) Kenan Özbcl. *a.g.e.*. 8. s.

Yağlık: Çevrenin veya mendilin biraz büyüğüdür. Erkeklerin ter silmek için kuşaklarında taşıdıkları mendillere de yağlık denirdi. Bir elbezi veya peçete işlevini gördü. Kaba bir bezden yapıldığında ve kenarları yağlıktaki gibi ince bir şeritle bastırılmış olmayıp saçak saçak bırakıldığında, adına peşkir denirdi (116). Yağlıklarda genellikle geometrik veya stilize olmuş küçük çiçek motifli bir su üzerine daha geniş geometrik şekiller veya stilize çiçek motifleri yerleştirilirdi. Bazen de geniş bordür halinde yanyana dizilmiş ağaç veya çiçek motifleri yapılmıştır (117).

Mendil: Kare görünümünde keten-pamuk, keten-ipek karışımı dokumadan yapılmıştır. 40x40 cm. veya biraz daha büyük ölçüdedir. Erkek ve kadın mendilleri olarak ikiye ayrılır. Ayrıca kullanım amaçlarına göre de farklıdırlar. Bunlar hediye mendilleri, enfiye mendilleri, burun mendilleri ve merasim mendilleridir (Resim 46)(118). İngiliz gezgin Charles Whit. "Three Years in Constantinople or Domestic Manners of the Turks in 1844" adlı eserinde Türkler'in yaşamından canlı kesitler aktarmıştır. Konuyla ilgili bölümde:

"Pazarın Uzun Çarşı bölümünde, altın işlemeli kaba müslin ve pamuklu mendiller ve renkli ipekler satılmış. Bu kumaşlar, meyva gibi satın alınan malların sarılmasında kullanılmış. Esirler bile sepet taşımaktan utanırlarmış. Kadın ve erkekler her zaman mendil taşırlarmış. Ancak mendiller, Avrupalılar gibi burun silmek amacıyla değil, para, kumaş ya da benzeri şeyleri sarmak amacıyla taşımış."

diye yazmıştır. Türk halkından hiç kimse bir başka kimseye, küçük olsun büyük olsun işlemeli bir kumaşa sarmadan bir şey vermezdi. Zarfın zenginliği, alıcıya gösterilen saygı ve itibarın bir göstergesi sayılmaktaydı (119). Bu mendiller arasında tülbent kadar ince olanları vardır. Bordürlere en fazla geometrik şekiller, rozetler ve stilize çiçek motifleri işlenmiştir. Genellikle ortaları boştur (120).

(116) Nurhayat Berker, *İşlemeler*, 25. s.

(117) Ulla Ther. "16 ve 20. Yüzyıl Gezi Edebiyatında Yerli Türk İşlemeleri", 14. s.

(118) Nurhayat Berker, *İşlemeler*, 23. s.

(119) Ulla Ther. "16 ve 20. Yüzyıl Gezi Edebiyatında Yerli Türk İşlemeleri", 18. s.

(120) Macide Gönül, *Türk El İşleri Sanatı*, 62. s.

Çevre: İnce sık keten bezden yapılmış, kenarları nakışlı kare şeklinde parçalardır. Aslında çevre sırma işlemeli mendil anlamına da gelmektedir. Süs eşyası olarak da kullanılan çevrelerde kompozisyonlar genellikle kenarlarda bordür olarak görülmektedir. 16.yüzyıldan itibaren rastlanan başa örtmek, hediye vermek, hediye sarmak, Kur'an saklamak için de kullanılan çevrelerin etrafı çiçek ve manzara desenleriyle işlenirdi (Resim 62-66)(121).

1717-18 yılında İstanbul'da kalan İngiliz elçisinin eşi Lady Montegü, mektubunda Kethüda Mehmet Ağa'nın evine yaptığı bir ziyarette zevcesi Fatma'nın kıyafetini anlatırken "*Başına zemini karanfil renginde sırma işlemeli bir çevre koymuştu*" diyerek o zaman çevrenin baş örtüsü olarak kullanıldığına işaret eder ve yine aynı mektubunda "*kendisinden müsaade aldığım zaman iki genç cariye içi işlemeli çevrelerle dolu güzel bir sepet getirdiler. Fatma bu mendillerden en güzelini kendi başım için almamı rica etti. Öbürlerini de famdöşambırma verdi*" diyerek çevrenin hediye olarak da verildiğini ortaya koymuştur(122).

Uçkur: Uçkur, şalvar giyisini kalça hizasında vücuda sıkı sıkıya bağlamak amacıyla kullanılır. Her iki ucu işlemeli 5-10-15 cm.eninde ve en uzununu 1.20 cm. boyundadır (123). Diğer bir anlamı da kuşaktır. Süsleme olarak çoğunlukla bitkisel bezemeler kullanılmıştır (Resim 90-104).

Yukarıda adı geçenlerin dışında daha birçok kullanım eşyası işlemlerle süslenmiştir. Bunların arasında ayakkabı, terlik, para keseleri, deri üzerine sırma ile işlenmiş ok torbaları, sofra altlıkları gibi birçok parçalar yer almaktadır.

(121) Ayten Sürür. *Türk İşleme Sanatı* . 48.s.

(122) Macide Gönül. *Türk El İşleri Sanatı*. 64.s.

(123) Yusuf Durul. "İşleme Sanatında Uçkur ve Makramalar". 14.s.

TİRE MÜZESİ'NDE BULUNAN İŞLEMELERİN TEKNİK VE SANATSAL
ÖZELLİKLERİ, KATALOGLANMASI, TÜRKİYE'DE ETNOĞRAFYA
MÜZELERİNİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU, İŞLEMELİ TEKSTİLLERİN
KORUNMA SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

**1. TİRE MÜZESİ'NDE YER ALAN İŞLEMELERİN TEKNİK VE SANATSAL
ÖZELLİKLERİ**

1.1. Tire Müzesi'nde Yer Alan İşlemelerin Teknik Özellikleri

İşleme teknikleri coğrafi şartlar ve estetik değerler açısından yüzyıllara göre farklılıklar gösterirse de klasik Türk işlemlerinde kullanılan tekniklerin bir çok çeşidi günümüze kadar ulaşmış ve uygulanmıştır. Bunlar arasında en çok kullanılan üçgen, dikdörtgen, kare gibi geometrik kompozisyonların oluşturulması için en uygun teknik olan hesap tekniğidir. Tire Müzesi'nde yer alan işlemeli örneklerin de hemen hepsi hesap teknikleri kullanılarak işlenmiştir. Düz ve verev pesent (Resim 53), muşabak (Resim 54), mürver, balık sırtı (Resim 55), düz ve verev hesap iğnesi sarma (Resim 56) ve tel sarma bunların başlıcalarıdır, giysi işlemlerinde ise dival işi tekniği kullanılmıştır.*

1.2 Tire Müzesi'nde Yer Alan İşlemelerin Sanatsal Özellikleri

Tire Müzesi'nde yer alan işlemlerin tamamına yakın bir bölümünü 19.yüzyıl ve 20.yüzyıl başından kalan örnekler oluşturmaktadır. İşlemlerin uygulandığı eşyalar çevre, çukur, peşkir, yağlık, yatak takımı, bohça, kadın ve erkek giysileridir.

İşlemler, tek renkli ve çok renkli olmak üzere iki ana grupta incelenebilir. Tek renkli işlemlerde motifler yalnızca sarı veya beyaz sim ve tel kullanılarak renklendirilmiştir (Resim 57-59-61-63-65-98). Tek renkli düzenlemeler daha çok uçkur (Resim 97-98), çevre (Resim 63-65), peşkir (Resim 82-83), bindallı (Resim 117-120), cepken (Resim 118-119), yatak örtüsü ve bohça gibi eşyalara uygulanmıştır.

* İşleme teknikleri hakkında detaylı bilgi tezin 1.2.2 Türk İşlemlerinin Teknik Özellikleri başlığı altında verilmiştir. 43.s. Tire Müzesi'nde incelenen işlemlerin teknik özelliklerinin dökümü Tablo 1'de verilmiştir. 166-171.s.

İKİNCİ BÖLÜM

TİRE MÜZESİ'NDE BULUNAN İŞLEMELERİN TEKNİK VE SANATSAL ÖZELLİKLERİ, KATALOGLANMASI, TÜRKİYE'DE ETNOĞRAFYA MÜZELERİNİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU, İŞLEMELİ TEKSTİLLERİN KORUNMA SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.1 TİRE MÜZESİ'NDE YER ALAN İŞLEMELERİN TEKNİK VE SANATSAL ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Tire Müzesi'nde Yer Alan İşlemelerin Teknik Özellikleri

İşleme teknikleri coğrafi şartlar ve estetik değerler açısından yüzyıllara göre farklılıklar gösterse de klasik Türk işlemlerinde kullanılan tekniklerin bir çok çeşidi günümüze kadar ulaşmış ve uygulanmıştır. Bunlar arasında en çok kullanılanı üçgen, dikdörtgen, kare gibi geometrik kompozisyonların oluşturulması için en uygun teknik olan hesap iğnesi tekniğidir. Tire Müzesi'nde yer alan işlemeli örneklerin de hemen hepsi hesap işi teknikleri kullanılarak işlenmiştir. Düz ve verev pesent (Resim 53), muşabak (Resim 54), mürver, balık sırtı (Resim 55), düz ve verev hesap iğnesi sarma (Resim 56) ve tel kırma bunların başlıcalarıdır, giysi işlemlerinde ise dival işi tekniği kullanılmıştır.*

2.1.2 Tire Müzesi'nde Yer Alan İşlemelerin Sanatsal Özellikleri

Tire Müzesi'nde yer alan işlemlerin tamamına yakın bir bölümünü 19.yüzyıl ve 20. yüzyıl başından kalan örnekler oluşturmaktadır. İşlemlerin uygulandığı eşyalar çevre, uçkur, peşkir, yağlık, yatak takımı, bohça, kadın ve erkek giysileridir.

İşlemler, tek renkli ve çok renkli olmak üzere iki ana grupta incelenebilir. Tek renkli olanlarda motifler yalnızca sarı veya beyaz sim ve tel kullanılarak renklendirilmiştir (Resim 57-59-61-63-65-98). Tek renkli düzenlemeler daha çok uçkur (Resim 97-98), çevre (Resim 63-65), peşkir (Resim 82-83), bindallı (Resim 117-120), cepken (Resim 118-119), yatak örtüsü ve bohça gibi eşyalara uygulanmıştır.

* İşleme teknikleri hakkında detaylı bilgi tezin 1.2.2 Türk İşlemlerinin Teknik Özellikleri başlığı altında verilmiştir. 43.s.

Çok renkli düzenlemelerde kullanılan renkler ise başta kırmızı, mavi, mor, sarı, turuncu, yeşil olmak üzere kahverengi, siyah, krem rengi ve bunların ara tonlarıdır. Çok renkli işlemler özellikle uçkur (Resim:100-103-104-106), peşkir (Resim:78-79-80-81) ve çevrelerde (Resim 66-68-76-77) son derece çarpıcı bir biçimde kullanılmıştır. Yinede tek bir parçada kullanılan renk sayısı genellikle altıyı geçmemektedir.

Türk işlemleri yüzyıllar boyunca hiç aralıksız olarak üretilmeye devam edilmiştir. Biçimsel ve teknik olarak değişime uğramışsa da amaç daima uygulandıkları eşyayı süslemek ve güzelleştirmek olmuştur. Müzede bulunan işlemlerin kompozisyon düzeni de süslenecik kısma göre oluşturulmuştur. İşlemlerin çoğu kare ve dikdörtgen parçalar ve giysiler üzerine uygulanmıştır. Kare parçalar çevre ve bohçalar, dikdörtgen olanlar ise uçkur, peşkir, çarşaflardır. Giysiler ise bindallı, cepken, iç çamaşırları gibi parçalardır.

Kare Parçalar: Çevre gibi kare parçalarda, düzenli aralıklarla devam eden motifler dört kenarı da bordür şeklinde dolaşır ve köşelerde kenar suyu ile uyumlu küçük birer motif işlenmiştir (Resim 56-57). Bazılarında motif yalnızca dört köşede yer almıştır (Resim:58-59).

Dikdörtgen Parçalar: Peşkir ve uçkur gibi dikdörtgen parçalarda kompozisyon genellikle uç kısımlarda kalın bir bordür halinde yer almaktadır (Resim 69-72-73). Bu örtülerde esas motifin altına gelecek şekilde dar bir bordür de yer alır. Bu ince bordür motif yüksekliği olarak esas motifin yaklaşık dörtte biri kadar bir alanı kaplar. Bu tür parçalarda birkaç değişik kompozisyon biçimi görülmektedir. Bunlardan biri geniş bordür halinde oldukça sık biçimde ve yanyana dizilmiş motifler (Resim 88-89-101-102-110-112), bir diğeri, ince bir kenar bordürü üzerinde yanyana dizilmiş motif grupları (Resim 97-99-100), bir başka kompozisyon biçimi de farklı iki kompozisyonun yanyana yer aldığı düzenlemedir (Resim 99-103-107-108). Ayrıca tek bir stilize çiçek buketinin yer aldığı düzenlemeler de bulunmaktadır (Resim 92-93).

Giyisiler: Bunların içinde en önemli yeri bindallılar ve erkek cepkenleri oluşturur. Bindallılarda işlemeli kısımlar kumaşın bütün yüzeyini kaplamakla birlikte yoğun olan kısımlar etek uçları ve yaka çevresidir (Resim 117-120). Cepkenlerde ise ön kısımlarda ve sırta yoğun bir şekilde işleme yapılmıştır (Resim 118-119). Bunların yanında müzede bulunan iç şalvarı ve don gibi giysi parçalarında da yoğun olarak işlemler yer almaktadır (Resim 115-116).

Tire Müzesi'nde yer alan işlemlerin hemen hepsinde bitkisel kökenli motifler kullanılmıştır. Stilize çiçekler (Resim 89-95), stilize yapraklar (Resim 91-94-107), hayvan figürleri (Resim 58-63-100), üzüm salkımları (Resim 70-103-106) kullanılan başlıca motiflerdir. Bunların yanında az da olsa eski Türkçe yazılar (Resim 64-71), geometrik desenler (Resim 102) ve çok soyut figürler de (Resim 80) kullanılmıştır. Ayrıca vazodan çıkan çiçekler (Resim 76), kuş, at ve horoz motifleri, gül, karanfil, sümbül, çeşitli mineler de en çok kullanılan motif çeşitleridir. Bu motifler genellikle ipek, pamuk, bürümcük ve keten cinsi yerli dokumaların üzerine ustalıkla işlenmiştir. Bunların yanında atlas, renkli yollu ipek-pamuk karışımı kumaşlar da kullanılmıştır.

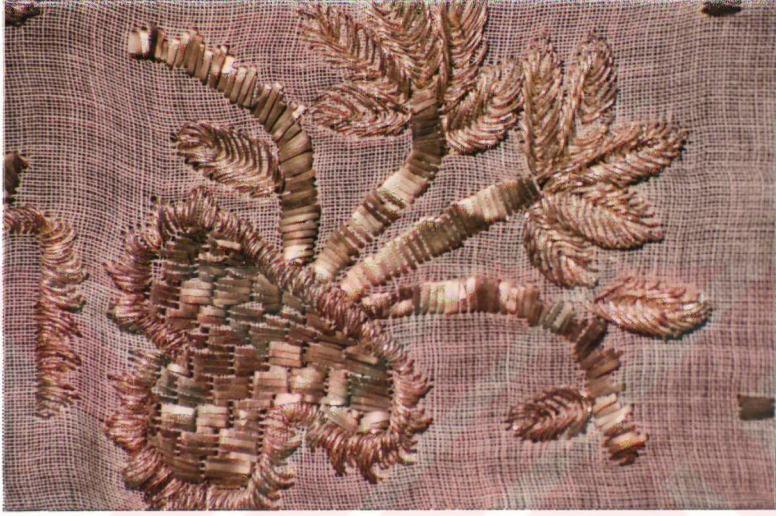

- Resim: 53
 Fotoğraf
 Resmi Koleksiyon
 Katalog No
 Ürünü
 Boyutları
 Üzeye Geliş Tarihi
 Üzeye Geliş Şekli
 Kullanılan Hammadde
 Kullanılan Renkler
 Kullanılan Teknik
 Motif Tanımı
- : Ahmet Özkan 1996
 : Tire Müzesi
 : 2471
 : Uçkur
 : 212 x 45 cm.
 : 7.2.1974
 : Halil Keçeci'den satın alınma
 : Pamuk
 : Sarı sim ve tel
 : Düz pesent, sarma
 : İki grup halinde düzenlenmiş çiçek ve yapraklardan oluşan ağaç motifi yer almaktadır.

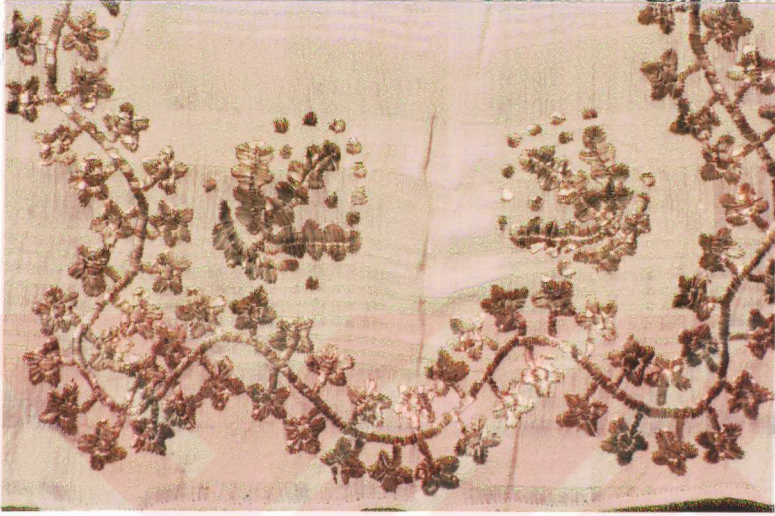
Resim: 54

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 887
Türü	: Uçkur
Boyutları	: -
Müzeeye Geliş Tarihi	: 24.5.1965
Müzeeye Geliş Şekli	: Nazife Durmuş'tan satın alınma
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Yeşil, mavi, siyah, sarı sim
Kullanılan Teknik	: Muşabak, hesap işi
Eserin Tanımı	: Dar kenarda iki bölüm halinde yaprak ve dallardan oluşan iki ağaç motifi ve kıvrımlı dal üzerinde yer alan yapraklardan oluşmuştur.

Resim: 55

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2889
Türü	: Çevre
Boyutları	: 71x75 cm.
Müze Geliş Tarihi	: -
Müze Geliş Şekli	: -
Kullanılan Hammadde	: İpek
Kullanılan Renkler	: Beyaz zeminde sarı tel ve sarı sim
Kullanılan Teknik	: Tel kırma, balık sırtı ve hasır örgü
Eserin Tanımı	: Çevrenin dört kenarı S kıvrımlı dal ile sarılarak dalların kenarlarından beşer taç yapraklı çiçekler çıkmaktadır. Ayrıca köşelerde küçük bir çiçek buketi yer almaktadır.

Resim: 56

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 572
Türü	: Peşkir
Boyutları	: 116x38 cm
Müze Geliş Tarihi	: 12.11.1976
Müze Geliş Şekli	: Nazmi Karabulut'tan satın alınma.
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Altın rengi tel
Kullanılan Teknik	: Tel kırma
Eserin Tanımı	: Peşkirin dört kenarını çevreleyen dal üzerinde sık bir biçimde sıralanmış çiçek motifleri ve her dört köşede yaprak ve beneklerden oluşan birer buket yer almaktadır.

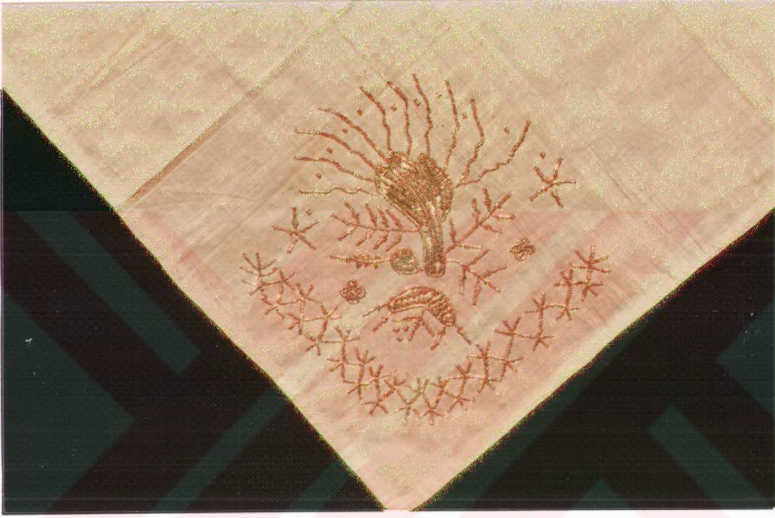
2.2. Müzede Bulunan İşlemelerin Kataloglanması

2.2.1. Çevreler

Resim: 57

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2889
Türü	: Çevre
Boyutları	: 71x75 cm.
Müze Geliş Tarihi	:
Müze Geliş Şekli	:
Kullanılan Hammadde	: İpek
Kullanılan Renkler	: Beyaz zeminde sarı tel ve sarı sim
Kullanılan Teknik	: Tel kırma, balık sırtı ve hasır örgü
Eserin Tanımı	: Çevrenin dört kenarı S kıvrımlı dal ile sarılarak dalların kenarlarından beşer taç yapraklı çiçekler çıkmaktadır. Ayrıca köşelerde küçük bir çiçek buketi yer almaktadır.

Resim: 58

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:1179
Türü	:Çevre - Yerli dokuma
Boyutları	:67 x 64 cm.
Müze Geliş Tarihi	: -
Müze Geliş Şekli	: -
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz zeminde sarı tel
Kullanılan Teknik	:Tel kırma
Eserin Tanımı	:Çevrenin dört köşesinde stilize edilmiş kuş, dal ve motifli kenar süsü yer almaktadır.

Resim: 59

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 1666
Türü	: Çevre
Boyutları	: 65 x 65 cm.
Müze Geliş Tarihi	: 20.1.1972
Müze Geliş Şekli	: Nazife Yazgan'dan satın alınma (40 TL).
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Beyaz zeminde sarı tel ve sarı sim
Kullanılan Teknik	: Sarma, muşabbak
Eserin Tanımı	: Dört köşede çiçek ve yapraklardan oluşan bitkisel bezemeler yer almaktadır.

Resim: 60

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:1647
Türü	:Çevre
Boyutları	:51 x 54 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	:1.1.1972
Müzeye Geliş Şekli	:Süleyman Akman'dan satın alınma (30 TL).
Kullanılan Hammadde	:İpek
Kullanılan Renkler	:Mor zeminde beyaz renk ve sarı tel
Kullanılan Teknik	:Bağlama batik, sarma ve düz pesent
Eserin Tanımı	:Bağlama batikle kare motiflerin yapıldığı zemin üzerine dört kenarı küçük dallardan oluşan yapraklarla çevrelenmiş, dört köşede vazodan çıkan yaprak motifli bitkisel bezeme yer almaktadır.

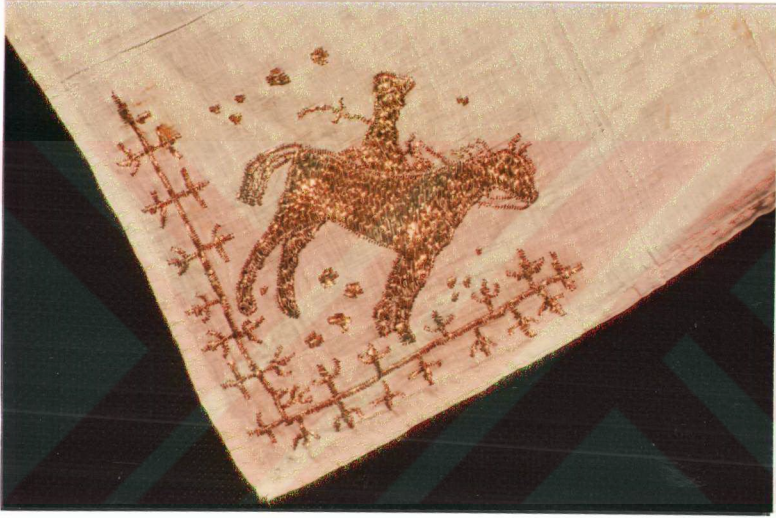
Resim: 61

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:573
Türü	:Çevre (organze)
Boyutları	:76 x 73 cm.
Müze Geliş Tarihi	:12.11.1963
Müze Geliş Şekli	:Nazmi Karabulut'tan satın alınma (20 TL).
Kullanılan Hammadde	:İpek
Kullanılan Renkler	:Beyaz zeminde sarı tel
Kullanılan Teknik	:Sarma ve düz pesent
Eserin Tanımı	:Dört köşede tek bir dal üzerinden çıkan yapraklar ve kasımpatına benzeyen bir çiçek ile sembolik bir ay-yıldızla süslenmiştir.

Resim: 62

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2880
Türü	:Çevre
Boyutları	:68 x 70 cm.
Müze Geliş Tarihi	:23.7.1976
Müze Geliş Şekli	:Fatma Şen'den satın alınma.
Kullanılan Hammadde	:Keten
Kullanılan Renkler	:Beyaz zemin üzerine kırmızı, sıklamen, siyah, turkuaz, mor, pembe, sarı, yeşil iplik ve sarı tel.
Kullanılan Teknik	:Hesap işi, muşabbak ve tel kırma.
Eserin Tanımı	:Dört kenarı S kıvrımlı bir siyah dal üzerinden çıkan yaprak ve çiçek motifleriyle bezenmiş ve araları sarı tel kırma beneklerle süslenmiştir.

Resim: 63

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 1058
Türü	: Çevre
Boyutları	: 47 x 42 cm.
Müze Geliş Tarihi	: 10.12.1966
Müze Geliş Şekli	: Denizli'den Mehmet Kiraz'dan satın alınma (30 TL).
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Beyaz zemin üzerine sarı tel.
Kullanılan Teknik	: Tel kırma ve verev pesent.
Eserin Tanımı	: Dört köşesinde son derece stilize düz dal üzerinden çıkan yapraklar ve her köşede at üzerinde insan motifi yer almaktadır.

Resim: 64

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 648
Türü	: Çevre
Boyutları	: -
Müze Geliş Tarihi	: -
Müze Geliş Şekli	: Zeliha Kıbrıs'tan satın alınma.
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Beyaz zemin üzerine siyah, mavi, sarı, yeşil ve sarı sim.
Kullanılan Teknik	: Sarma ve düz pesent.
Eserin Tanımı	: Dört köşede Bulgarca anlamında olan Arap harfleri işlenmiştir ve ortada dal üzerinde tomurcuk ve yapraklardan oluşan buket yer almaktadır.

Resim: 65

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:1139
Türü	:Çevre
Boyutları	:
Müze Geliş Tarihi	:13.11.1967
Müze Geliş Şekli	:Emin Seyrek'ten satın alınma.
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz zemin üzerinde sarı sim.
Kullanılan Teknik	:Balık sırtı, sarma ve pesent.
Eserin Tanımı	:Köşelerde sarı sim ile işlenmiş çiçek ve yapraklardan oluşan bitkisel bezeme bulunmaktadır.

Resim: 66

Fotoğraf

İlgili Koleksiyon

Envanter No

Türü

Boyutları

Müzeye Geliş Tarihi

Müzeye Geliş Şekli

Kullanılan Hammadde

Kullanılan Renkler

Kullanılan Teknik

Eserin Tanımı

:Ahmet Özkan 1996

:Tire Müzesi

:2888

:Çevre

:67 x 73 cm.

:23.7.1976

:Fatma Şen'den satın alınma.

:Keten

:Beyaz zemin üzerinde mor, eflatun, kırmızı, sıklamen, yeşil, açık yeşil, sarı tel.

:Düz ve verev hesap işi, muşabbak ve tel kırma.

:Dört kenarı ince siyah kenar çizgisiyle 1cm. kalınlığında çerçevelenmiş ince bordür üzerinde üçlü mum motifleri ve onların arasında Afyon kozası yer almaktadır.

Resim: 67

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:1189
Türü	:Çevre
Boyutları	:64 x 61 cm.
Müze Geliş Tarihi	:20.7.1968
Müze Geliş Şekli	:Remzi Ben'den satın alınma (10 TL).
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz zemin üzerine açık yeşil, kırmızı, sıklamen, pembe, siyah ve sarı sim.
Kullanılan Teknik	:Balık sırtı, hasır iğne ve sarma.
Eserin Tanımı	:Dört köşesi stilize kuş motifleri ve bitkisel bezeme ile süslenmiştir.

2.2.2. Peşkirler

Resim: 68

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2454
Türü	: Peşkir
Boyutları	: 126x40 cm.
Müze Geliş Tarihi	: 2.1.1974
Müze Geliş Şekli	: Hayriye Akçıl'dan satın alınma
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Mor, sarı sim, beyaz tel
Kullanılan Teknik	: Verev pesent, sarna, muşabbak, hesap işi
Eserin Tanımı	: Peşkirin ince bordüründe S kıvrımlı siyah dal üzerinden çıkan yapraklar, onun üzerindeki geniş bordürde daha büyük çiçek ve yapraklar yer almaktadır.

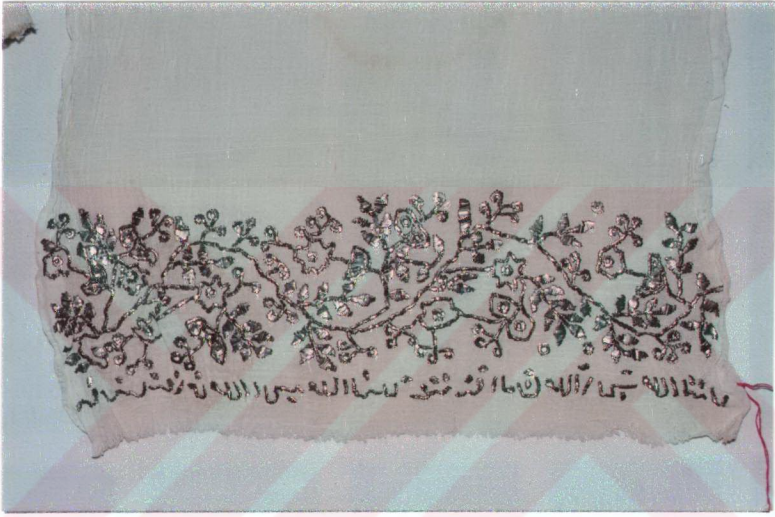
Resim: 69

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2413
Türü	: Peşkir
Boyutları	: -
Müze Geliş Tarihi	: 19.11.1973
Müze Geliş Şekli	: Necmiye Yüksel'den satın alınma (65 TL).
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Beyaz üzerine mavi, yeşil, siyah ve beyaz sim kullanılmıştır.
Kullanılan Teknik	: Muşabbak, hesap işi.
Eserin Tanımı	: İki gruba ayrılmış olan bordürde her grubun altında ince bir dal üzerinden çıkan iki adet gül tomurcuğu ve yapraklar, onun üzerinde çiçek ve yapraklardan oluşan birer adet buket yer almaktadır.

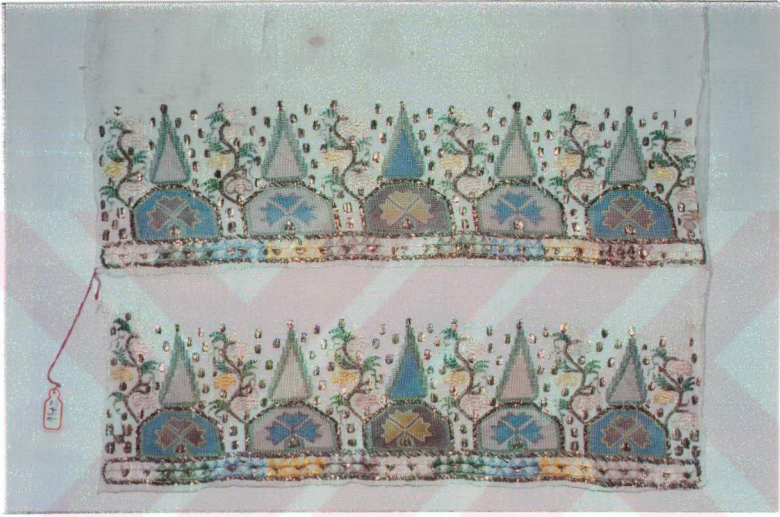
Resim: 70

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2414
Türü	:Peşkir
Boyutları	:200 x 48 cm.
Müze Geliş Tarihi	:19.11.1973
Müze Geliş Şekli	:Necmiye Yüksel'den satın alınma (60 TL).
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz zemin üzerine mavi, yeşil, kahverengi ve sarı sim.
Kullanılan Teknik	:Muşabbak, hesap işi ve düz pesent.
Eserin Tanımı	:İnce kenarlarda kıvrımlı dal üzerinde yaprak motifleri ve bunun üzerinde S kıvrımlı dal üzerinde asma yaprağı ve üzüm motifleri ile gül , sümbül ve yaprak motifleri yer almaktadır.

Resim: 71

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2236
Türü	: Peşkir
Boyutları	: 162 x 37 cm.
Müze Geliş Tarihi	: 3.2.1973
Müze Geliş Şekli	: Melike Güleç'ten satın alınma.
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Beyaz zemin üzerinde gümüş ve bakır rengi tel.
Kullanılan Teknik	: Tel kırma ve sim sarma.
Eserin Tanımı	: İnce bordürde Eski Türkçe yazı ile onun üzerinde dal, çiçek ve yapraklardan oluşan bitkisel bezeme yer almaktadır.

Resim: 72

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2746
Türü	:Peşkir
Boyutları	:93 x 40 cm.
Müze Geliş Tarihi	:8.7.1975
Müze Geliş Şekli	:Fatma Yıldırım'dan satın alınma.
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz zemin üzerinde yeşil, mavi, bej, sarı, gri ve sarı tel.
Kullanılan Teknik	:Türk işi, sarma, muşabbak, düz pesent ve tel kırma.
Eserin Tanımı	:İki kenar bordüründe yer alan karanfil motifli beş tepe üzerinde selvi motifi ile onların arasında dal üzerinde karanfil ve yaprak motifleri yer almaktadır.

Resim: 73

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2828
Türü	:Peşkir
Boyutları	:233 x 42 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	: -
Müzeye Geliş Şekli	:Nuruallah Sel'den satın alınma (125 TL).
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz zemin üzerinde yeşil, kahve, sarı, beyaz sim ve sarı tel.
Kullanılan Teknik	:Hesap işi, muşabbak, tel kırma.
Eserin Tanımı	:Birbirine eklenmiş iki parçadan oluşan peşkirin her iki kenarında farklı iki grup desenden oluşmuş, birinci grupta lale ve yapraklardan oluşan dokuz kare, ikinci grupta ise dal üzerinde çiçeklerden oluşan dokuzlu bir grup yer almaktadır.

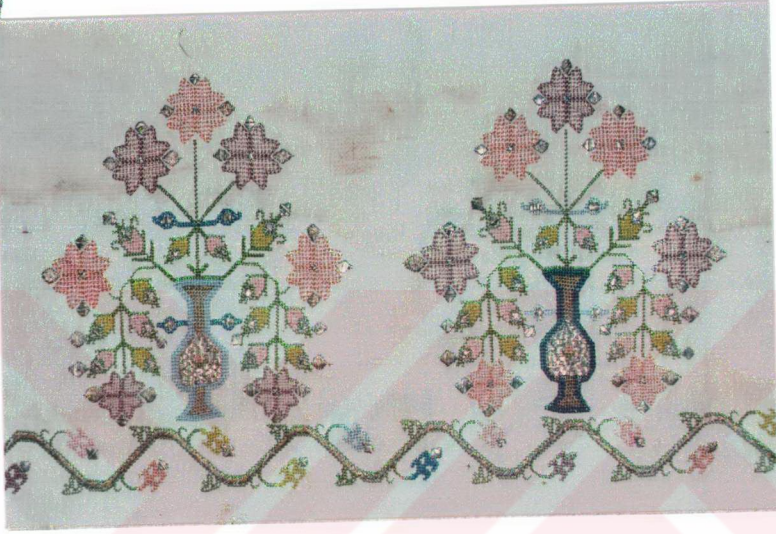
Resim: 74

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2769
Türü	:Peşkir
Boyutları	:107 x 43 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	:14.7.1975
Müzeye Geliş Şekli	:Bayram Kocatürk'ten satın alınma (150 TL).
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz üzerine turuncu, kıllamen, mavi, yeşil, siyah, beyaz sim ve beyaz tel.
Kullanılan Teknik	:Balık sırtı, muşabbak, tel kırma.
Eserin Tanımı	:C kıvrımlı bir dal içinde stilize edilmiş karanfil ve yaprak motifleri yer almaktadır.

Resim: 75

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2780
Türü	: Peşkir
Boyutları	: 128 x 45 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	: -
Müzeeye Geliş Şekli	: -
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Beyaz zemin üzerinde mavi, kırmızı, siyah, bej ve sarı tel.
Kullanılan Teknik	: Pesent ve tel kırma.
Eserin Tanımı	: Her iki kenardaki bordürde C kıvrımlı dal üzerinde üçerli grup halinde karanfil ve yaprak motifleri yer almaktadır.

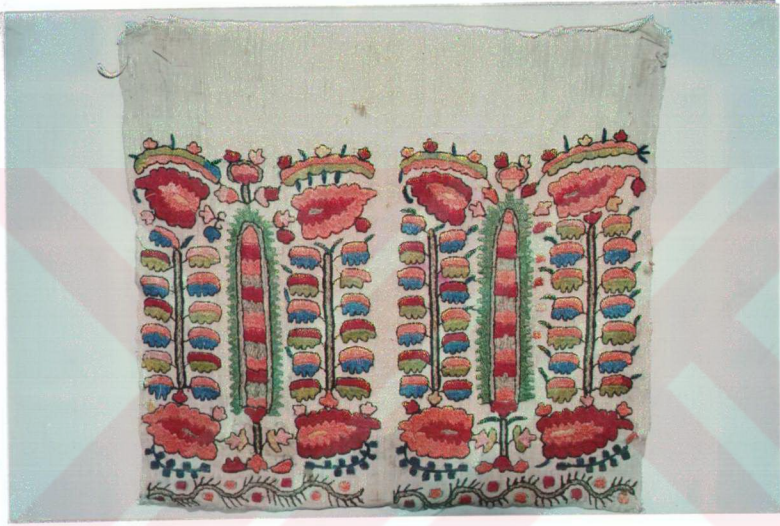
Resim: 76

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2767
Türü	:Peşkir
Boyutları	:105 x 92 cm.
Müze Geliş Tarihi	:14.7.1975
Müze Geliş Şekli	:Zeyyat Battal'dan satın alınma (225 TL).
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz zemin üzerinde yeşil, sarı, açık mavi, koyu mavi, pembe, koyu pembe, bakır rengi ve gümüş rengi tel.
Kullanılan Teknik	:Hasır iğne, muşabbak, hesap işi, tel kırma.
Eserin Tanımı	:İnce kenar bordüründe kıvrımlı dal üzerinde sümbül ve yapraklar onun üzerinde iki grup halinde vazodan çıkan dallarda çiçekler ve gül tomurcuklar yer almaktadır.

Resim: 77

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2422
Türü	:Peşkir
Boyutları	:117 x 75 cm.
Müze Geliş Tarihi	:19.11.1973
Müze Geliş Şekli	:İsmail Koyuncu'dan satın alınma (80 TL).
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz zemin üzerinde kırmızı, mavi, yeşil, siyah, gümüş ve altın rengi sim ile gümüş ve altın rengi tel.
Kullanılan Teknik	:Muşabbak, pesent, tel kırma, balık sırtı.
Eserin Tanımı	:Bordürde yatay dallar üzerinde yoğun bir şekilde işlenmiş yapraklar arasında gül motifi yer almaktadır.

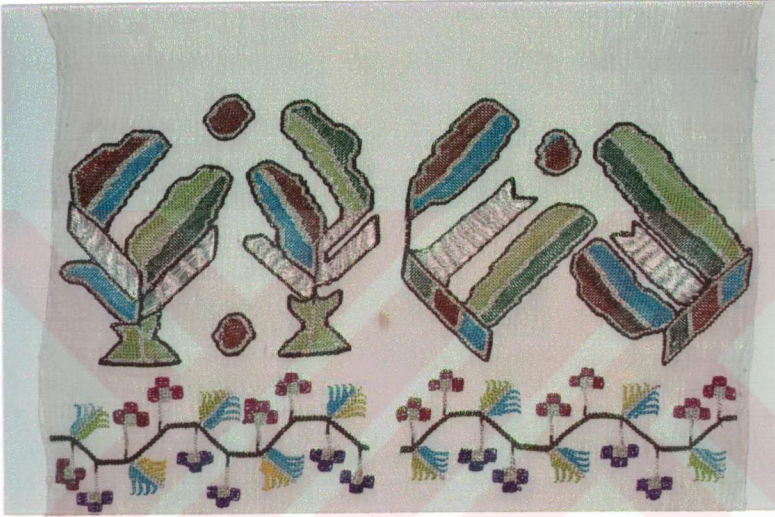
Resim: 78

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2749
Türü	:Peşkir
Boyutları	:56 x 38 cm.
Müze Geliş Tarihi	:10.7.1975
Müze Geliş Şekli	:Osman Yıldırım'dan satın alınma.
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz zemin üzerinde koyu yeşil, kırmızı, sarı sim.
Kullanılan Teknik	:Hesap işi, pesent, muşabbak.
Eserin Tanımı	:Üç sıra halinde ve her sırada altışar çam ağacı motifinin ve aralarında çiçeklerin bulunduğu bitkisel bezeme yer almaktadır.

Resim: 79

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2742
Türü	:Peşkir
Boyutları	:41 x 42 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	:8.7.1975
Müzeye Geliş Şekli	:Naciye Çiftçi Say'dan satın alınma (65 TL).
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz zemin üzerinde turuncu, kırmızı, mavi, yeşil, lacivert, siyah ve beyaz sim.
Kullanılan Teknik	:Düz pesent ve sarma.
Eserin Tanımı	:İki selvi ağacının kenarlarındaki ikişer daldan çıkan küçük yaprak motifleri ve onların alt ve üstünde yer alan büyük yapraklardan oluşan bitkisel bezeme yapılmıştır.

Resim: 80

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 1858
Türü	: Peşkir
Boyutları	: 70 x 34 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	: 20.4.1972
Müzeye Geliş Şekli	: Hüseyin Tüylek'ten satın alınma (45 TL).
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Beyaz zemin üzerinde yeşil, açık yeşil, mavi, sıklamen, mor, kahverengi ve beyaz sim.
Kullanılan Teknik	: Düz pesent, muşabbak ve hesap işi.
Eserin Tanımı	: Dar kenar bordüründe sümbül ve çiçek onun üzerinde ince kıvrımlı dal üzerinden çıkan son derece stilize bitkisel motifler yer almaktadır.

Resim: 81

- Fotoğraf : Ahmet Özkan 1996
 İlgili Koleksiyon : Tire Müzesi
 Envanter No : 2912
 Türü : Peşkir
 Boyutları : 45x80 cm.
 Müzeye Geliş Tarihi : 2.9.1976
 Müzeye Geliş Şekli : Fatma Şen'den satın alınma (50 TL)
 Kullanılan Hammadde : Pamuk
 Kullanılan Renkler : Turuncu, kırmızı, açık ve koyu yeşil, altın rengi tel, mavi
 Kullanılan Teknik : Muşabak, hesap işi, tel kırma, sarma
 Eserin Tanımı : Dar kenarında kıvrımlı bir su motifi, üst kısımda dörtlü gruplar halinde birer kaide üzerinde ev, selvi ve nar motifleri yer almaktadır.

Resim: 82

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2460
Türü	: Peşkir
Boyutları	: 128x41cm
Müze Geliş Tarihi	: 2.1.1974
Müze Geliş Şekli	: Hayriye Akçıl'dan satın alınma (40 TL).
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Sarı sim, gümüş rengi tel
Kullanılan Teknik	: Sarma, pesent, hesap işi, tel kırma
Eserin Tanımı	: Dal, yaprak ve çiçeklerden oluşan bitkisel bezemeli bordürle süslenmiştir.

Resim: 83

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 572
Türü	: Peşkir
Boyutları	: 116x38 cm
Müzeye Geliş Tarihi	: 12.11.1976
Müzeye Geliş Şekli	: Nazmi Karabulut'tan satın alınma (46 TL).
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Altın rengi tel
Kullanılan Teknik	: Tel kırma
Eserin Tanımı	: Peşkirin dört kenarını çevreleyen dal üzerinde sık bir biçimde sıralanmış çiçek motifleri ve her dört köşede yaprak ve beneklerden oluşan birer buket yer almaktadır.

Resim: 84

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2485
Türü	: Peşkir (yerli dokuma)
Boyutları	: 47x117 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	: 23.1.1974
Müzeye Geliş Şekli	: Raziye Çakmak'tan satın alınma (35 TL)
Kullanılan Hammadde	: Keten
Kullanılan Renkler	: Krem rengi üzerine bordo yollu zemin, sarı tel
Kullanılan Teknik	: Düz pesent, sarma
Eserin Tanımı	: Bordür kısmında küçük ve büyük iki kenar suyunda kıvrımlı dal üzerinden çıkan çiçek ve yaprak motifleri yer almaktadır.

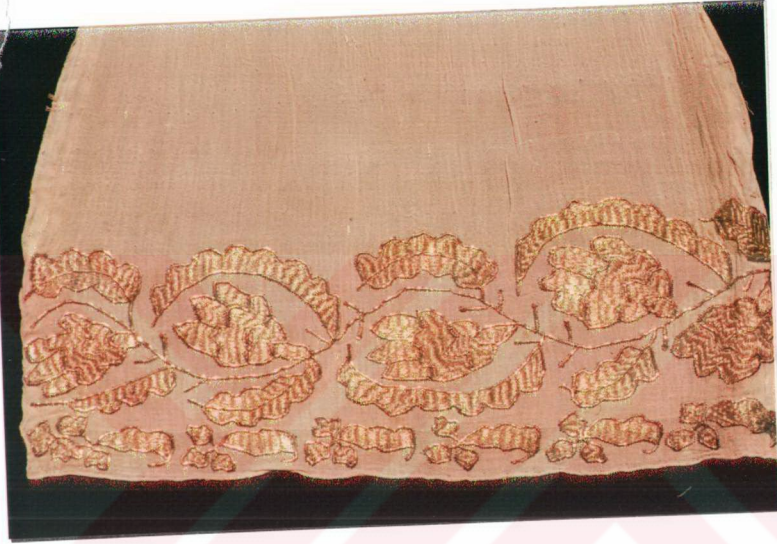
Resim: 85

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 83/31
Türü	: Peşkir
Boyutları	: 130x42 cm
Müzeye Geliş Tarihi	: 2.7.1983
Müzeye Geliş Şekli	: Mukaddes Alaylı'dan satın alınma (2000 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Sarı sim ve sarı tel
Kullanılan Teknik	: Düz pesent ve sarma
Eserin Tanımı	: Dar kenarda küçük ve büyük yapraklardan oluşan bir kenar suyu ve onun üzerinde yine dallardan çıkan, tırtıllı büyük yaprak ve dallardan oluşan bitkisel bezeme yer almaktadır.

Resim: 86

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2477
Türü	: Peşkir
Boyutları	: 43x128
Müzeeye Geliş Tarihi	: 23. 1.1974
Müzeeye Geliş Şekli	: Halil Keçeci'den satın alınma (70 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Siyah, açık ve koyu yeşil, açık ve koyu pembe, leylak ve mor.
Kullanılan Teknik	: Hesap işi, muşabbak, pesent
Eserin Tanımı	: Dar kenarda dal ve yapraklardan oluşan küçük bir bordür ve onun üzerinde ikişer grup halinde ağaç ve sümbüllerden oluşan bitkisel bezeme yer almaktadır.

Resim: 87

Fotoğraf	: Ahmet Ozkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2466
Türü	: Peşkir
Boyutları	: 154x44
Müzeve Geliş Tarihi	: 2.1.1974
Müzeve Geliş Şekli	: Ahmet Sürücü'den satın alınma (45 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Sarı sim ve sarı tel
Kullanılan Teknik	: Düz pesent, tel kırma
Eserin Tanımı	: Bordür kısmında kıvrımlı dal üzerinden çıkan değişik stilize yapraklardan oluşan bitkisel bezeme yer almaktadır.

Resim: 88

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2465
Türü	: Peşkir (yerli dokuma)
Boyutları	:
Müzeye Geliş Tarihi	: 2.1.1974
Müzeye Geliş Şekli	: Ahmet Sürücü'den satın alınma (45 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Yeşil, siyah, sarı sim, açık kahverengi, açık yeşil
Kullanılan Teknik	: Muşabak, hesap işi
Eserin Tanımı	: Dar kenarda dal üzerinde yapraklardan oluşan su ve onun üzerinde tek büyük yaprak ve sümbüllerden oluşan bitkisel bezeme yer almaktadır.

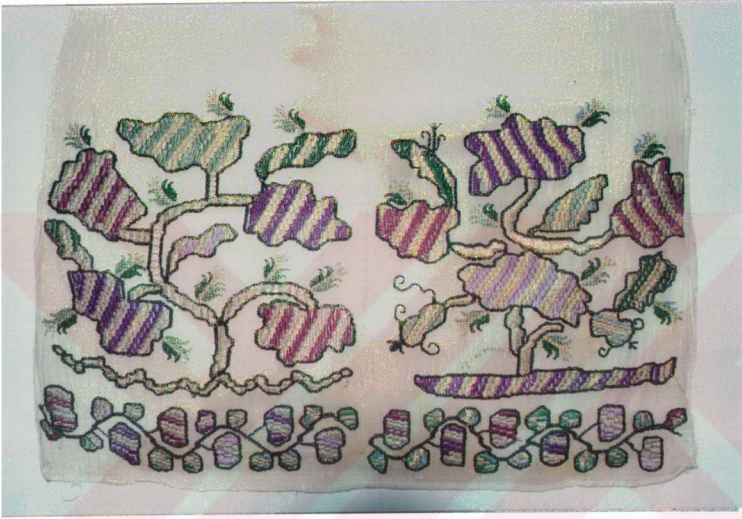
Resim: 89

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2875
Türü	: Peşkir
Boyutları	: 93x46 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	: 23.7.1976
Müzeye Geliş Şekli	: Fatma Şen'den satın alınma
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Sarı, pembe, kırmızı, mavi, yeşil, kahverengi, sarı tel
Kullanılan Teknik	: Pesent, sarma, zincir işi, tel kırma
Eserin Tanımı	: Bordür kısmında üç grupta toplanmış stilize bitkisel bezeme yer almaktadır.

2.2.3. Uçkurlar

Resim: 90

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 791
Türü	: Uçkur (yerli dokuma)
Boyutları	: 221x36
Müze Geliş Tarihi	: 14.1.1965
Müze Geliş Şekli	: Hatice Öcalan'dan satın alınma (20 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, pembe, mavi, koyu mavi, açık yeşil, beyaz ve sarı sim ve tel
Kullanılan Teknik	: Pesent, sarma, tel kırma
Eserin Tanımı	: Uçkurun üç kenarı çiçek ve yapraklardan oluşan su ile çevrili, ortada C kıvrımlı bir yaprak, etrafında büyük ve küçük çiçekler ile yapraklardan oluşan bitkisel bezeme yer almaktadır.

- İsim: 91
 Çizim: Ahmet Özkan 1996
 Koleksiyon: Tire Müzesi
 Katalog No: 2231
 Çizimci: Uçkur
 Ölçüleri: 204x43 cm.
 Çizim Tarihi: 3.2.1973
 Çizim Şekli: Melike Güleç'ten satın alınma (70 TL)
 Kullanılan Hammaddeler: Pamuk
 Kullanılan Renkler: Mor, leylak, açık ve koyu yeşil, siyah, sarı sim.
 Kullanılan Teknikler: Hesap işi, hasır iğne, sarma
 Eserin Tanımı: Dar kenarlarında, dal ve yapraklardan oluşan ince bordür üzerinde iki grup halinde dal, yaprak ve sümbül motifleriyle işlenmiş bir ağaç yer almaktadır.

Resim: 92

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2891
Türü	:Uçkur (yerli dokuma)
Boyutları	:190 x 22 cm.
Müzeeye Geliş Tarihi	: -
Müzeeye Geliş Şekli	:Fatma Şen'den satın alınma (200 TL).
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Yeşil, koyu yeşil, açık ve koyu mor, mavi, kahverengi, kırmızı ve sarı sim
Kullanılan Teknik	:Hesap işi, muşabak, pesent
Eserin Tanımı	:Dar kenarlarda dal, yaprak ve çiçekten oluşan kıvrımlı bordür, onun üzerinde gül, tomurcuk ve yapraklardan oluşan stilize bitkisel bezeme yer almaktadır.

Resim: 93

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2893
Türü	:Uçkur (yerli dokuma)
Boyutları	:107 x 24 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	: -
Müzeye Geliş Şekli	:Fatma Şen'den satın alınma (15 TL).
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Açık ve koyu mor, kahverengi, sarı, yeşil
Kullanılan Teknik	:Muşabak, hesap işi
Eserin Tanımı	:Uçkurun iki ucunda kıvrımlı dal üzerinde küçük yaprak ve kasımpatı motifli, ortada ise büyük bir kasımpatı ile dal ve yapraklar yer almaktadır.

Resim: 94

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:82/9
Türü	:Uçkur (Buldan dokuması)
Boyutları	:164 x 36 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	:23.9.1982
Müzeye Geliş Şekli	:Saime Nal'dan satın alınma (50 TL)
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Turuncu, kahverengi, açık ve koyu mor, sarı sim
Kullanılan Teknik	:Hesap işi, muşabak, sarma
Eserin Tanımı	:Tek bordürden oluşan kıvrımlı dal üzerinde stilize sümbül ve yapraklar yer almaktadır.

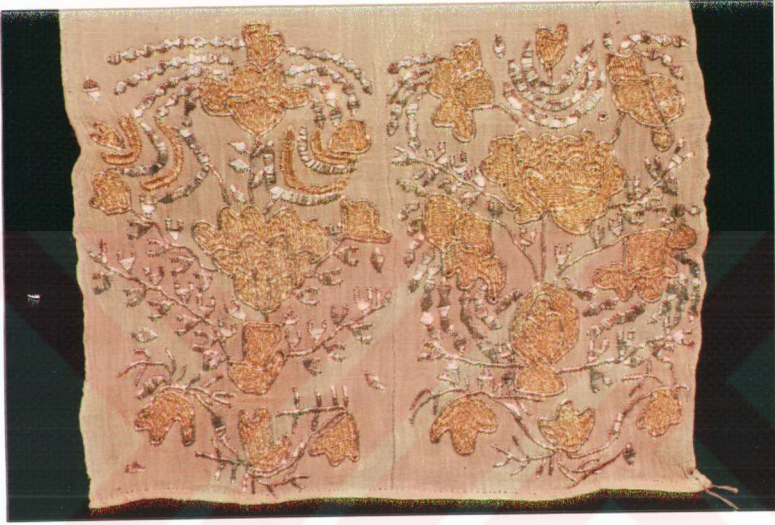
Resim: 95

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2897
Türü	:Uçkur (yerli dokuma)
Boyutları	:216 x 140 cm.
Müzeeye Geliş Tarihi	:23.7.1976
Müzeeye Geliş Şekli	:Fatma Şen'den satın alınma (100 TL)
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Kahverengi, yeşil, sarı, mavi, sıklamen, sarı sim
Kullanılan Teknik	:Hesap işi, muşabak, pesent
Eserin Tanımı	:Uçkurun dar kenarlarında kıvrımlı dal üzerinde yapraklar, onun üzerinde de iki grup halinde sümbül ve yaprak motifleri yer almaktadır.

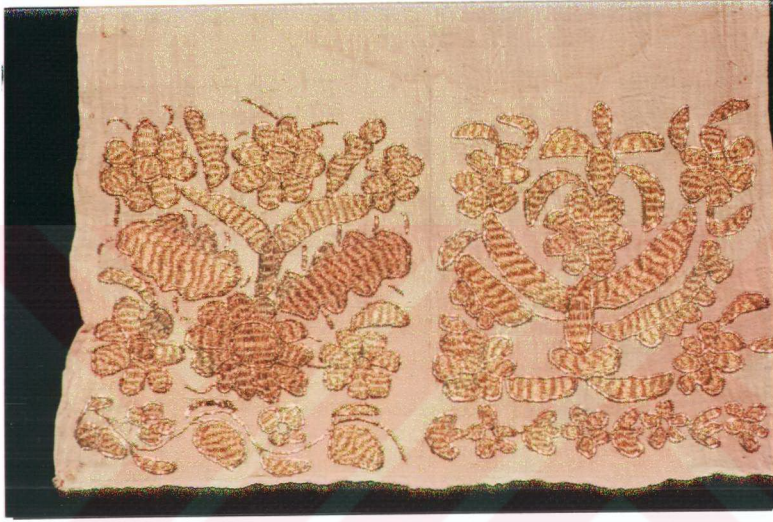
Resim: 96

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:84/54
Türü	:Uçkur
Boyutları	:105 x 40 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	:3.7.1984
Müzeye Geliş Şekli	:A. Munis Armağan'dan satın alınma (2000 TL).
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Kırmızı, siyah, yeşil, mor, sarı tel
Kullanılan Teknik	:Muşabak, hesap işi, tel kırma, vevv pesent
Eserin Tanımı	:Her iki ucunda kıvrımlı dal üzerinde tomurcuk gül motifleri ve yapraklar , zeminde tel kırma benekler yer almakta, her iki köşede de üçlü gül buketi bulunmaktadır.

Resim: 97

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2476
Türü	:Uçkur
Boyutları	:183 x 36 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	:23.1.1974
Müzeye Geliş Şekli	:Halil Keçeci'den satın alınma (85 TL)
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Beyaz tel, sarı sim
Kullanılan Teknik	:Tel kırma, pesent
Eserin Tanımı	:Dal ve yapraklardan oluşan ikişer grup halinde ağaç motifleri bulunmaktadır.

Resim: 98

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2471
Türü	:Uçkur
Boyutları	:212 x 45 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	:7.2.1974
Müzeye Geliş Şekli	:Halil Keçeci'den satın alınma (75 TL)
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Sarı sim ve tel
Kullanılan Teknik	:Pesent, sarma
Eserin Tanımı	:İki grup halinde düzenlenmiş çiçek ve yapraklardan oluşan ağaç motifi yer almaktadır.

Resim: 99

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2874
Türü	:Uçkur
Boyutları	:216 x 30 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	:
Müzeye Geliş Şekli	:Fatma Şen'den satın alınma (125 TL)
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Mor, yeşil, sarı tel ve sarı sim
Kullanılan Teknik	:Hasır iğne, sarma
Eserin Tanımı	:Dar kenarlarda yaprak ve daldan oluşan bordür, onun üzerinde ayçiçeği ve yaprak motiflerinden oluşan bitkisel bezemeler yer almaktadır.

Resim: 100

Fotoğraf	:Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	:Tire Müzesi
Envanter No	:2500
Türü	:Uçkur
Boyutları	:212 x 45 cm.
Müze Geliş Tarihi	:7.2.1974
Müze Geliş Şekli	:Mustafa Güçlü'den satın alınma
Kullanılan Hammadde	:Pamuk
Kullanılan Renkler	:Kırmızı, yeşil, mavi, mor, siyah, sarı tel
Kullanılan Teknik	:Hesap işi, muşabak, tel kırma
Eserin Tanımı	:İki bölüm halinde kenarlarda dal ve çiçeklerden oluşan ince bordür ve ortasında havuz başında karşılıklı duran iki kuş motifi bulunmaktadır.

Resim: 101

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 768
Türü	: Uçkur
Boyutları	: 215x20 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	: 16.12.1964
Müzeye Geliş Şekli	: Nazım Karabulut'tan satın alınma (30 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, sarı, yeşil, siyah, kahverengi, siyah, beyaz tel ve beyaz sim
Kullanılan Teknikler	: Hesap işi, muşabak, pesent, sarma, tel kırma
Eserin Tanımı	: Üç sıra halinde ajurlu, ajurların arasında dal, yaprak ve çiçeklerden oluşan bitkisel bezemelerin arasında tel kırma benekler yer almaktadır.

Resim: 102

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 767
Türü	: Uçkur
Boyutları	: 240x19 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	: 16.12.1964
Müzeye Geliş Şekli	: Nazım Karabulut'tan satın alınma (30 TL)
Kullanılan Hammaddeler	: Keten
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, yeşil, siyah, beyaz tel
Kullanılan Teknik	: Hesap işi, muşabak, tel kırma
Eserin Tanımı	: Dar kenarlar ajurlu, dört bölümlü, her kare içerisinde testere dişli dörder adet yaprak yer almaktadır.

Resim: 103

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 1846
Türü	: Uçkur
Boyutları	: 247x36 cm
Müzeeye Geliş Tarihi	: 20.4.1972
Müzeeye Geliş Şekli	: Hüseyin Tüylek'ten satın alınma (40 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Mavi, yeşil, sıklamen, mor, pembe, turuncu, beyaz sim
Kullanılan Teknik	: Hesap işi, muşabak, sarma
Eserin Tanımı	: Dar kenarlar iki bölüme halinde, bir bölümde asma yapraklı üzüm salkımları, diğer bölümde saksıdan çıkan yaprak ve sümbül motifleri yer almaktadır.

m: 104

ğraf	: Ahmet Özkan 1996
Koleksiyon	: Tire Müzesi
nter No	: 1951
l	: Uçkur
itları	: 235x42 cm
eye Geliş Tarihi	: 5.5.1972
eye Geliş Şekli	: Meryem Çakal'dan satın alınma (35 TL)
anılan Hammadde	: Pamuk
anılan Renkler	: Sarı, mavi, yeşil, pembe, mor, beyaz tel
anılan Teknik	: Muşabak, sarma, tel kırma
in Tanımı	: Dar kenarlar iki bölüm halinde, her iki bölümde de dallar ve yapraklardan oluşan iki ağaç motifi yer almaktadır.

- sim: 105
 oğraf : Ahmet Özkan 1996
 li Koleksiyon : Tire Müzesi
 anter No : 2442
 rü : Uçkur
 yutları : 193x44
 zeye Geliş Tarihi : 13.12.1973
 zeye Geliş Şekli : Emine Dokumacı'dan satın alınma (75 TL)
 lanılan Hammadde : Pamuk
 lanılan Renkler : Sarı sim ve sarı tel
 lanılan Teknik : Sarma ve pesent
 rin Tanımı : Dar kenarlar iki bölüm halinde, uç kısımda küçük çiçek ve yapraklı dar bordür, onun üzerinde gül, çiçek ve yapraklardan oluşan iki grup buket yer almaktadır.

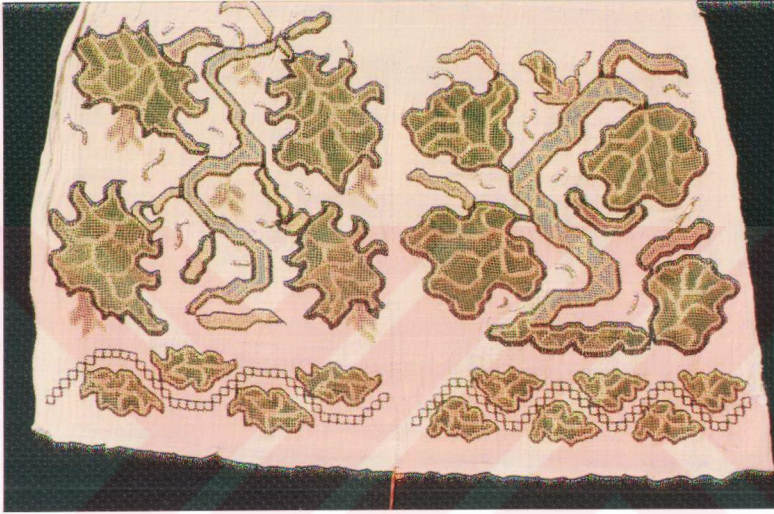

Resim No:	106
Resimci:	Ahmet Özkan 1996
Koleksiyon:	Tire Müzesi
Resim No:	2748
Resimci:	Uçkur
Boyutları:	220x21 cm.
Gelişim Tarihi:	
Gelişim Şekli:	Fatma Yıldırım'dan satın alınma (85 TL)
Kullanılan Hammaddeler:	Pamuk
Kullanılan Renkler:	Mavi, yeşil, pembe, krem, beyaz tel ve beyaz sim
Kullanılan Teknik:	Muşabak, tel kırma, hesap işi
Resim Tanımı:	Dar kenarının üç tarafında kıvrımlı dal üzerinde yer alan çiçek ve yaprak bordürü, onun üzerinde asma dalı üzerinde beşli üzüm salkımı motifi yer almaktadır.

Resim: 107

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 662
Türü	: Uçkur
Boyutları	: 228x47 cm.
Müzeye Geliş Tarihi	: 27.7.1967
Müzeye Geliş Şekli	: Mehmet Sanlı'dan satın alınma
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Yeşil, pembe, mor, siyah, sarı sim
Kullanılan Teknik	: Muşabak, hesap işi,
Eserin Tanımı	: Dar kenar iki bölüm halinde ayrılıp, içi labirentlerle doldurulmuş son derece stilize yaprakların yer aldığı iki ağaç motifinden oluşmuştur.

Resim: 108

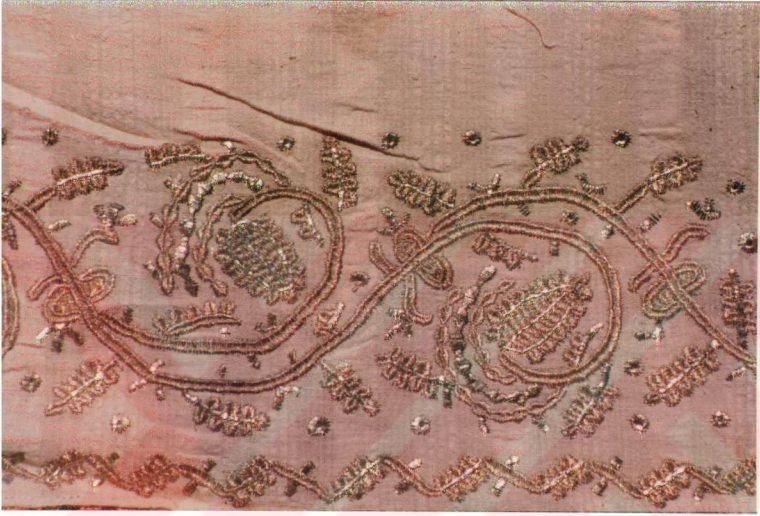
Fotoğraf	: Ahmet Özkan
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 887
Türü	: Uçkur
Boyutları	:
Müzeye Geliş Tarihi	: 24.5.1965
Müzeye Geliş Şekli	: Nazife Durmuş'tan satın alınma
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Yeşil, mavi, siyah, sarı sim
Kullanılan Teknik	: Muşabak, hesap işi
Eserin Tanımı	: Dar kenarda iki bölüm halindeyaprak ve dallardan oluşan iki ağaç motifi ve kıvrımlı dal üzerinde yer alan yapraklardan oluşmuştur.

Resim: 109

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2248
Türü	: Uçkur
Boyutları	: 224x24cm.
Müzeeye Geliş Tarihi	: 3.2.1973
Müzeeye Geliş Şekli	: Melike Güleç'ten satın alınma (45 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Pembe, mavi, yeşil, mor, beyaz tel, sarı sim
Kullanılan Teknik	: Muşabak, balık sırtı, pesent, mürver, tel kırma, sarma
Eserin Tanımı	: Dar kenarın üç tarafında kıvrımlı dal, yaprak, gonca ve tomurcuklardan oluşan ince bir bordür, onun üzerinde ortada dal üzerinde tek bir gül ve yapraklar yer almaktadır.

2.2.4. Çarşaf lar ve Yorgan lar

Resim: 110

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 1265
Türü	: Çarşaf
Boyutları	: 225x125cm.
Müze ye Geliş Tarihi	: 16.7.1969
Müze ye Geliş Şekli	: Satın alınma (85 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Beyaz tel, sarı sim
Kullanılan Teknik	: Pesent, sarma, balık sırtı, tel kırma
Eserin Tanımı	: Çarşafın her iki kenarı, devam eden kıvrımlı dal üzerinde yer alan yaprak ve çiçek motiflerinden oluşmuştur.

Resim: 111

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 1643
Türü	: Çarşaf
Boyutları	: 237x121
Müze Geliş Tarihi	: 15.12.1971
Müze Geliş Şekli	: Süleyman Pırasacı'dan satın alınma
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Pembe, kırmızı, yeşil, sarı tel ve sarı sim
Kullanılan Teknik	: Muşabak, sarma, balık sırtı, tel kırma
Eserin Tanımı	: Çarşafın uzun kenarında çiçek, küçük yaprak ve kenar boyunca devam eden ince bir bordür, onun üzerinde ortada iki büyükçiçek, çevresindedallar, küçükçiçeklerveyapraklardan oluşmaktadır.

Resim: 112

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 484
Türü	: Karyola eteği
Boyutları	: 390x48
Müzeye Geliş Tarihi	: 20.6.1962
Müzeye Geliş Şekli	: Seher Tümer'den satın alınma (50 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pembezar dokuma (ipek)
Kullanılan Renkler	: Yeşil, mor, kırmızı beyaz yollu kumaş üzerine sarı tel ve sarı sim
Kullanılan Teknik	: Pesent, sarma, tel kırma
Eserin Tanımı	: Örtünün uzun kenarı birbirini takibeden çiçek, yaprak ve dai motiflerinden oluşmuştur. Bunların arasında tel kırma benekler yer almaktadır.

Resim: 113

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 1595
Türü	: Çarşaf
Boyutları	: 149x187 cm
Müzeye Geliş Tarihi	: 13.11.1971
Müzeye Geliş Şekli	: Vesile Oruç'tan satın alınma (200 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Beyaz ve kahve rengi çizgili zemin üzerine sarı sim, beyaz tel
Kullanılan Teknik	: Sarma, balık sırtı, tel kırma
Eserin Tanımı	: Çarşafın kenar bordürü kıvrımlı devam eden bir dal üzerinden çıkan çiçek ve yaprak motiflerinden oluşmaktadır.

Resim: 114

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 2920
Türü	: Atlas bebek yorganı
Boyutları	:
Müze Geliş Tarihi	: 9.9.1976
Müze Geliş Şekli	: Muzaffer Avlar'dan satın alınma
Kullanılan Hammadde	: İpek
Kullanılan Renkler	: Leylak rengi zemin üzerine beyaz ve sarı sim,beyaz klapdan,beyaz pullar
Kullanılan Teknik	: Hasır işi, dolgulu sarma, hesap işi, pul işi
Eserin Tanımı	: Büyük bir vazodan çıkan dallar üzerinde gül, yaprak motifleri yer almakta ve yorganın bütün yüzeyini kaplamaktadır.

2.2.5 Giysiler

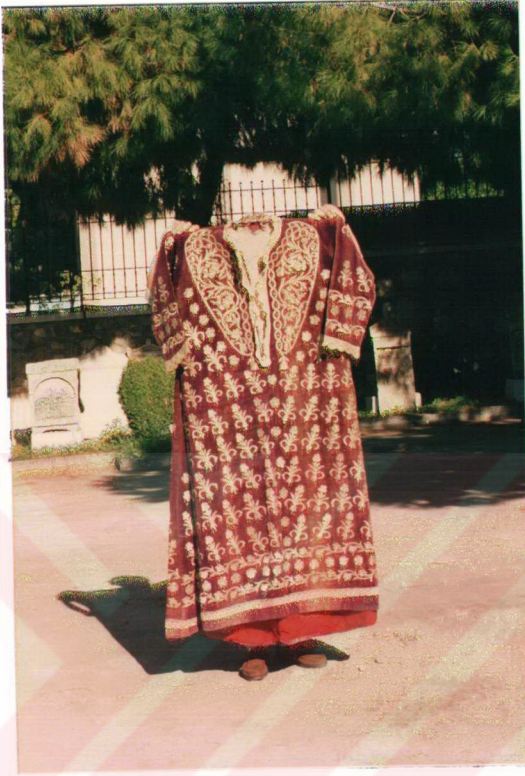
Resim: 115

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 1815
Türü	: Şalvar
Boyutları	: Paça uzunluğu 61cm, beden genişliği 45cm.
Müzeye Geliş Tarihi	: 20.4.1972
Müzeye Geliş Şekli	: Gülten Horzum'dan satın alınma(40 TL)
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Sarı pamuk iplik
Kullanılan Teknik	: Sarma
Eserin Tanımı	: Paça ucunda çiçek ve yaprak işlenmiş ajurlu motifler yer almaktadır.

Resim: 116

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 187
Türü	: Şalvar
Boyutları	: Uzunluğu 80cm.
Müze Geliş Tarihi	:
Müze Geliş Şekli	: Halk evi tarafından mübayaa edilmiştir.
Kullanılan Hammadde	: Pamuk bürümcük
Kullanılan Renkler	: Yeşil, kırmızı, pembe, mor, beyaz sim
Kullanılan Teknik	: Verev pesent, düz pesent, sarma, balık sırtı
Eserin Tanımı	: Şalvarın her iki paçasını yukarıdan aşağıya kadar kıvrımlı bir şekilde kaplayan dal üzerinden çıkan yaprak, dal ve çiçek motifleri ile onların yanında yedişer adet kuş motifi sıralanmıştır.

Resim: 117

- Fotoğraf : Ahmet Özkan 1996
 İlgili Koleksiyon : Tire Müzesi
 Envanter No : 965
 Türü : Bindallı entari (kadife)
 Boyutları : Arka beden uzunluğu 145cm, kol uzunluğu 50cm
 Müzeye Geliş Tarihi : 12.7.1967
 Müzeye Geliş Şekli : Mehmet Kiraz'dan satın alınma (250 TL)
 Kullanılan Hammadde : Pamuk
 Kullanılan Renkler : Sarı sim ve sarı klapdan
 Kullanılan Teknik : Dival işi
 Eserin Tanımı : Yaka çevresi dallar ve gül motifleri, etek ucunda kıvrımlı dal üzerinden çıkan çiçek motifleri ve bedende ise küçük buket şeklinde gül ve yaprak motifleri yer almaktadır.

Resim: 118

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: 975
Türü	: Cepken(çuha)
Boyutları	: Arka uzunluğu 43cm, kol uzunluğu 41cm
Müzeye Geliş Tarihi	: 21.4.1950
Müzeye Geliş Şekli	: M.E.B 9.A.347 sayılı yazı ile İzmir Müzesi'nden nakledilmiştir.
Kullanılan Hammadde	: Yün
Kullanılan Renkler	: Sarı sim ve sarı klaptan
Kullanılan Teknik	: Sarma, pesent, zincir işi
Eserin Tanımı	: Cepkenin beden ve kol kenarlarında baklava ve yarım daire şeklinde geometrik motifler ile cepkenin sol tarafında bir selvi motifi yer almaktadır.

Resim: 119

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: -
Türü	: Cepken
Boyutları	: -
Müze Geliş Tarihi	: -
Müze Geliş Şekli	: -
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Sarı klabdan, sarı sim
Kullanılan Teknik	: Zincir applike, sim sarma
Eserin Tanımı	: Cepkenin her iki ön kısmı stilize selvi ve yaprak motifleri ile bezenmiştir.

Resim: 120

Fotoğraf	: Ahmet Özkan 1996
İlgili Koleksiyon	: Tire Müzesi
Envanter No	: -
Türü	: Bindallı etek ve ceket (kadife)
Boyutları	: -
Müze Geliş Tarihi	: -
Müze Geliş Şekli	: -
Kullanılan Hammadde	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Koyu mor zemin üzerine kırmızı, yeşil, sarı sim
Kullanılan Teknik	: Dival işi, sarma, hesap işi
Eserin Tanımı	: Eteğin tamamı sim ve ipek iplikle işlenmiş küçük çiçek buketleriyle kaplı, ceket ise ön bedenlerde kıvrımlı dalı bir bordür üzerinde çiçek ve yaprak motifleri iç kısımda ise yuvarlak dallar ve çiçeklerden oluşmuştur.

2.2.6. Müzede Bulunan İşlemelerin Türlerine Göre Sınıflandırılması

Tablo 1: Tire Müzesi'nde İncelenen Çevrelerin Özellikleri

Resim No:	Env. No:	Boyut(cm)	Ham madde	Teknik	Renk
57	2889	71x75	İpek	Tel kırma, Balıksırtı, Hasır iğne	Sarı tel, sarı sim
58	1179	67x64	Pamuk	Tel kırma	Sarı tel
59	1666	65x65	Pamuk	Sarma, muşabak	Sarı sim, sarı tel
60	1647	51x54	İpek	Sarma, düz pesent	Mor, beyaz, sarı sim
61	573	76x73	İpek	Sarma, düz pesent	Sarı tel
62	2880	68x70	Keten	Hesap işi, muşabak, tel kırma	Kırmızı, sıklamen, turkuaz, mor, siyah
63	1058	47x42	Pamuk	Tel kırma, verev pesent	Sarı tel
64	648	-	Pamuk	Sarma, düz pesent	Siyah, mavi, sarı, yeşil, sarı sim
65	1139	-	Pamuk	Balıksırtı, sarma, pesent	Sarı sim
66	2888	67x73	Keten	Hesap işi, muşabak, tel kırma	Mor, eflatun, pembe, yeşil sıklamen, sarı tel
67	1189	64x61	Pamuk	Balıksırtı, hasır iğne, sarma	Kırmızı, açık yeşil, pembe, sıklamen, siyah, sarı sim

Tablo 2: Tire Müzesi'nde İncelenen Peşkirlerin Özellikleri

Resim No:	Env. No:	Boyut(cm)	Hammadde	Teknik	Renk
68	2454	126x140	Pamuk	Vercv pesent, sarma, hesap işi, muşabak	Mor, sarı sim, beyaz tel
69	2413	-	Pamuk	Muşabak, hesap işi	Mavi, yeşil, siyah, beyaz sim
70	2414	200x48	Pamuk	Muşabak, düz pesent, hesap işi	Mavi, yeşil, kahverengi, sarı sim
71	2236	162x37	Pamuk	Tel kırma, sim sarma	Gümüş ve bakır rengi tel
72	2746	93x40	Pamuk	Türk işi, düz pesent, sarma, muşabak, tel kırma	Yeşil, mavi, bej, sarı, gri, sarı tel
73	2828	233x42	Pamuk	Hesap işi, muşabak, tel kırma	Yeşil, kahverengi, sarı, beyaz sim, sarı tel
74	2769	107x43	Pamuk	Balıksırtı, tel kırma, muşabak	Turuncu, sıklamen, mavi, yeşil, siyah, beyaz sim ve tel
75	2780	128x45	Pamuk	Pesent, tel kırma	Mavi, siyah, kırmızı, bej, sarı tel
76	2767	105x92	Pamuk	Hasır iğne, tel kırma, hesap işi, muşabak,	Yeşil, sarı, açık mavi, koyu mavi, pembe, koyu pembe, bakır rengi, gümüş tel
77	2422	117x75	Pamuk	Muşabak, pesent, balıksırtı, tel kırma,	Kırmızı, mavi, yeşil, siyah, gümüş ve altın sim, gümüş ve altın tel
78	2749	56x38	Pamuk	Hesap işi, pesent, muşabak	Koyu yeşil, kırmızı ve sarı sim
79	2742	41x42	Pamuk	Düz pesent ve sarma	Turuncu, kırmızı, mavi, yeşil, lacivert, siyah ve beyaz sim
80	1858	70x34	Pamuk	Düz pesent, muşabak, hesap işi	Yeşil, mavi, açık yeşil, kahve, mor, sıklamen, beyaz, beyaz sim

81	2912	45x80	Pamuk	Muşabak, hesap işi, tel kırma, sarma	Turuncu, mavi, kırmızı, açık ve koyu yeşil, altın rengi tel
82	2460	128x41	Pamuk	Sarma, pesent, tel kırma	Sarı sim, gümüş rengi tel
83	572	116x38	Pamuk	Tel kırma	Altın rengi tel
84	2485	47x117	Keten	Düz pesent, sarma	Krem, bordo, sarı tel
85	83/31	130x42	Pamuk	Düz pesent, sarma	Sarı sim ve sarı tel
86	2477	43x128	Pamuk	Hesap işi, muşabak, pesent	Açık ve koyu yeşil, pembe, açık ve koyu mor, kırmızı, siyah
87	2466	154x44	Pamuk	Düz pesent, tel kırma	Sarı sim ve sarı tel
88	2465	-	Pamuk	Muşabak, hesap işi	Yeşil, siyah, sarı sim, açık kahve, açık yeşil
89	2875	93x46	Pamuk	Pesent, sarma, zincir işi, tel kırma	Sarı, pembe, kırmızı, mavi, yeşil, kahve, sarı tel

Tablo 3: Tire Müzesi'nde İncelenen Uçkurların Özellikleri

Resim No:	Env. No:	Boyut(cm)	Hammadde	Teknik	Renk
90	791	221x36	Pamuk	Pesent, sarma, tel kırma	Kırmızı,açık ve koyu mavi, pembe,açık yeşil,beyaz ve sarı sim ve tel
91	2231	204x43	Pamuk	Hesap işi, hasır iğne, sarma	Mor, leylak, açık ve koyu yeşil, siyah, sarı sim
92	2891	190x22	Pamuk	Hesap işi, muşabak, pesent	Açık ve koyu yeşil,açık ve koyu mor, mavi, kahve, kırmızı ve sarı sim
93	2893	107x24	Pamuk	Muşabak, hesap işi	Açık ve koyu mor, yeşil kahve,sarı
94	82/9	164x36	Pamuk	Hesap işi, muşabak, sarma	Turuncu, kahve,açık ve koyu mor, sarı sim
95	2897	216x140	Pamuk	Hesap işi, muşabak, pesent	Kahve, mavi, yeşil,sarı, sıklamen, sarı sim
96	84/54	105x40	Pamuk	Muşabak, tel kırma ,hesap işi, verev pesent	Kırmızı, siyah, yeşil, mor, sarı tel
97	2476	183x36	Pamuk	Tel kırma, pesent	Beyaz tel, sarı sim
98	2471	212x45	Pamuk	Pesent, sarma	Sarı sim ve tel
99	2874	216x30	Pamuk	Hasır iğne, sarma	Mor, yeşil, sarı tel ve sarı sim
100	2500	212x45	Pamuk	Hesap işi, tel kırma, muşabak	Kırmızı,mor, yeşil,mavi, siyah,sarı tel
101	768	215x20	Pamuk	Hesap işi, sarma,pesent, muşabak,tel kırma	Kırmızı,sarı, yeşil,sarı, kahve,siyah, beyaz tel ve beyaz sim
102	767	240x19	Keten	Hesap işi, tel kırma, muşabak	Kırmızı,yeşil, siyah, beyaz tel
103	1846	247x36	Pamuk	Hesap işi, muşabak, sarma	Mavi, yeşil, sıklamen,mor, pembe, turuncu,beyaz sim

104	1951	235x42	Pamuk	Muşabak,tel kırma, sarma	Sarı, mavi, yeşil,pembe, mor,beyaz tel
105	2442	193x44	Pamuk	Sarma ve pesent	Sarı sim ve sarı tel
106	2748	220x21	Pamuk	Muşabak, tel kırma, hesap işi	Mavi, yeşil, pembe, krem, beyaz tel ve sarı sim
107	662	228x47	Pamuk	Muşabak, hesap işi	Yeşil, pembe, mor, siyah, sarı sim
108	887	-	Pamuk	Muşabak, hesap işi	Yeşil, mavi, siyah, sarı sim
109	2248	224x24	Pamuk	Muşabak, balık sırtı, pesent, mürver, tel kırma, sarma	Beyaz tel, sarı sim

Tablo 4: Tire Müzesi'nde İncelenen Diğer İşlemeli Örneklerin Özellikleri

Resim No:	Türü:	Envanter No:	Boyut (cm)	Hammadde	Teknik	Renk
110	Çarşaf	1265	225x125	Pamuk	Pesent, sarma, balık sırtı, tel kırma	Beyaz tel, sarı sim
111	Çarşaf	1643	237x121	Pamuk	Muşabak, balık sırtı, tel kırma, sarma	Pembe, kırmızı, yeşil, sarı tel ve sarı sim
112	Karyoia eteği	484	390x48	İpek	Pesent, sarma, tel kırma	Yeşil, mor, kırmızı, beyaz üzerine sarı tel ve sarı sim
113	Çarşaf	1595	149x187	Pamuk	Sarma, balık sırtı, tel kırma	Beyaz ve kahve üzerine sarı sim, beyaz tel
114	Atlas bebek yorgani	2920	-	İpek	Hasır işi, dolgulu sarma, hesap işi, pul işi	Leylak zemin üzerine beyaz ve sarı sim, beyaz klapdan, beyaz pul
115	Şalvar	1815	Paça uz.:61 Beden genişliği:45	Pamuk	Sarma	Sarı pamuk iplik
116	Şalvar	187	Paça uz.:80	Pamuk bürümcük	Verev pesent, düz pesent, sarma, balık sırtı	Yeşil, mor, pembe, kırmızı ve beyaz sim
117	Bindallı entari	965	Beden uz.:145, kol uz.: 50	Pamuk	Dival işi	Sarı sim ve sarı klapdan
118	Cepken	975	Arka uz.:43 Kol uz.: 41	Yün	Sarma, pesent, zincir işi	sarı sim ve sarı klapdan
119	Cepken	-	-	Pamuk	Zincir applike, sim sarma	Sarı klapdan, sarı sim
120	Bindallı etek ve ceket	-	-	Pamuk	Dival işi, sarma, hesap işi	koyu mor zemin üzerine kırmızı, yeşil, sarı sim

2.3 Türkiye’de Etnoğrafya Müzelerinin Günümüzdeki Durumu

Etnoğrafya, çeşitli halkların yaşam biçimlerine açıklık getirmeyi, elde edilen bilgi ve belgeleri gelecek kuşaklara ileterek insanlık kültür tarihine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken de toplumların günlük yaşamlarında kullandıkları araç-gereçlerden , yani maddi kültür öğeleri ve bu kültür öğeleri çerçevesinde kümelenen ve bunları işlevsel kılan bilgilerden yararlanır (124).

Etnoğrafya, insan gruplarının kültürlerini inceleyen bir bilimdir. Kültür ise, ilkel toplumdan olgun topluma kadar insanların içinde yaşadıkları maddi ve manevi yaşam seviyesinin fonksiyonel ölçüsüdür. Bu ölçü kepenek gibi en basit giyimden kral elbisesine kadar en iyi giyim çeşitlerini ve toplayıcılıktan en ustalıkla yemek pişirme çeşitlerine kadar giden mükemmel beslenme usüllerini içine aldığı gibi insanların diğer ihtiyaçlarını karşılayan mesken, ziraat aletleri v.s. gibi birçok maddi konuları da kendisinde toplar. Bu nedenle maddi kültürü esas alan etnoğrafyanın konusuna çok çeşitli kültür malzemeleri girer(125).

Yakın tarihimizde günlük kullanım eşyasının, bir başka deyişle kültürümüzün maddi ürünlerinin ve işlevlerinin, Türk toplumuna neyi kazandırıp neyi kaybettirdiğinin belirlenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılmak üzere müzelere kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Günümüzde sanayileşme sürecinde, toplumsal kültürümüzü etkileyen pek çok köklü değişimler yaşanmakta ve bunlar eski ile yeni arasındaki bağların çabuk kopmasında etkili olmaktadır. Bu değişim sürecini izleme olanağını veren kültür ürünlerinin, bilgi ve becerilerin başarılı biçimde sergilenmesi halinde bu kopukluğun bilincine kolayca varılabilecektir. Bu anlamda müzeyi, kültürel değer

(124) Macide Gönül, "Türk Müzelerinde Açılan Sergilerin Etnoğrafik Bakımdan Önemi ve Sağladığı Faydalar", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, V.Cilt. Ankara 1983, 81-82.s.

(125) İsmail Öztürk, "Etnoğrafik Eserlerin Müzecilik ve Koleksiyonculuk Açısından Önemi", *Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, VIII-IX. İzmir 1994. 171.s.

taşıyan elemanları toplamak, incelemek, korumak, değerlendirmek, toplumun kendi geçmişini görmesi ve eğitimi için gerekli, hatta zorunlu bir kurum olarak değerlendirilmelidir (126).

Ülkemizde kültür varlıklarının korunması, onarımı, müzelere kazandırılması, sergilenmesi Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görevleri arasındadır. Taşınmaz kültür varlıkları, anıtlar, arkeolojik ve doğal sit alanları kısmen koruma altına alınmıştır. Taşınabilir kültür varlıkları ise, özellikle kazılardan çıkan arkeolojik eserler ve etnoğrafik eserlerdir. Bunlardan arkeolojik eserlerin kanuni korunmaları kısmen sağlanmıştır. Bununla birlikte maddi hayatımızla ilgili araç ve gereçlerle, etnoğrafik eserlerin çok azı müzelere alınmıştır. Etnoğrafik nitelik taşıyan bazı eserler rahatça yurt dışına çıkarılıp satılmıştır. Bu durum hala tam olarak çözüme kavuşturulamamıştır.

Son yıllarda ülkemizdeki ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler taşınır kültür varlıklarının hızla yok olmasına neden olmuştur. Buna rağmen halkımızın elinde hala çok zengin taşınır kültür varlıkları, etnoğrafik eserler bulunmaktadır. Bunların büyük bir bölümü köy yerleşmelerinde üretilen, geleneksel özelliklerini yitirmemiş el sanatları ürünleri ile kasaba ve şehirlerde zanaatkarların ürettiği eşyalardır.

Taşınabilir bu kültür varlıklarımız, mevcut kanun ve kurumlarla korunup yaşatılamamaktadır. Eski eserler kanunu geçtiğimiz on yıl içerisinde iki defa değiştirilmiştir. Kültür varlıklarını korumakla görevli kurumlar ise organizasyon, personel ve araç gereç bakımından yetersizdir. Sadece halkın müzeye getirdiği eserler envantere kayıt edilmekte ve sergilenmektedir. Müzelerin özellikle köylere, yerleşme alanlarına giderek eser toplama, halk sanatı ürünleri üretiminin sürdürülmesi, onların korunması konularında halkı aydınlatmak imkanları bulunmamaktadır (127).

(126) İsmail Öztürk. "Etnoğrafya Müzesinin Önemi". 196- 200.s.

(127) Haşım Karpuz. "Taşınır Kültür Varlıklarının Belgelemesi". *Halk Kültürü*. 1985/3-4. İstanbul 1986. 127.s.

Etnoğrafya ürünleri, doğru ve sistematik olarak araştırıldığı zaman ait oldukları ulusun benliğini, karakterini, düşünüş tarzını, ulusal ve sosyal yapısını gösteren en değerli belgelerdir. Bu nedenle ulusal servet gözüyle bakılan etnoğrafya ürünlerine bu gün her yerde büyük önem verilmekte, bilimsel yöntemlerle müze ve arşivlerde toplanmaktadır (128).

Bir ülkenin kültür tarihine ışık tutacak, o ülkede yaşayan insanların maddi ve manevi kültür öğeleri ile ilgili eşyayı sistemli bir biçimde toplamak, sınıflandırmak, teşhir etmek amacına yönelik hizmetler, kurulan ve kurulacak olan etnoğrafya müzelerinin görevidir. Bu açıdan ülkemizde kurulan etnoğrafik müzelerle ilgili çalışmalara bakıldığında başlı başına hizmet veren, yani arkeoloji müzeleri bünyesindeki etnoğrafya seksiyonlarını hariç tutarsak, müze sayısının oldukça az olduğunu ve ilk kuruluşun da 1925'lerde Ankara'da gerçekleştiğini görüyoruz (129).

Ülkemizde başlı başına en önemli bir değer olan Ankara Etnoğrafya Müzesi 1927'de tamamlandı 1930'da halka açılmıştır. Diğer etnoğrafya müzeleri ise arkeolojik-etnoğrafik eşyaları içeren müzelerdir.

Ülkemize ait etnoğrafik malzeme zenginliği bilinen bir gerçektir. Ancak tarihsel gelişim içinde bu zenginliği sistemli biçimde günümüz insanına kazandırdığımız da söylenemez. Çünkü etnoğrafyanın ülkemizde konuşulduğu yıllarda yapılan girişimler sonraları yeterince önemsenmediği için Cumhuriyet döneminde kullanılan ve geçmiş dönemlerdeki kültürel yaşamımıza ışık tutacak pek çok ürün bugün müzelerimize ve koleksiyonlarımıza kazandırılmamıştır (130). Buna rağmen müzeciliğimiz 1935'lerden sonra gelişmesine devam etmiş ve 1965'lerden sonra da bölge müzeleri kurularak büyüme sürdürülmüştür.

(128) Nazan Tapan, "Müzelerin Etnoğrafik Çalışmaları ve Kurulacak Bir Etnoğrafya Müzesi İçin Düşünceler", *Folklor ve Etnoğrafya Araştırmaları 1984*, İstanbul 1984, 547.s.

(129) İsmail Öztürk, "Etnoğrafik Eserlerin Müzecilik ve Koleksiyonculuk Açısından Önemi", 174.s.

(130) İsmail Öztürk, "Etnoğrafik Eserlerin Müzecilik ve Koleksiyonculuk Açısından Önemi", 175.s.

çok kentte Arkeoloji ve Türk İslam Sanatı eserlerini sergileyen müzelerin yanında etnoğrafya bölümlerine de küçük veya büyük çapta yer verilmektedir. Bu bir anlamda etnoğrafik araştırma ve derlemelerin öneminin müzelerce anlaşıldığını göstermektedir. Fakat büyük ve küçük merkezlerdeki müzelerde etnoğrafya çalışmalarını, barındırdıkları eserleri daha yakından inceleyerek şöyle bir değerlendirmeyle karşılaşıyoruz:

Büyük müzelerdeki eşyanın bir bölümü 1926'da tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasından sonra toplanarak müzelere aktarılan, aslında etnolojinin konusuna girmemiş, ama şimdiye kadar etnolojik açıdan incelenmemiş, tasnif edilmemiş, bir elemeye tutulmamış malzemeden oluşmaktadır.

Yeni tarihlerde satın alma yoluyla Türk müzelerine giren eserlerin hemen hepsi etnolojiye şaşılacak derecede benzerlik göstermektedirler. Bu eserler genel olarak çamaşır halı, bindallı entari, sırma veya sim işlemeli kadife cepken, hemen her müzede gördüğümüz gümüş kemer, bilezik, birkaç takı, uzun namlulu pistol, çeşitli silahlar ve anahtardan oluşmaktadır. Bu malzemeyi bazen bir iki sedef kakmalı çekmece, bazen de hangi bölgeden, hangi şemaya göre değerlendirildiği bilinmeyen sedirli ve mangalı bir Türk odası çerçeveyi tamamlamaktadır (sim 2).

Yeni bu malzemenin ne derece otantik olduğu, yakın-uzak bölge kültürünü ne derece yansıttığı tartışılabilir. Bir başka derleme sistemi de, büyük müzelerde yer alan etnolojik kısım fazla eşyanın kurulmakta olan etnoğrafik nitelikteki bölge müzelerine aktarılmasıdır (131) ki Tire Müzesi'nde yer alan etnoğrafik eserlerin önemli bir kısmını bu yolla edinilmiştir.

Etnoğrafya müzeleri, eleman yetersizliği, metod eksikliği, teknik ve mali güçlükler nedeniyle hiç alan çalışması yapamamakta; müze koleksiyonlarının artması ya bir

1) Nazan Tapan. *a.g.m.* . 549-552.s.

takım kişilerin elinde kalan tek tük eşyayı müzeye satmak istemesine bağlı kalmaktadır. Satın almalar da Türkiye’de hemen hemen tüm müzelere eşya satan bir takım gezginci, kendileri de ikinci üçüncü elden mal toplayan, konuya yabancı esnaf eliyle gerçekleşmektedir.

Küçük kentlerdeki bölgesel müzeler, malzemeye yakinken dolayısıyla yakın çevreden malzeme toplayarak yöresel kültürü yansıtırken, büyük kentlerdeki müzeler merkezden bölgelere dağılarak bir değil birçok bölgeden eser toplayarak bütün ülke kültürünü sergilemekte ve sunmaktadır. Bunun başlıca nedeni, böyle geniş bir araştırmayı yapabilecek yetişmiş eleman sayısı, büyük merkezlerdeki eski müzelerin sahip olduğu teknik imkanlar, ülkenin halk kültürünün çeşitliliklerini bir arada ancak büyük müzelerde sergileme olanağı ve böyle bir derlemenin mümkün olduğu kadar çok kişiye hitap etme şansının daha büyük merkezlerdeki müzelerde olabilmesidir.

Toplumların kullandığı, günlük yaşamda işlevi olan, onların yaşam biçimlerinin bir unsuru olan bir eşyanın, zaman içinde toplumun değişik kesimlerinde biçim değiştirmiş olması çok doğal karşılanabilir. Bu alanda çalışanlara düşen görevlerin başında bu tür değişimi izlenebilir bir biçimde topluma sunmaktır. Bir başka deyişle değişimi anlaşılabilir biçimde teşhire sunmaktır.

Etnoğrafik eşya olarak nitelenen, genelde müze ve koleksiyonlarda yer alan eşyaların teşhire sunulabilmesi için bu eşyaların yerel adı, yapıldığı yörede yapılış ve kullanılış alanının iyi belirlenmesi gerekir. Ayrıca bu eşyaların varsa görüldüğü başka yöreler ve yayılım alanlarına ve varyantlarına ilişkin bilgilerin de yer alması yararlı olur (132). Ancak bugün müzelerimizde yer alan etnoğrafik eşyaların tasnifi ve açıklamaları genellikle arkeologlar tarafından yapılmakta ve doğal olarak bu konularda oldukça önemli bilgi eksiklikleri ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında müzelerin araştırma ve

(132) Nazan Tapan. *a.g.m.* . 552.s.

alım fonlarının azlığı nedeniyle kimi yerlerde, özgün el sanatı örneklerinin müzelere kazandırılmadığı da bilinen bir gerçektir (133).

Çağımızda müzecilik, alan olarak bilimden sanata, uygarlığın gelişimini simgeleyen çeşitli dallarda etkinlik göstermektedir. Müzeler, kültür, sanat, bilim yapıtlarını ve doğa nesnelerini toplayarak, bunları toplumun gelişmesi ve eğitilmesi amacıyla sergileyen, inceleyen ve koruyan kurumlardır (134).

Müze, zamanda ve mekanda dağınık bir takım objeleri, kolayca görülebilmesi için bir çatı altında toplayan, ne olduklarını tesbit eden, onları açıklayan notlar katan, ziyaretçinin izlemekten zevk duyacağı, onlar üzerinde kendi kendine sorular soracağı ve daha fazla görmek isteyeceği şekilde sergileyen yerler olmalıdır. İnsanın içinde yaşadığı çevreyi tanımakta nasıl ilerlediğini, sanatların, tekniklerin, kültür ve uygarlıkların nasıl geliştiğini göstermelidir (135).

Tüm bunların ötesinde müzelerimizde, el sanatları alanındaki birikimlerin yeterince teşhir edilemediği bilinmektedir ve müzelerimizde el sanatlarına ışık tutacak pek çok etnoğrafik ürün yer almaktadır. Bu ürünler bilinçli olarak yapılacak bir tasnif ve sergilemeyle bu alanda çalışan araştırmacılara önemli kaynaklar yaratabilirler. Bunun yapılabilmesi eldeki etnoğrafik eşyanın yerel özelliklerinin bilinmesine eksik bilgilerin giderilmesine, yenilerinin müzelere kazandırılmasına bağlıdır. En önemlilerinden birisi de bu işleri yapacak yeterli uzman elemanın bu alanda istihdamına bağlıdır.

Uzman eleman ihtiyacı ülke genelinde üniversitelerin çeşitli fakültelerindeki Sanat Tarihi ve Geleneksel Türk El Sanatları Bölümleri'nden mezun olanların istihdamı ve bu kişilerin müzecilik alanında konularına göre uzmanlaşmasının sağlanmasıyla giderilebilir. Hatta Kültür Bakanlığı'nın müzelerle ilgili birimi ve belirtilen bölümlerin

(133) Mehmet Yıldız, "Atatürk ve Müzecilik", *Kültür Dergisi*, Sayı: 102, 11-12 1993, 20.s.

(134) Osman Ermişler, "Günümüz Müzesi Nasıl Olmalı", *Müze*, Sayı:8, 1992, 25.s.

(135) İsmail Öztürk, "Etnoğrafik Eserlerin Müzecilik ve Koleksiyonculuk Açısından Önemi", 176.s.

işbirliği ile eğitimde müzecilik açısından istenen ek bilgilerin eğitim programlarına alınması önerilebilir (136).

Bunların yanında müzelerimizin teknik problemlerine de kısaca değinmekte yarar vardır. Bu problemlerin en önemlisi restorasyon ve konservasyon konusudur. Bu bağlamda müze binaları yapılırken sadece eser sergilenecek, depolanacak yapılar olarak düşünülmemelidir. Müzelerdeki eser depoları, eserlerinin sağlıklı bir şekilde ve depolanan eserlerin türüne göre ayrı bölümleri olan, çalışmaya gelen araştırmacıların rahatlıkla çalışabileceği şekilde düzenlenen depolar olmalıdır.

Müze depolarındaki eserlerin bakım ve onarımı titizlikle takip edilmeli, restorasyon ve konservasyonlarının sağlanması için, birkaç müzenin bağlı olduğu, bölge bakım laboratuvarları kurulmalı, bu konularda uzmanlaşmış elemanlar görevlendirilmelidir. Ayrıca Türkiye müzelerinde en kısa zamanda eser envanterleri, bilgisayarlara aktarılmalıdır (137).

Müzeler tarihin bir deposu, hatta hazinesi olmaktan çok merak, araştırma ve dolayısı ile yeni buluşların temelini oluşturması açısından toplumun en canlı öğretim aracı, hazır laboratuvarıdır. Müzeler öğretim amaçlı kuruluşlardır. Halkın düşünce ufku genişletmek ve yeni fikirler aşlamak yolunda çaba harcamalıdır (138).

2.4 Tire Müzesinde Bulunan İşlemeli Tekstillerin Korunma Sorunu Ve Çözüm Önerileri

Ulusların yaşama gücünü sağlayan kaynakların başında zaman ve mekan içindeki kültür birliği ve bütünlüğü gelir. Bu kültür birliğinin ve bütünlüğünün aynası yazılı, yazısız çeşitli belgeler, sanat eserleri ve müzelerdir.

(136) İsmail Öztürk. "Etnografik Eserlerin Müzecilik ve Koleksiyonculuk Açısından Önemi", 176.s.

(137) Osman Ermişler. *a.g.m.*, 27.s.

(138) Nihal Tırpan. "Müzeler ve Eğitim". *Müze*. Sayı:8. 1982. 20-21.s.

Müzelerde saklanan ve sergilenen eserler diğer tüm nesnelere gibi oluşumlarıyla başlayan ve yok olmalarıyla sona erecek bir bozulma sürecinde varlıklarını sürdürürler. Onlara yüklenen kültürel değerler gereği, bozulmayı yavaşlatarak ömürlerini uzatmak kültür varlıklarını korumanın temelini oluşturur. Bozulma sürecinin uzunluğu malzemelerin kendi fiziksel yapılarının ve kullanım biçimlerinin yanı sıra, içinde buldukları çevre koşullarına bağlıdır. Eserlerin malzemelerine uygun ortamlarda saklanması ve sergilenmesi bozulmayı azaltıp geciktirir (139).

Bu çalışmada Tire Müzesi'nde yer alan işlemeli tekstillerin korunması amacıyla yapılabilecek en basit çalışmalar ve önlemler öneri olarak ortaya koymaya çalışılmıştır. Bu öneriler kısa vadeli koruma için uygun olabilir ancak konservasyon çok daha farklı ve gelişmiş teknoloji gerektiren bir alandır ve mutlaka gelişmiş laboratuvarlara sahip olan bir merkez müzede yapılmalıdır.

Tire Müzesi sahip olduğu işlemeli tekstillerin zenginliği açısından son derece şanslı bir müzedir. Ancak korunma ve saklama koşulları açısından aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Böylesine zengin ve önemli işleme koleksiyonuna sahip olan bir müzenin bu eserleri gerektiği gibi koruyamaması hem kültürel mirasımızın geleceği, hem de işleme sanatımızın son derece güzel ve özgün örneklerinin yeteri kadar korunamaması açısından üzücü bir tablo ortaya koymaktadır.

Tire Müzesi'nin binası ve sergi salonları 1991-1993 yılları arasında restorasyon görmüştür ve vitrinlerin tümü yenilenmiştir. Ancak müzenin etnoğrafik eserlerinin bulunduğu depo koruma ve saklama açısından uygun şartlara sahip değildir. Depoda koruma ve saklama için gerekli olan iklimsel ve fiziksel şartlar bulunmamaktadır. Eserlerin bulunduğu raflar her türlü zararlı etkiye açık ve korumasızdır (Resim: 121-122-123). Dolap ve çekmecelerin bulunmaması eserlerin düzenli olarak tasnifi imkansız hale getirmiştir. Deponun batıya bakan korumasız penceresi güneş ışığının ve

(139) *Müzelerde Koruma-Çevresel Koşulların Denetimi*, İccrom Kültür Varlıklarının Koruma ve Onarım Araştırmaları Uluslararası Merkezi, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı, 7.s.

dışarıdaki iklim koşullarının depo içerisine yansımaya neden olmaktadır. Bunun yanında eserlerin sergilendiği vitrinlerde de ısı ve nem ayarlayıcı cihazlar bulunmamaktadır.

İşlemeli tekstiller için saklama tekniği olarak bohçalama şekli uygulanmıştır. Bu durumda üst üste gelecek şekilde yerleştirilen ve genellikle koruyucu özel kağıtların bulunmadığı metal iplikli işlemelerin birbirlerine zarar vermesi kaçınılmazdır. Saklama alanlarının yetersizliğinden bohçalar açık raflarda üstüste gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

Müzelerin öncelikli sorumluluğu varlık nedenleri olan eserleri korumak, onlar için en uygun çevre koşullarını sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için müzeciler ve koruma-onarım uzmanları ile müze yapılarını tasarlayan mimar ve iç mimarlar birlikte çalışmalıdırlar. Türkiye’de bu konuda karşılaşılan güçlüklerin başta gelen nedenlerinden biri müzecilik ve müzelerde koruma alanlarında yeterli eğitimin olmamasıdır. 1985 yılı sonlarında İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı tarafından Türkiye’de 105 müzede yapılan korumaya ilişkin ankete konu ile ilgili bir örnek dikkat çekicidir. Bu ankete göre; müzelerin %29’unda koruma onarım işlemleri yapılabilmekte, müzelerde bu konuda çalışan toplam 50 kişiden 9’u ilkokul, 7’si lise, 34’ü yüksek öğrenim görmüş ve bunlardan %62’si yurt içinde ya da dışında kısa süreli, kurslarda eğitilmişlerdir. 105 müzede 50 adet koruma ve onarım çalışmasının bulunması konunun önemi açısından düşünülünce son derece yetersiz kalmaktadır.

Tire Müzesi gibi küçük müzelerde etnoğrafik tekstillerin korunması amacı ile alınabilecek en basit yöntemler şunlardır:

Düz tekstiller için:

1. Kumaşların kıvrımları açılıp, birbirlerinden ayrılarak, aralarına asit geçirmeyen yumuşak kağıtlar konarak çekmecelere yerleştirilir.

2. Tekstiller yuvarlanmış keçeden yapılmış ve asit geçirmeyen kağıtla kaplanmış uygun boyutlardaki destek silindirlerine sarılabilir. Bu teknik ince, uzun materyaller ve danteller için uygundur.

3. Yorganlar, bayraklar, sancaklar, perdeler düz olarak saklanamayacak kadar büyük oldukları için pürüzsüz, yuvarlak düzgün çubukların üzerine asılarak saklanmalıdır.

Biçim verilmiş tekstiller için:

1. Giysiler, her rafa bir giysi gelecek şekilde düzgün olarak yerleştirilir. Bu teknik hafif pamuklular ve ince kumaş üzerine yapılmış ağır dekorlu parçalar için kullanılabilir.

2. Giysilerin kıvrımları açılıp yayılarak derin olmayan çekmecelere yerleştirilir. Bu teknik ağırlıklarından dolayı asılması mümkün olmayan eğer asılırlarsa materyallerin kendi ağırlığı kumaşa zarar verebilecek olan durumlarda kullanılabilir.

3. Kapalı gardroplarda yastıklı askılara asmak en çok kullanılan ve pratik olan tekniktir. Tam boy elbiselerin asıldığı askılar yumuşak ve dayanıklı yastıklarla kaplanmalıdır.

Tekstillerin temizlik ve tamir işleri, materyallerin tarihi olması nedeniyle oldukça zor bir süreç gerektirir. Bu işlemler konservasyon konusunda özel eğitilmiş uzmanlar tarafından yerine getirilmelidir. Temizlenecek veya tamir edilecek materyalin aynı nitelikleri taşıyan bir benzeri yoksa, işleme başlanmaması daha uygun olur.

Materyallerin saklandığı depo ve bina şartları da koruma açısından büyük önem taşır. Müzelerde sıcaklığın 5-35°C arasında değişebileceğini kabul edersek, eserlerin doğrudan ısı etkisiyle zarar görmeyeceği ortaya çıkar. Yine de, ısının neden olduğu genleşme ile sıcaklık yükselince artan kimyasal ve biyolojik etkinlikten kaçınmak için müzelerde sıcaklığın düşük tutulmasında yarar vardır. İnsanlar için elverişli ancak fazla yüksek olmayan sıcaklık dereceleri müzelerin sergileme alanları için uygundur. İçinde çalışma yapılmayan depolar ise 20°C'nin altında tutulabilir. Ayrıca ani ve büyük ısı değişimlerinden, müze depoları korunmalıdır.

Müzelerde iklim koşullarının tam denetimi ancak sergileme ve depo alanlarında hem sıcaklık hem de nem düzeyini ayarlayan ve hava dolaşımını sağlayan iklimlendirme cihazlarının sürekli çalıştırılmasıyla olanaklıdır. Yapı içerisindeki koşullar dış çevredeki hava şartlarından soyutlanamazlar. Gece-gündüz ve mevsimler arasında ısı ve nem farkları büyüdükçe müze eserlerinin göreceği zarar da artar. Müze yapısı dışarıya kapalı ve iyi yalıtılmış ise bu farklar içeriye azalarak ve yavaş yansır.

Depo alanlarında iklim denetimi olanağı bulunamazsa, benzer koşullar gerektiren duyarlı malzemeler bir araya konularak küçük odaların, vitrin ya da dolapların bağıl nem oranları denetlenebilir. Hızlı nem değişimlerinde başka önlem alınamazsa depolardaki eserler önce pamuk, sonra naylonla örtülerek (kenarları sıkı kapatılmamak şartıyla) nemin dengelenmesi sağlanabilir. Bu aynı zamanda toza karşı da eserleri korur.

Higroskopik olarak nitelediğimiz ahşap, kağıt, dokuma gibi malzemeler, kendi nem oranlarıyla içinde buldukları ortamın nem düzeyini ayarlama özelliklerinden yararlanılarak ani bağıl nem değişimlerini dengelemede tampon olarak kullanılabilirler. Vitrin yapımında kullanılacak ahşap, nem düzenleyici etkisinin yanısıra yüzeyi sıcak olduğu için yoğuşma tehlikesini de önler. Bunun yanında vitrin içine kaplanacak kumaş ya da görülmeyecek yerlere yerleştirilecek pamuk gibi malzemelerin benzer özelliklerinden yararlanılabilir.(140)

Hızlı bir değişim ve gelişim süreci içinde bulunan toplumumuzda herkese ve her kuruma kendi konum ve potansiyeli içerisinde farklı niteliklerde görevler düşmektedir. Konu her yönüyle tek bir kuruluş veya kurumun tekeline giremeyecek boyutlarda geniş kapsamlı bir yapıya sahiptir(141).

(140) Oya Sipahioğlu, "Tire Müzesi'nde Bulunan İşlemeli Tekstillerin Koruma Sorunu ve Çözüm Önerileri", *Türkiye'de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 1997, 109-113.s.

(141) Atilla Erden, "Kamu Kuruluşlarındaki El Sanatları Çalışmaları Üzerine Düşünceler" 2. *Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, 18-20 Kasım 1982 İzmir*, 84.s.

Tekstil ürünlerinin restorasyonu, koruma teknolojisinin en geniş alanlarından birisidir. Bir müzede böyle bir teknolojiyi oluşturmak maddi kaynak ve iyi yetiştirilmiş personel gerektirir. Günümüz koşullarında, özellikle küçük müzelerde böyle bir oluşumu sağlamak çok zordur.

Konuya ilişkin diğer bir önerimiz de, Tire Müzesi gibi küçük müzelerde bulunan, tarihi değeri yüksek ve örneği az olan eserlerin belirlenerek, koruma açısından merkezlerdeki müzelere nakledilmelerinin sağlanmasıdır. Böylece bu eşsiz örnekler çok daha uzun yıllar yaşatılıp gelecek kuşaklara ulaştırılabilir.

Resim 121: Tire Müzesi etnoğrafik eşya deposu.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1996

Fotoğraf 122: Tire Müzesi etnoğrafik eşya deposu.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1996

Resim 123: Tire Müzesi etnoğrafik eşya deposu.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1996

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİRE MÜZESİNDE BULUNAN İŞLEME DESENLERİNDEN YOLA ÇIKARAK OLUŞTURULAN YENİ TASARIMLAR

3.1. Tire Müzesi'nde Bulunan İşlemeli Tekstillerden Yola Çıkararak Oluşturulan Yeni Tasarımlar

Günümüzde her alan için üretilen tekstillerde geçmişe ait motiflerimizi kullanmak son derece yaygınlaşmıştır. Özellikle ev tekstili için tasarlanan perdelik, döşemelik, yastık, masa örtüsü, yatak takımları, kumaş ev aksesuarları, kısacası mekan içerisinde yer alan her türlü tekstil ürünü bu motiflerle süslenmektedirler.

Bu olgudan yola çıkarak hazırlanan tasarımlarda müzede yer alan dört adet işlemeli örnek kaynak olarak seçilerek 15 adet tasarım yapılmıştır. Tasarımlar tamamen ev tekstiline yönelik olarak düşünülmüş ve kompozisyonlar buna göre düzenlenmiştir. Renklendirmede pastel tonlar seçilerek, işleme dokusu verecek şekilde etkili olarak boyanmıştır. Desenleri kumaş yüzeyine aktarma tekniği olarak da baskı tekniği düşünülmüştür.

Tasarım 1, 2, 3 ve 4 ; Resim 92'de yer alan stilize gül, gül tomurcuğu ve tırtilli yapraklardan oluşan bir uçkur deseninden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Bu çalışmalar, döşemelik kumaş, masa örtüsü ve yastık deseni olarak dört ayrı tasarımla değerlendirilmiştir. Desenler renk ve form açısından birbirini tamamlayacak şekilde kombine olarak düşünülmüştür. Renklendirmede gri, mavi, yeşil, açık yeşil, hardal rengi ve sarı yıldız kullanılmıştır.

Tasarım 1, döşemelik ve perdelik kumaş tasarımı olarak düşünülmüştür. Burada renklerin açık ve koyu tonları kullanılarak çizgisel bir kompozisyon oluşturulmuştur. Kalın çizgiler daha koyu ve yoğun, açık renkli çizgiler daha açık ve seyrek

boyanmıştır. Çok açık renk hardal tonu ile bazı yerlerde sarı yıldız kullanılarak desenin fonu yapılmıştır .

Tasarım 2, döşemelik kumaş tasarımıdır. Bir önceki desenin tamamlayıcısı olarak düşünülmüştür. Tamamen serbest tasarlanan motifler, aynı renkler ve boyama tekniği ile çalışılmıştır.

Tasarım 3, yastık tasarımı olarak hazırlanmıştır. Tamamı 50x70 cm. boyutunda olacak şekilde dörtte birlik kısmı boyanmıştır.Desen ve renk açısından 1 no'lu tasarımın tamamlayıcısı olarak düşünülmüştür. Yastığın tamamında üç adet içiçe geçen dikdörtgenler, fonda serbest dallar ve çiçekler yer almaktadır.

Tasarım 4, masa örtüsü olarak hazırlanmış ve 140x200 cm. boyutundaki örtünün 1/4'lük kısmı çalışılmıştır. Dört kenarı efektli boyanarak bordür oluşturulmuş, desenler köşelerde bir kökten çıkacak şekilde yanlara doğru yayılmıştır. Örtünün orta kısmında yine efekt çalışmasıyla oluşturulmuş iki adet içiçe dikdörtgenlerin yanlarına bitkisel motifler yerleştirilmiştir. Bu tasarımlarda kombine oluşturmak amacı ile renk ve motifler aynı tutularak yalnızca kompozisyon düzenlerinde değişiklik yapılmıştır.

Tasarım 5, 6, 7 ve 8, havuz başında karşılıklı iki kuş motifinin yer aldığı bir uçkur deseninden yararlanılarak hazırlanmıştır (Resim 100). Bu örnekten yola çıkarak çocuk odası için yatak takımı oluşturacak kombine desenler yapılmıştır. Desenlerde geometrik ve serbest yerleştirme planı uygulanmıştır. Renkler ise krem rengi fon üzerine sarı, mavi, açık mavi, açık ve koyu yeşil, kiremit rengi ve sarı yıldız olarak seçilmiştir.

Tasarım 5' de dikdörtgen olarak yan yana ve üstüste gelecek şekilde yerleştirilmiş pencereler içinde kuş motifleri yer almaktadır. Pencerelerin arasında ise soyut figürler dolgu olarak yerleştirilmiş, kullanım alanı olarak da çarşaf ve ya nevresim düşünülmüştür .

Tasarım 6, bir önceki desenle kombine olarak yatak çarşafında uygulanmak üzere tasarlanmış, kuş motifleri yüzeyde serbest olarak düzenlenmiştir.

Tasarım 7, çocuk yatak takımının tamamlayıcısı olarak düşünülmüş yastık tasarımıdır. 50x75 cm. boyutunda olan yastığın dörtte biri çalışılmıştır. Dört kenarı soyut figürlerle çerçevelenerek sağ alt köşede tek bir çiftli kuş motifi yerleştirilmiştir .

Tasarım 8' de fonda ekose oluşturan çizgilerin üzerinde farklı renklerde boyanan kuş motifleri ile hareket sağlanmış, çocuk odası için perdelik olarak düşünülmüştür .

Tasarım 9, 10, 11, 12 ve 13, tamamen stilize yapraklardan oluşmuş uçkur (Resim: 107) deseninin kaynak alınmasıyla hazırlanmıştır. Yaprakların içinde yer alan geometrik birimlerden yola çıkarak , yine soyut ve geometrik formların yer aldığı döşemelik kombine kumaş tasarımları yapılmış, mavi zemin üzerine yeşil, sarı, kahve rengi, beyaz, krem rengi ve beyaz yıldız kullanılmıştır.

Tasarım 9, geometrik formlu yaprak ve figürlerin serbest olarak düzenlenmesiyle oluşan döşemelik kumaş tasarımıdır. Mavi fon üzerinde kahverengi, sarı, beyaz, yeşil renkler kullanılmıştır.

Tasarım 10, bir önceki tasarımla birlikte kullanılacak şekilde düzenlenmiş döşemelik kumaş tasarımıdır. Mavi fon üzerine sarı ve yeşil renkli küçük geometrik formlar serpiştirilmiştir.

Tasarım 11, sürekli devam eden bir dal üzerinden çıkan stilize yaprak motifleriyle oluşturulmuş döşemelik kumaş tasarımıdır. Renk olarak, sarı, mavi, yeşil ve beyaz yıldız kullanılmıştır .

Tasarım 12' de görülen, stilize yaprak motiflerinin yanyana sıralanması ile oluşturulan çizgisel döşemelik kumaş tasarımı, diğer üç desenle bir arada kombine olarak kullanılacak şekilde tasarlanmış ve aynı renkler kullanılmıştır .

Tasarım 13, çizgisel ve hareketli formlardan oluşan serbest döşemelik kumaş tasarımıdır. Siyah fon üzerine mavi, sarı, yeşil, kiremit rengi, beyaz ve sarı yıldız kullanılmıştır. 11 no'lu tasarımın değişik bir varyasyonudur.

Tasarım 14 ve 15, gül, tırtıllı yaprak, çiçek ve tomurcuk motifleriyle süslü uçkur (Resim: 90) deseninden yola çıkarak hazırlanmış iki adet döşemelik kumaş tasarımıdır. Renklendirmede mavi, kırmızı, lacivert, pembe, yeşil renklerle birlikte yoğun olarak sarı ve beyaz yıldız kullanılmıştır.

Tasarım 14, döşemelik kumaş tasarımı olarak düşünülmüş ve yanyana sıralanmış C kıvrımlı tırtıllı yapraklar ve aralarında çiçek buketleri ile stilize gül motifinden oluşmuştur. Renklendirmede kırmızı, pembe, lacivert, mavi, sarı ve beyaz yıldız kullanılmıştır.

Tasarım 15, tırtıllı yaprak ve çiçek buketlerinin serbest olarak yerleştirilmesiyle oluşmuş döşemelik kumaş tasarımıdır. 14 no'lu tasarımın kombini olarak aynı renk ve boyama tekniği kullanılmıştır.

Tasarım 1 : Döşemelik kumaş tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Tasarım 2 : Döşemelik kumaş tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Tasarım 3: Yastık tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Tasarım 4 : Masa örtüsü tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Tasarım 5 : Çocuk yatak takımı için nevresim tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Tasarım 6 : Çocuk yatak takımı için çarşaf tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan, 1997

Tasarım 7 : Çocuk yatak takımı için yastık tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan 1997

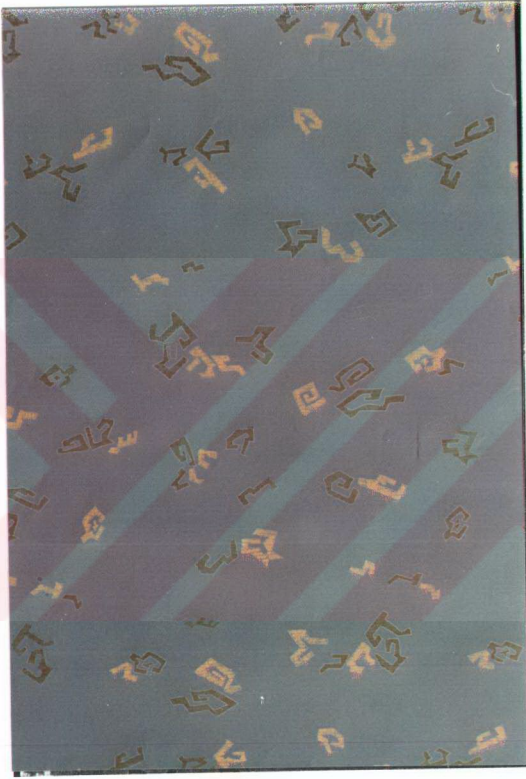
Şekil 8 : Çocuk odası için perdelik tasarımı.

Çizim : Ahmet Özkan 1997

Tasarım 9 : Döşemelik kumaş tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan 1997

Tasarım 10: Döşemelik kumaş tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Tasarım 11: Döşemelik kumaş tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Tasarım 12 : Döşemelik kumaş tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Şekil 13: Döşemelik kumaş tasarımı.

Çizim : Ahmet Özkan, 1997

Tasarım 14: Döşemelik kumaş tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan. 1997

Tasarım 15: Döşemelik kumaş tasarımı.

Fotoğraf : Ahmet Özkan 1997

SONUÇ

El sanatları, toplum yaşamının kendisi olan üretim biçimlerinden kaynaklanan kültürel bir olgudur. Geleneğe bağlı bir özellik taşıyan el sanatları ulusal sanat beğenisinin en güzel örneklerini yansıtır. Türk işlemleri de bu örnekler içinde önemli bir yere sahiptir.

Türk işlemleri, Orta Asya, Anadolu ve Batı sanatının karşılıklı etkileşimleri sonucunda 16. Yüzyıldan itibaren, Sarayın da istekleri doğrultusunda hızla gelişmeye başlamış ve 19. yüzyıla kadar en güzel örneklerini vermiştir. Sarayda teknik ve sanatsal açıdan en üst düzeye ulaşan işleme sanatı, buradan halk kesimine yayılarak geniş bir yelpazede üretilmiş ve kullanılmıştır.

Günümüzde Türkiye'de ve yurt dışındaki müzelerde 16-19. Yüzyıldan kalma binlerce işleme örneği sergilenmektedir. Türk işlemlerinin en belirgin özelliği, başlangıçta hemen hepsinin doğal formlarının dışında, stilize edilmiş motiflerden oluşması ve gerçekçi tasvirlerden kaçınmış olmasıdır. 17. Yüzyıldan sonra ise Batı sanatının da etkisiyle biçimlerde değişimler olmuş ve daha gerçekçi, daha doğaya yakın tasvirler görülmeye başlanmıştır.

İşleme kompozisyonları, işlenen parçanın biçimine ve işlevine göre ya bütün yüzeyi kaplamış, ya bordürde yer almış ya da eşyanın şekline göre düzenlenmiştir. Renkler tek renkli ve çok renkli olarak iki ana grupta toplanmıştır. Tek renkli işlemler altın ve gümüş tel, sarı ve beyaz sim olarak, çok renkli işlemler ise değişik renklerin bir arada kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Teknik olarak da yüzyıllar boyunca uygulanan işleme teknikleri çok çeşitlidir. Ancak en fazla kullanılan hesap işi tekniği olmuş ve işlemler, hemen hemen tüm tekstillere uygulanmıştır.

İşlemler, teknik ve estetik olarak birçok değişime uğramakla birlikte günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir. Etnografik eşyaların geçirdikleri bu aşamayı ve değişimi gözlemek açısından müzeler, en önemli kurumlardır. Geçmişten bu güne varlıklarını korumuş olan etnografik ürünlerimizin korunması, saklanması ve gelecek

kuşaklara sağlıklı bir biçimde ulaştırılması, müzelerimizin başlıca görevidir. Müze binaları sadece eser sergilenecek ve depolanacak binalar olarak düşünülmemelidir. Ancak müzelerimizin, özellikle de kasabalar gibi küçük yerleşim alanlarındaki müzelerin eserlerin korunması ve saklanması konusundaki eksiklikleri bilinmektedir.

Tire Müzesi de bu küçük müzeler arasında şekil olarak modern sayılabilecek bir durumdadır. Sergi salonları ve binanın tamamı restorasyon görmüş ve yenilenmiştir. Bununla birlikte eserlerin korunması ve saklanması sorunu çözümlenememiştir. Son derece sağlıksız ve yetersiz depo koşulları, özellikle hammaddesi lif olan etnografik eserlerin tahribatına neden olmaktadır.

Üzerinde durulması gereken bir diğer konu da etnografik eserlerin toplanma ve sınıflandırma şeklidir. Müzelerin idari kadroları içinde yeterince etnolog ve sanat tarihçi bulunmadığı için, belgeleme sırasında, tarih, malzeme, teknik, işlev gibi eserin kimliğini ortaya koyan özelliklerin kayıtlarında yanlışlıklar görülebilmektedir. Müzelerde yer alan eserlerin tanımlanmasında yapılacak hatalar kuşaktan kuşağa aktarılarak doğru bilgiden tamamen uzaklaşılmasına neden olmaktadır.

Etnografik eserler bir toplumun kültürel kimliğinin aynasıdır. Bu nedenle en iyi şekilde korunmaları başlıca zorunluluktur. Bu durumda koruma ve saklama şartlarının uygun olmadığı küçük müzelerde alınacak tedbirlerin başında, müzede bulunan eserlerden tarihi, etnografik ve estetik değeri yüksek olan örnekler, gerekli koşulların sağlandığı merkez müzelerde toplanmalıdır.

Müzelerde yer alan eserlerin bir diğer özelliği de, günümüz tasarımcıları için önemli bir kaynak oluşturmalarıdır. Geleneksel sanatlarımızın, bu örnekler ışığında yaşatılması ve üretimlerinde sürekliliğin sağlanması açısından müzelerimizde yer alan etnografik eserlerin önemi yadsınamaz. Bu kaynaklar günümüz tasarımcıları tarafından keşfedilmeli, ulusal kültürümüzü yansıtan ürünlerimiz çağdaş bir şekilde yorumlanarak günlük yaşantımızda yerini almalıdır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AKIN, Himmet; *Aydinoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, İstanbul 1946, Pulhan Matbaası, 232 S.
 “Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yayın No:60, Tarih Enstitüsü No:6”
- ASLANAPA, Oktay; *Türk Sanatı I-II*, İstanbul 1984, 264 S.
 “Kervan Yayınları”
- ASLANOĞLU, İnci; *Tire’de Camiler ve Üç Mescit*, Ankara 1978, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, 201 S.
- BARIŞTA, Örcün; *Türk İşlemelerinde Teknikler*, Ankara 1978, Yüksek Öğretmen Okulu Matbaası, 70 S.
- BARIŞTA, Örcün; *Türk İşleme Sanatı Tarihi*, Ankara 1984, b.e.y., 95 S.
 “Gazi Üniversitesi Yayın No: 45, Gazi Eğitim Fakültesi Yayın No: 5”
- BAŞBUĞ, Semiha; *Türk İşlemeleri*, İstanbul 1964, Ceylan Yayınları Matbaası, 62 S.
- BERKER, Nurhayat; *İşlemeler*, İstanbul 1981, Tifdruk Matbaası, 55 S.
- CENKMEN, Emin; *Osmanlı Sarayı ve Kıyafetleri*, İstanbul 1943, Türkiye Yayınevi, 302 S.
- DALSAR, Fahri; *Türk Sanayi ve Ticaret Tarihinde Bursa’da İpekçilik*, İstanbul 1960, Sermet Matbaası, 510 S.
 “İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No: 856, İktisat Fakültesi No:116”
- EŞBERK, Tevfik; *Türkiye’de Köylü El Sanatlarının Mahiyeti ve Ehemmiyeti*, Ankara 1939, Recep Ulusoglu Basımevi, 146+79 S.
 “Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Çalışmalarından Sayı:44”
- FENERCİOĞLU, Sevim; *Türk İşlemelerinde Motifler*, Ankara 1973, Ayyıldız Matbaası A.Ş., 80 S.
- GERVERS, Veronica; *History of Technology and Art (The Influence of Ottoman Turkish Textiles and Costume in Eastern Europe with Particular Reference to Hungary)*, Royal Ontario Museum 1982, 79 S.

- GÖNÜL, Macide; *Türk El İşleri Sanatı (16.-19. Yüzyıl)*, Ankara 1973, Tisa Matbaacılık Sanayi, 114 S.
 “İş Bankası Yayınları 129, Sanat Dizisi:13”
- GÜNALTAY, Şemseddin; *Yakın Şark II, Anadolu En Eski Çağlardan Ahamenişlerin İstilasına Kadar*, Ankara 1946, T. T. K. Basımevi, 384 S.
 “T.T.K. Yayınları: VIII Seri No : 3-II”
- GÜRSU, Nevber; *Türk Dokumacılık Sanatı (Çağlar Boyu Desenler)*, İstanbul 1988, Red House Yayınevi, 188 S.
- HARRIS, Jennifer(editör); *5000 Years of Textiles*, London 1993, British Museum Press, 320 S.
- KORKUSUZ, Süheyla; *Nakış Temel Ders Kitabı*, İstanbul 1980, b.e.y. , 400 S.
- KUBAN, Doğan; *Batı'ya Göçün Sanatsal Evreleri*, İstanbul 1993, Gümüş Matbaası, 215 S.
 “Cem Yayınevi”
- KUBAN, Doğan; *Türk İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, İstanbul 1982, Ufuk Matbaası, 235 S.
- LACOMTE, Pretextat; *Türkiye’de Sanatlar ve Zenaatler 19. Yüzyıl Sonu*, İstanbul t.y. , b.e.y. , 213 S.
 “Tercüman 1001 Temel Eser”
- ÖZBEL, Kenan; *Eski El İşlemeleri*, Ankara 1950, Ulus Basımevi, 17 S.
 “Kılavuz Kitaplar XII , El Sanatları:IV”
- SCOTT, Philippa; *The Book of Silk*, London 1993,Thames and Hudson LTD.,256 S.
- SÜRÜR, Ayten; *Türk İşleme Sanatı*, İstanbul 1976, Apa Ofset Basımevi, 68 S.
 “Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi: 4”
- THER, Ulla; *Türk İşlemeleri*, Çev:Fatma Artunkal, Bremen 1993, Yeni Çığır Kitabevi, 299 S.

MAKALELER

- BARIŞTA, Örcün; “Türk İşlemeleri Üzerine Yapılacak Araştırmalarda İzlenecek Bilimsel Yöntem” (86-96.S.), *I.Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri*, İzmir 1984, 443 S.
- BERKER, Nurhayat; “Türk İşlemeleri”, *Sanat Dünyamız*, Yıl:1, Sayı:2, 9/1974, 3.-10.S.
- BERKER, Nurhayat; “İşlemeli Kavuk Örtüleri”, *Sanat Dünyamız*, Yıl:4, Sayı:11, 9/1977, 10.-12.S.
- ÇAĞMAN, Filiz; “Anadolu Selçuklu Sanatı”, *Avrupa Konseyi 18. Sanat Sergisi Kataloğu, Anadolu Medeniyetleri III*, İstanbul 1983, 5.-12.S.
“Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları”.
- DELİBAŞ, Selma; “Türk İşlemeleri”, *Sanat*, Sayı:7, Nisan 1982, 140.-144.S.
- DURUL, Yusuf; “İşleme Sanatında Uçkur ve Makramalar”, *Sanat Dünyamız*, Yıl: 5, Sayı:15, 1/1979. 12-19 S.
- ERDEN, Atilla; “Kamu Kuruluşlarındaki El Sanatları Çalışmaları Üzerine Düşünceler Düşünceler” (83-85.S.), Kasım 1982, *II. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri*, 18-20 Kasım 1982, İzmir 1984, b.e.y., 379 S.
“Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayın No:19”
- ERMİŞLER, Osman; “Günümüz Müzesi Nasıl Olmalı”, *Müze*, Sayı:8, Konya 1982, 25.-30.S.
“Konya Müzeler Müdürlüğü Müzeler Haftası Özel Sayısı”
- GÖNÜL, Macide; “Türk Müzelerinde Açılan Sergilerin Etnoğrafik Bakımdan Önemi ve Sağladığı Faydalar” (81-87.S.), *II.Milletlerarası Türk Folklor Bildirileri*, V.Cilt, Ankara 1983, Başbakanlık Basımevi, 293 S.
- KARPUZ, Haşim; “Taşınır Kültür Varlıklarının Belgelemesi” (127.-132.S.), *Halk Kültürü*, Mart-Nisan/1985, İstanbul 1986, Gümüş Basımevi, 204 S.
“Halk Kültürü Yayınları :11, Sürekli Kitaplar Dizisi:7”
- KAYA, Reyhan; “Dival Nakış İşleri”, *Türkiyemiz*, Yıl:12, Sayı:33, Şubat 1981, 17.-23.S.

- KÖYLÜOĞLU, Neriman; "Edirne Müzesi'ndeki Hayvan Motifli İşlemeler", *Türk Etnoğrafya Dergisi*, Sayı: XIV, Ankara 1974, 126.-139.S.
- ÖZ, Tahsin; "Türk Dokumacılığı ve Selçuklular Devrine Ait Bazı Kumaşlar", *Atatürk Konferansları I*, Ankara 1964, 155.- 161 S.
- ÖZPULAT, Füsün; "Kaybolmakta Olan Geleneksel Giyim Kuşamımızda Doğal Objelerin Süs Amaçlı Kullanımı"(359.-365 S.), *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*, 18-20 Kasım 1992 İzmir, Ankara 1994, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 460 S.
- "Kültür Bakanlığı Türk Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Müdürlüğü Yayınları: 201, Maddi Kültür Dizisi: 11"
- ÖZTÜRK, İsmail; "Etnoğrafik Eserlerin Müzecilik ve Koleksiyonculuk Açısından Önemi", *Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, VIII-IX, İzmir 1994, 171.- 177 S.
- ÖZTÜRK, İsmail; "Etnoğrafya Müzesinin Önemi", *Art Decor*, Yıl:4, Sayı:43, Ekim 1996, 196-200 S.
- SİPAHİOĞLU, Oya; "Tire Müzesi'nde Bulunan İşlemeli Tekstillerin Korunma Sorunu ve Çözüm Önerileri", (109.-113 S.) *Türkiye'de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 1997, Has- Soy Matbaası, 415 S.
- "Kültür Bakanlığı Yayınları: 1861, HAGEM Yayınları:237, Seminer Kongre Bildiriler Dizisi:51"
- SÜRÜR, Ayten; "Türk İşlemelerinde Bölge Özellikleri", *Türkiyemiz*, Yıl:5, Sayı: 14, 10/1974, 26-29 S.
- TAPAN, Nazan; "Müzelerin Etnoğrafik Çalışmaları ve Kurulacak Bir Etnoğrafya Müzesi İçin Düşünceler"(545.-557 S.), *Folklor ve Etnoğrafya Araştırmaları 1984*, (Ayrı Basım), İstanbul 1984, Erenler Matbaası, "Anadolu Sanat Yayınları"
- TAYLOR, Roderick,R.; "Quilt Facings&Mirror Covers", *Halk*, Issue:51, Volume: 12, Number: 3, June 1990, 118.-125.S.

- Ther, Ulla; "16.-20. Yüzyıl Gezi Edebiyatında Yerli Türk İşlemeleri", *Türkiyemiz*, Yıl:24, Sayı:72, Mayıs 1994, 14.-23.S.
- TIRPAN, Nihal; "Müzeler ve Eğitim", *Müze*, Sayı:8, Konya 1982, 20.-21.S.
"Konya Müzeler Müdürlüğü Müzeler Haftası Özel Sayısı"
- UĞURLU, Aydın; "Orta Çağ Anadolu Dokuma Sanatı", *İlgi*, Yıl: 21, Sayı: 48, 1987, 2-7.S.
- UĞURLU, Aydın; "Osmanlı Dokumalarında Süs ve İhtişam", *İlgi*, Kış 1994, Sayı: 76, 10.-13.S.
- ÜLKER, Necmi; "Tire Müzesi'ndeki İslami Kitabeler" (5.-33.S), *III.Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 20-24 Mayıs 1985, Başbakanlık Basımevi , 461 S.
- ÜNAL, İsmail; " Türk İşlemeleri-I", *Türk Etnoğrafya Dergisi*, Yıl:1, Sayı:1, 1956, 83.-87.S.
- YALDIZ, Mehmet; "Atatürk ve Müzecilik", *Kültür*, Sayı:102, Kasım-Aralık 1993, 20.-26.S.

DİĞER KAYNAKLAR

- Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, Cilt:2, İstanbul 1982, Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat Ticaret ve Sanayi A.Ş. , 258-271 S.
- Müzelerde Koruma-Çevresel Koşulların Denetimi*, İccrom Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Araştırmaları Uluslararası Merkezi, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı
- Tarih ve Toplum*, "Osmanlı Yaşayışıyla İlgili Belgeler, Bilgiler, Kadın I", İstanbul Cilt:1, 195.S.
- Tire Müzesi Kayıtları*
- Yeşil Tire*, Tire Belediyesi Yayınları, Tire 1981.

ÖZGEÇMİŞ

1960 yılında Ankara'da doğdu.

1977 yılında Urla Lisesi'nden mezun oldu.

1981 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Tasarımı Bölümü'ne girdi.

1981-1986 yılları arasında İzmir Basma Fabrikası'nda desinatör olarak çalıştı.

1990 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.

1992 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı'nda "17. Yüzyılda Bursa ve İstanbul'da Dokunan Saray Kumaşlarının Yozlaşma Nedenleri" konulu tez ile yüksek lisans eğitimini tamamladı .

1993 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. Aynı yıl sanatta yeterlik sınavını verdi.

Halen Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya devam etmektedir.